

2012

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ"

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (ΟΚΕ)

ΕΡΓΟ:

«ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥ
ΓΗΡΑΝΣΗΣ»

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ ΠΑ 1.1.1: «ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ»

Έκδοση 2.0

ΑΘΗΝΑ, Οκτώβριος 2012

TREK consulting

TREK CONSULTING ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Κ.Καραμανλή 59, 151 25 Μαρούσι
Τηλ: 210-61.79.414, fax: 210-61.79.288
e-mail: info@trek.gr, url: www.trek.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
1.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1.2	ΣΤΟΧΟΙ-ΜΕΘΟΔΟΙ-ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	5
1.3	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΟΥ ΓΗΡΑΝΣΗΣ	7
1.4	Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ «ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ»	8
2	Η ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΔΙΑΦΩΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	10
2.1	ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΦΩΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	11
2.1.1	Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	11
2.1.2	ΕΥΡΥΤΕΡΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ	17
2.1.3	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΌΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΓΗΡΑΝΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	27
2.1.4	ΟΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	30
3	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΦΩΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	32
3.1	ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	33
3.1.1	ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ 2011, ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ .	33
3.2	ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΦΩΡΩΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	44
3.3	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	63
3.4	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥ ΓΗΡΑΝΣΗΣ	67
3.4.1	ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ	67
3.4.2	ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ-ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΙ	68
3.4.3	ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2010-2012	80
4	ΕΝ ΕΙΔΗ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	84
4.1	ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ -ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	85
4.2	ΒΑΣΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	90

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν τεύχος αποτελεί την δεύτερη έκδοση του παραδοτέου με τίτλο ΠΑ 1.1.1: «Δευτερογενής Μελέτη Αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης στον τομέα της διαχείρισης της ηλικιακής διάρθρωσης του ανθρωπίνου δυναμικού της Χώρας», κατόπιν αναμορφώσεων και βελτιώσεων βάσει των σχετικών από 26-09-2012 παρατηρήσεων της ΕΠΠΕ.

Υποβάλλεται από την εταιρεία **TREK Consulting Ανώνυμη Εταιρεία Σύμβουλοι Επιχειρήσεων** στο πλαίσιο του έργου: «ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥ ΓΗΡΑΝΣΗΣ» (αρ. διακήρυξης 2100.00.002.4/6562 / 14-11-2011) και σύμφωνα με την από 28/05/2012 ισχύουσα σύμβαση.

Το παραδοτέο αποτελεί προϊόν της **Ενότητας Εργασίας 1: «Διάγνωση Αναγκών και Σύνθεση Αποτελεσμάτων»** και ειδικότερα της **Φάσης 1.1: «Αποτύπωση Υφιστάμενης Κατάστασης» - Δράση 1.1.2: «Επισκόπηση διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας»**.

1.2 ΣΤΟΧΟΙ-ΜΕΘΟΔΟΙ- ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

«Η ενεργός γήρανση θα μπορούσε να καταστήσει τη γενιά της έκρηξης των γεννήσεων (baby-boomers) μέρος της λύσης του δημογραφικού προβλήματος έναντι της ταύτισής της με το πρόβλημα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η στρατηγική "Ευρώπη 2020" προβάλλει την ανάγκη να διασφαλισθεί ότι οι ηλικιωμένοι θα παραμείνουν υγιείς και δραστήριοι όσο το δυνατόν περισσότερο.»¹

Στόχο του παρόντος παραδοτέου αποτελεί η ανάλυση και συνθετική διάγνωση των δεδομένων που είναι διαθέσιμα από δευτερογενείς πηγές και αφορούν στην υφιστάμενη κατάσταση ως προς τις παραμέτρους, τα μεγέθη, τις τάσεις και τις προβλέψεις η διαχείριση της ενεργού γήρανσης σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ώστε αυτά να αποτελέσουν και σημείο αναφοράς και συγκριτικής διάγνωσης με τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας που διενεργείται σε επόμενο στάδιο του έργου.

Η δευτερογενής έρευνα εξετάζει παράλληλα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά στον τομέα της ηλικιακής διάρθρωσης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας όπως αυτά αποτυπώνονται στη σύγχρονη βιβλιογραφία και διασταυρώνει ετερογενείς πηγές ώστε να καταστεί εφικτή η εξαγωγή συμπερασμάτων για την εξέλιξη, οι μεταβολές και οι νέες προβλέψεις σε αυτόν τον τομέα τα τελευταία «κρίσιμα χρόνια.»

Ως προς το μεθοδολογικό πλαίσιο διεξαγωγής της δευτερογενούς έρευνας έχει αξία αρχικά να προσδιορίσουμε την έννοια της δευτερογενούς ανάλυσης. Ειδικότερα, μπορούμε να ορίσουμε ως δευτερογενή ανάλυση στην έρευνα εκείνη την ερευνητική στρατηγική που επιδιώκει να μελετήσει το ερευνούμενο αντικείμενο χρησιμοποιώντας δεδομένα που έχουν παραχθεί στο πλαίσιο προγενέστερων ερευνητικών εγχειρημάτων. Ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει μια σειρά από παραδοχές, που έχουν αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων και θέτουν διλήμματα. Θα πρέπει κατ' αρχάς να διαφοροποιήσουμε τη δευτερογενή ανά-

¹ Laszlo Andor, Επίτροπος αρμόδιος για θέματα απασχόλησης, κοινωνικών υποθέσεων και κοινωνικής ένταξης, «Ευκαιρίες και προκλήσεις της δημογραφικής αλλαγής στην Ευρώπη», 13 Ιουλίου 2010

λυση από τη μετα-ανάλυση. Στη μετα-ανάλυση μονάδες ανάλυσης τις οποίες καλείται ο ερευνητής να επεξεργαστεί αποτελούν οι αναλύσεις και τα ευρήματα άλλων (προγενέστερων) ερευνών. Αντιθέτως, στη δευτερογενή ανάλυση ο ερευνητής επεξεργάζεται εκ νέου τα ερευνητικά δεδομένα –και όχι τα ευρήματα– των πρωτογενών ερευνών.

Ένα άλλο ζήτημα, το οποίο έχει συζητηθεί σε σχέση με τον ορισμό της δευτερογενούς ανάλυσης, αφορά το είδος των (προϋπαρχόντων) δεδομένων που μελετά δευτερογενώς ο ερευνητής. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ ερευνητικών δεδομένων και τεκμηρίων. Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για δεδομένα που έχουν παραχθεί με συστηματικό και μεθοδικά ελεγμένο τρόπο στο πλαίσιο προγενέστερων ερευνών. Στην περίπτωση των «τεκμηρίων» πρόκειται για στοιχεία που έχουν παραχθεί για άλλους (ξένους προς την ερευνητική διαδικασία) σκοπούς, εν συνεχεία όμως συλλέγονται από τον ερευνητή και γίνονται αντικείμενα της επεξεργασίας του.

Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζονται βιβλιογραφικές πηγές και έγκυρες πηγές στατιστικών, ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων τα οποία διασταυρώνονται ώστε να προκύψουν συνθετικά και συγκριτικά συμπεράσματα, να διαγνωστούν σημεία σύγκλισης που θα ενισχύουν τα συμπεράσματα και σημεία απόκλισης που θα χρίζουν περαιτέρω έρευνας και ειδικής προσοχής στο πλαίσιο της πρωτογενούς έρευνας.

1.3 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΟΥ ΓΗΡΑΝΣΗΣ

Η μόνη βεβαιότητα για όλους ανεξαιρέτως εφόσον θα έχουν την τύχη της φυσικής εξέλιξης της ζωής τους είναι το γήρας.

Ενεργός γήρανση σημαίνει ότι η ζωή συνεχίζεται αμείωτη και επομένως η κοινωνία οφείλει να εκτιμά και να τιμά με αυξανόμενους ρυθμούς τη συμβολή των μεγαλύτερων και να τους παρέχει ευκαιρίες για να εξακολουθούν να εργάζονται και να μοιράζονται τις εμπειρίες και την πείρα τους με τους νεότερους, να εξακολουθούν να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία ως ισότιμα μέλη της, και να ζουν όσο το δυνατόν πιο υγιείς και δραστήριοι, απολαμβάνοντας μια καλύτερη ποιότητα ζωής².

Ως εκ τούτου ενεργός γήρανση σημαίνει για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας:

- περισσότερες ευκαιρίες να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία
- ευκαιρίες απασχόλησης
- ενθάρρυνση να αναλαμβάνουν εθελοντική εργασία (π.χ. παροχή βοήθειας σε μέλη της οικογένειας)
- μεγαλύτερη ανεξαρτησία χάρη σε ειδικά προσαρμοσμένες κατοικίες, υποδομές, εφαρμογές ΤΠ και μεταφορές.

² Ορισμός Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, για την ενεργό γήρανση

1.4 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ «ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ»

Στο πλαίσιο της β' φάσης υλοποίησης της Κ.Π. «EQUAL», η οποία προκηρύχθηκε το 2004, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.), μαζί με άλλους φορείς, συνέστησαν την Αναπτυξιακή Σύμπραξη (Α.Σ.) «ΕΜΠΕΙΡΙΑ», μετά την έγκριση της πρότασης την οποία είχαν υποβάλει για την υλοποίηση του έργου με τίτλο «Καινοτόμες προσεγγίσεις εφαρμογών Κοινωνικού Διαλόγου. Η περίπτωση της διαχείρισης της ενεργού γήρανσης».

Σκοπός του έργου που ολοκληρώθηκε το 2006 ήταν, με τη συμμετοχή των πλέον αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων και την ενεργοποίηση διαδικασιών κοινωνικού διαλόγου, να δοκιμαστούν καινοτόμα πρακτικά μέτρα και να προταθούν αντίστοιχα θεσμικά που θα συμβάλουν στην ολοκληρωμένη διαχείριση του προβλήματος της ενεργού γήρανσης, δηλαδή την υποστήριξη και διατήρηση της απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων στην Ελλάδα.

Εταίροι του έργου ήταν οι ακόλουθοι:

- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.)
- Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (Σ.Ε.Β.)
- Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.)
- Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών, Βιοτεχνών και Εμπόρων Ελλάδος (Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.)
- Ινστιτούτο Εργασίας / Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΙΝ.Ε. / Γ.Σ.Ε.Ε.)
- Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδος (ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.)
- Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων (Ε.Ε.Δ.Ε.)
- Κέντρο Ανάπτυξης Ελληνικού Εμπορίου (Κ.Α.ΕΛ.Ε.)
- Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
- Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης « ΑΚΜΩΝ»
- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.)
- Ζωή Βαδράτσικα & ΣΙΑ Ε.Ε. - Γνώση Αναπτυξιακή

- Εργαστήριο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υγείας και Πρόνοιας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών
- Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο του παρόντος παραδοτέου τα παραδοτέα προϊόντα του έργου της ΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ που αποτελούν και εμπειρία, τεχνογνωσία και πνευματικά προϊόντα της ΟΚΕ αποτέλεσαν βιβλιογραφικές πηγές σε επίπεδο συγκριτικής ανάλυσης της εξέλιξης των θεμάτων της ενεργού γήρανσης και μόνον.

Τονίζεται ότι οι οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο έχουν διαφοροποιήσει σε σημαντικό βαθμό τις τάσεις και εξελίξεις που αφορούν στην ενεργό γήρανση καθιστώντας τη χώρα μας πεδίο οξύμωρων συνθηκών όπου οι ευρωπαϊκές πολιτικές για τη διαχείριση της ενεργού γήρανσης συχνά συγκρούονται με τις οικονομικοκοινωνικές εξελίξεις και τις επιλογές πολιτικών εξόδου από την κρίση.

2 Η ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

2.1 ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΘΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ³ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Στο πλαίσιο της δευτερογενούς μελέτης αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης στον τομέα της διαχείρισης της ηλικιακής διάρθρωσης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας ένα πλέγμα ποσοτικών στοιχείων και δεικτών που θα πρέπει να εντοπιστούν, διασταυρωθούν και αναλυθούν πολυκριτηριακά καθώς αποτελούν κρίσιμους παράγοντες συνθετικής και συγκριτικής διάγνωσης.

Παράλληλα, το προφίλ ηλικιακής διάρθρωσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι τάσεις και οι προβλέψεις αποτελούν σημαντικά εργαλεία ανάλυσης, ώστε να μπορεί να αναλυθεί συγκριτικά η υφιστάμενη κατάσταση και στη χώρα μας.

Ακολούθως αναλύεται το προφίλ ηλικιακής διάρθρωσης της ΕΕ και η σχετική θέση της Ελλάδας.

2.1.1 Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat οι πληθυσμοί της Ευρώπης γερνάνε γρήγορα λόγω του χαμηλού ποσοστού γεννήσεων και του αυξανόμενου προσδόκιμου ζωής.

Η γήρανση είναι μια διαδικασία από την οποία κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει. Ωστόσο, οι επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού διαφέρουν από άτομο σε άτομο όχι μόνο λόγω γενετικών παραγόντων αλλά επίσης εξαιτίας ενός συνδυασμού χαρακτηριστικών, όπως το επάγγελμα, το εισόδημα, ο τρόπος ζωής ή η ποιότητα της ζωής. Από κοινωνικής απόψεως, η δομή του πληθυσμού

³ EUROSTAT, «Active ageing and solidarity between generations, 2012 edition - A statistical portrait of the European Union, 2012»

μπορεί να αποκλίνει σημαντικά μεταξύ των χωρών, ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των δημογραφικών γεγονότων - όπως τα ποσοστά γονιμότητας και τα ποσοστά της μετανάστευσης - και άλλων παραγόντων, όπως οι επιλογές του τρόπου ζωής ή η αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης.

Η τρέχουσα δομή του πληθυσμού της ΕΕ χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα υψηλό πλήθος ανθρώπων που γεννήθηκαν τις δύο δεκαετίες μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αν οπότε είχε λάβει χώρα έκρηξη γεννήσεων. Αυτή η γενιά –λεγόμενη και γενιά του baby-boom- αποτελείται από τις ομάδες του πληθυσμού που γεννήθηκαν από τα μέσα-τέλη του 1940 έως και τα τέλη του 1960. Οι πρώτοι της γενιάς baby-boom έχουν περάσει στις ημέρες στην συνταξιοδότηση. Οι προβολές πληθυσμού της Eurostat προβλέπουν ότι ο αριθμός των ατόμων ηλικίας άνω των 60 ετών θα αυξηθεί κατά περίπου δύο εκατομμύρια ετησίως κατά τις επόμενες δεκαετίες, ενώ ο πληθυσμός σε ηλικία εργασίας θα αρχίσει να συρρικνώνεται (ως αποτέλεσμα της μείωσης των ποσοστών γονιμότητας των γενεών μετά το babyboom). Αυτό θα οδηγήσει σε αύξηση του αριθμού των πολύ ηλικιωμένων (ηλικίας 80 ετών και άνω) με πολύ λιγότερους νέους που θα φροντίζουν γι 'αυτούς (είτε τα μέλη της οικογένειας είτε οι επαγγελματίες της υγείας).

Η μέση ηλικία χωρίζει την ηλικιακή κατανομή του συνόλου του πληθυσμού σε δύο ίσα μέρη, με το 50% των ατόμων κάτω από τη μέση ηλικία και το υπόλοιπο 50% παραπάνω. Ο μέσος όρος ηλικίας τη Ευρώπης των 27 την 1η Ιανουαρίου 2010 υπολογίστηκε σε 40,9 χρόνια.

Η μέση ηλικία των πληθυσμών των κρατών μελών της ΕΕ παρέμεινε αμετάβλητη στις χώρες για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία 1960 - 1980 (Πίνακας 1). Στα επόμενα έτη η μέση ηλικία του πληθυσμού της Ευρώπης των 27 άρχισε να αυξάνεται ραγδαία. Οι προβολές πληθυσμού της Eurostat (Europop2010) δείχνουν ότι ο ρυθμός με τον οποίο η μέση ηλικία αυξάνεται, θα υποχωρήσει πολύ λίγο στις επόμενες δεκαετίες. Μέχρι το 2060 η μέση ηλικία του πληθυσμού της Ευρώπης των 27 αναμένεται να σταθεροποιηθεί στα 47,6 χρόνια, περίπου 15 χρόνια μεγαλύτερη την μέση ηλικία έναν αιώνα πριν.

Πίνακας 1 Εξέλιξη Μέσης Ηλικίας ανά Κράτος Μέλος 1960-2010

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
EU-27	:	:	:	:	:	:	:	36.5	38.0	39.5	40.9
BE	35.2	34.7	34.5	34.1	33.9	35.2	36.2	37.3	38.7	40.1	40.9
BG	30.3	31.8	33.2	33.6	34.1	35.1	36.5	38.0	39.1	40.7	41.4
CZ	33.2	33.7	33.5	32.7	32.8	33.9	35.1	36.2	37.3	38.7	39.4
DK	33.0	32.8	32.5	32.7	34.1	36.0	37.0	37.7	38.2	39.4	40.5
DE	34.8	34.5	34.0	35.2	36.6	36.9	37.6	38.2	39.8	41.8	44.2
EE	:	:	33.6	:	:	:	34.2	36.2	37.8	38.8	39.5
IE	:	:	:	:	:	:	29.1	30.8	32.4	33.5	34.3
EL	:	28.9	33.9	33.9	34.0	35.2	36.0	36.9	38.1	39.9	41.7
ES	:	:	:	30.1	30.5	31.8	33.4	35.4	37.4	38.6	39.9
FR ⁽¹⁾	33.0	32.8	32.5	31.6	32.2	33.5	34.7	35.9	37.3	38.6	39.8
IT	:	:	:	:	:	35.4	36.9	38.5	40.1	41.5	43.1
CY	:	:	:	:	:	:	:	32.0	33.3	35.0	36.2
LV	:	:	34.0	34.8	35.0	34.7	34.6	36.0	37.9	39.2	40.0
LT	:	:	30.7	31.5	31.7	31.9	32.4	33.9	35.8	37.7	39.2
LU	:	:	:	34.9	35.0	35.7	36.3	36.7	37.3	38.1	38.9
HU	32.0	33.3	34.1	34.2	34.3	34.9	36.1	37.6	38.5	38.9	39.8
MT	:	:	:	:	28.8	:	:	34.5	36.3	38.0	39.2
NL	28.7	28.5	28.5	29.2	31.2	32.9	34.4	35.8	37.3	38.9	40.6
AT	35.5	35.1	33.9	33.9	34.7	35.1	35.6	36.1	37.9	39.7	41.7
PL	26.4	27.5	28.3	28.2	29.4	30.7	32.2	33.7	35.1	36.5	37.7
PT	27.8	28.5	29.4	28.6	30.4	31.4	33.9	35.9	37.6	39.2	40.7
RO	:	:	30.9	30.8	30.5	31.6	32.6	34.0	34.4	36.4	38.3
SI	:	:	:	:	:	32.5	34.0	36.0	37.8	39.9	41.4
SK	27.5	27.9	28.3	28.1	28.7	30.0	31.2	32.4	33.9	35.3	36.9
FI	28.4	28.5	29.4	30.5	32.6	34.5	36.3	37.7	39.2	40.8	42.0
SE	36.0	36.3	35.5	35.3	36.0	37.6	38.4	38.4	39.3	40.1	40.7
UK	:	:	:	33.8	34.2	35.3	35.8	36.4	37.5	38.7	39.5
IS	25.6	24.2	24.3	25.2	26.7	28.1	29.8	31.3	32.8	34.1	34.8
LI	27.7	27.2	:	28.0	29.5	31.1	32.6	34.6	36.1	38.3	40.8
NO	34.3	34.2	33.0	32.2	33.2	34.5	35.3	36.0	36.7	37.8	38.6
CH	32.6	31.5	31.7	32.8	34.6	36.0	36.9	37.2	38.5	40.1	41.5
ME	:	:	:	:	:	:	:	:	:	34.5	35.6
HR	:	:	:	:	:	:	:	:	:	40.2	41.3
MK	:	:	:	:	:	:	:	30.7	32.3	34.2	35.8
TR	20.1	19.0	18.6	19.3	19.8	20.7	22.0	:	:	:	28.8

(¹) 1960-1990, excluding overseas departments.

Πηγή: Eurostat

Με βάση και τον ως άνω πίνακα είναι σαφές ότι η μέση ηλικία στην Ελλάδα έχει αυξηθεί με ραγδαίο ρυθμό τις τελευταίες δεκαετίες με εκκίνηση το 1965 28,9 και εξέλιξη έως 41,7 το 2010.

Μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, η Σουηδία έφερε την υψηλότερη μέση ηλικία: 36,0 χρόνια την 1η Ιανουαρίου 1960. Στα μέσα της δεκαετίας του '90 αντικαταστάθηκε από την Ιταλία (38,5 χρόνια το 1995), η οποία με τη σειρά της ξεπεράστηκε από τη Γερμανία, μία δεκαετία αργότερα (από 41,8 το 2005, ανήλθε σε 44,2 το 2010) (Πίνακας 2).

Πίνακας 2 Πληθυσμός Κρατών Μελών 2010

	Total population (1 000)	Aged 50-64 (% of total population)			Aged 65-79 (% of total population)			Aged 80+ (% of total population)		
		Total	Male	Female	Total	Male	Female	Total	Male	Female
EU-27	501 101.8	19.1	9.3	9.8	12.7	5.7	7.0	4.7	1.6	3.1
BE	10 839.9	19.3	9.6	9.7	12.2	5.6	6.7	4.9	1.7	3.2
BG	7 563.7	20.8	9.8	11.0	13.7	5.7	8.0	3.8	1.4	2.4
CZ	10 506.8	20.8	10.1	10.7	11.7	5.0	6.7	3.6	1.1	2.4
DK	5 529.4	19.7	9.8	9.8	12.2	5.8	6.4	4.1	1.5	2.7
DE	81 802.3	19.3	9.6	9.7	15.6	7.2	8.4	5.1	1.6	3.5
EE	1 340.1	18.8	8.3	10.5	13.0	4.6	8.3	4.1	1.0	3.1
IE	4 467.9	16.0	8.0	8.0	8.5	4.1	4.5	2.8	1.0	1.8
EL	11 305.1	18.9	9.2	9.7	14.3	6.4	8.0	4.6	2.0	2.6
ES	45 989.0	17.4	8.5	8.9	12.0	5.4	6.6	4.9	1.7	3.1
FR	64 716.3	19.2	9.3	9.8	11.4	5.1	6.3	5.2	1.8	3.5
IT	60 340.3	19.0	9.2	9.7	14.5	6.5	7.9	5.8	2.0	3.8
CY	803.1	18.0	8.9	9.1	10.1	4.7	5.4	2.9	1.2	1.7
LV	2 248.4	18.5	8.2	10.3	13.4	4.8	8.7	3.9	0.9	3.0
LT	3 329.0	17.7	7.8	9.9	12.4	4.5	7.9	3.6	0.9	2.7
LU	502.1	17.8	9.1	8.7	10.3	4.7	5.6	3.6	1.2	2.5
HU	10 014.3	20.3	9.4	11.0	12.7	4.9	7.8	3.9	1.2	2.8
MT	414.4	21.3	10.6	10.7	11.5	5.1	6.3	3.3	1.2	2.1
NL	16 575.0	20.1	10.1	10.0	11.4	5.4	6.0	3.9	1.3	2.6
AT	8 375.3	18.4	9.0	9.3	12.8	5.8	7.0	4.8	1.5	3.3
PL	38 167.3	20.8	9.8	10.9	10.2	4.1	6.1	3.3	1.0	2.3
PT	10 637.7	18.6	8.9	9.7	13.4	5.9	7.5	4.5	1.6	2.9
RO	21 462.2	18.8	8.9	9.9	11.9	4.9	6.9	3.1	1.1	2.0
SI	2 047.0	20.3	10.3	10.1	12.6	5.4	7.2	3.9	1.1	2.8
SK	5 424.9	19.5	9.3	10.2	9.5	3.8	5.8	2.7	0.8	1.9
FI	5 351.4	21.7	10.8	11.0	12.4	5.6	6.8	4.6	1.4	3.2
SE	9 340.7	19.1	9.6	9.5	12.8	6.1	6.7	5.3	2.0	3.3
UK	62 008.0	18.1	8.9	9.2	11.8	5.5	6.3	4.6	1.7	2.9
IS	317.6	17.1	8.7	8.4	8.7	4.2	4.5	3.3	1.3	2.0
LI	35.9	20.5	10.4	10.1	10.3	4.8	5.4	3.2	1.1	2.2
NO	4 858.2	18.6	9.4	9.2	10.3	4.9	5.5	4.5	1.6	2.9
CH	7 785.8	19.1	9.6	9.6	12.0	5.5	6.5	4.8	1.6	3.1
ME	632.9	17.9	8.7	9.2	10.6	4.6	6.0	2.3	0.9	1.4
HR	4 425.7	20.2	9.8	10.4	13.7	5.7	8.0	3.5	1.1	2.5
MK	2 052.7	18.0	8.9	9.1	9.8	4.5	5.4	1.8	0.7	1.1
TR	72 561.3	12.4	6.2	6.3	5.8	2.6	3.2	1.2	0.4	0.8

Πηγή: EUROSTAT

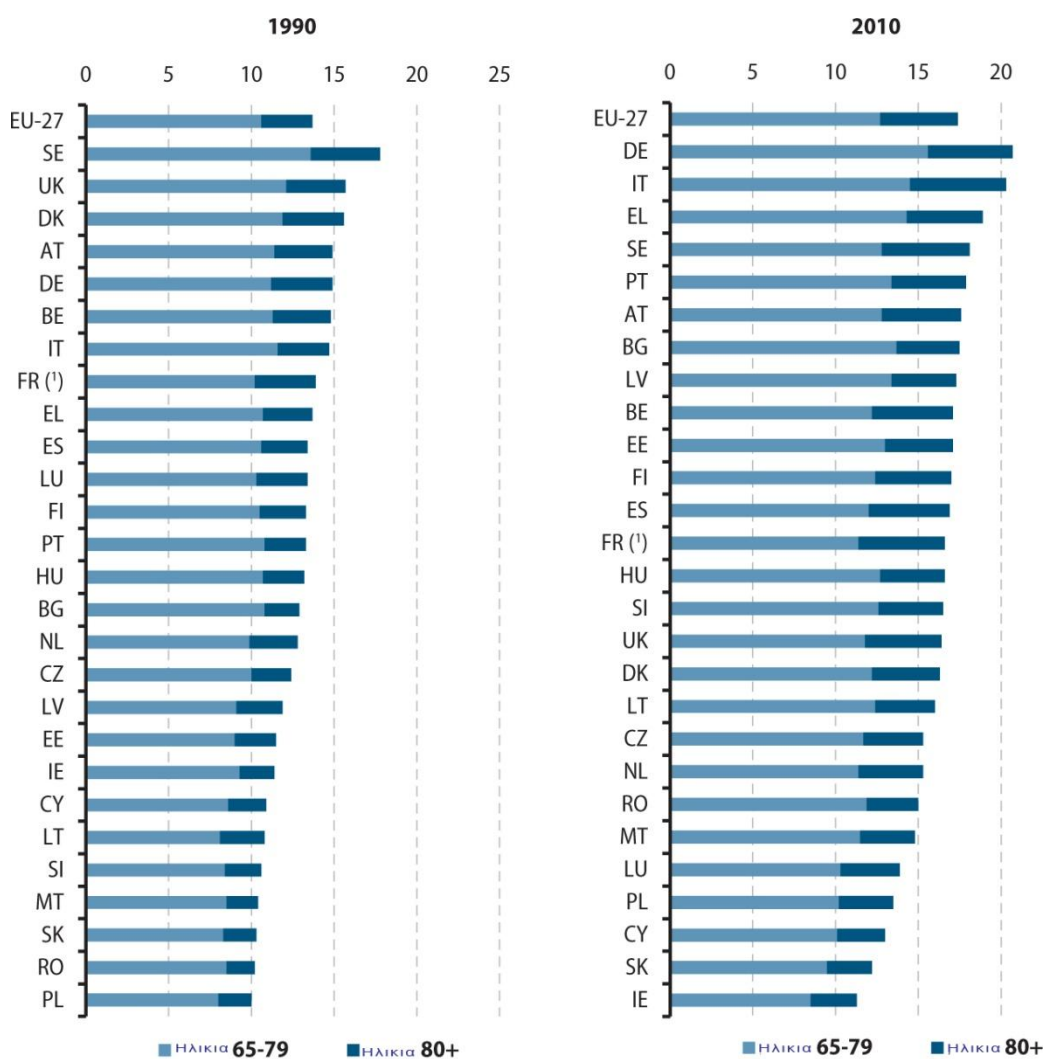
Η Ευρώπη, όπως και πολλές άλλες περιοχές του πλανήτη, υφίσταται μια σημαντική αλλαγή στη δομή του πληθυσμού της. Οι Ευρωπαίοι ζουν περισσότερο και υγιέστερα από ποτέ και αυτό το αναμένεται να συνεχιστεί δεδομένης της διαρκούς προόδου της ιατρικής και της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου.

Ο πληθυσμός της Ευρώπης των 27 ανήλθε σε κατ'έκτιμηση σε 501.100.000 άτομα την 1η Ιανουαρίου 2010 εκ των οποίων περίπου 87,1 εκατομμύρια ήταν ηλικίας 65 ετών και άνω. Δύο από τα μεγαλύτερα πληθυσμιακά κράτη η Γερμανία και η Ιταλία χαρακτηρίζονται ως κράτη με γηραιούς πληθυσμούς. Υπολογίζονται 16.900.000 άτομα άνω των 65 ετών στη Γερμανία την 1η Ιανουαρίου 2010 και 12.2 εκατομμύρια στην Ιταλία.

Επιπλέον, οι γυναίκες τείνουν να ζουν περισσότερο από τους άνδρες το οποίο με βάση και τον προηγούμενο πίνακα είναι εμφανές ότι ισχύει και στην Ελλάδα. Ως αποτέλεσμα, η αναλογία των γυναικών σε σύγκριση με τους άνδρες αυξήθηκε από 1,1 για άτομα ηλικίας 50 έως 64, σε 1,2 για άτομα ηλικίας 65 έως 79, και σε 1,9 για υπερήλικες (άτομα ηλικίας 80 ή περισσότερο). Σε 12 χώρες ο αριθμός των υπερήλικων γυναικών ήταν τουλάχιστον διπλάσιος του αριθμού των πολύ ηλικιωμένων υπερήλικων ανδρών.

Είναι σαφές ότι, σημειώνεται μια πολύ σημαντική αύξηση του ποσοστού των ατόμων ηλικίας 65 ετών ή κατά τη διάρκεια της 20ετίας από το 1990 έως το 2010 (Πηγή: EUROSTAT

).

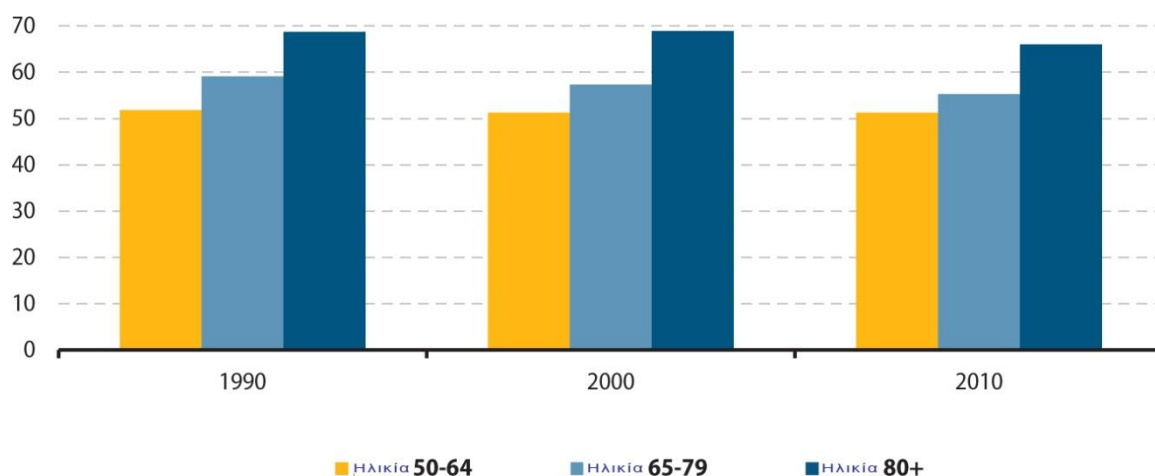
Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 1 Ποσοστό ηλικιωμένων άνω των 65 επί του πληθυσμού

Εντός της ΕΕ, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο σύνολο του πληθυσμού αυξήθηκε κατά 3,7 ποσοστιαίες μονάδες κατά την υπό εξέταση περίοδο για να φτάσει 17,4%. Υπήρξε ιδιαίτερα ταχεία ανάπτυξη στις Σλοβενία, Γερμανία, Ιταλία, τα κράτη μέλη της Βαλτικής και την Ελλάδα, καθώς το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο σύνολο του πληθυσμού αυξήθηκε κατά τουλάχιστον πέντε ποσοστιαίες μονάδες. Στον αντίποδα, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω αυξήθηκε κατά λιγότερο από μία εκατοστιαία μονάδα στη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Λουξεμβούργο και τη Σουηδία, ενώ η Ιρλανδία ήταν το μόνο κράτος μέλος όπου αναφέρεται μείωση του ποσοστού των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο σύνολο του πληθυσμού (έστω και κατά 0,1 ποσοστιαίες μονάδες).

Παρά το γεγονός ότι υπήρχαν πολύ περισσότερες ηλικιωμένες γυναίκες από τους άνδρες, το διάγραμμα που ακολουθεί *Πηγή: EUROSTAT*

δείχνει ότι ο αριθμός των ηλικιωμένων ανδρών αυξάνεται με ταχύτερους ρυθμούς κατά τη την περίοδο από το 1990 έως το 2010.

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 2 Πορεία Αναλογίας Γυναϊκών ανά κατηγορία πληθυσμού άνω των 50

Επίσης, το ποσοστό στήριξης γονέων (που ορίζεται ως ο αριθμός των ατόμων ηλικίας 85 ετών και άνω ανά 100 άτομα ηλικίας 50 έως 64 ετών) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αξιολογήσει την ενδοοικογενειακή ανάγκη στήριξη προς τα ηλικιωμένα μέλη τους. Πράγματι, θα γίνει όλο πιο σύνηθες για τους ανθρώπους σε ηλικία 50 έως 60 ετών να έχουν γονείς σε ζωή. Η αναλογία αυτή διαμορφώθηκε σε 11,0 για την Ευρώπη την 1η Ιανουαρίου 2010, με κορυφαίες τη Σουηδία, την Ιταλία και τη Γαλλία (13,0).

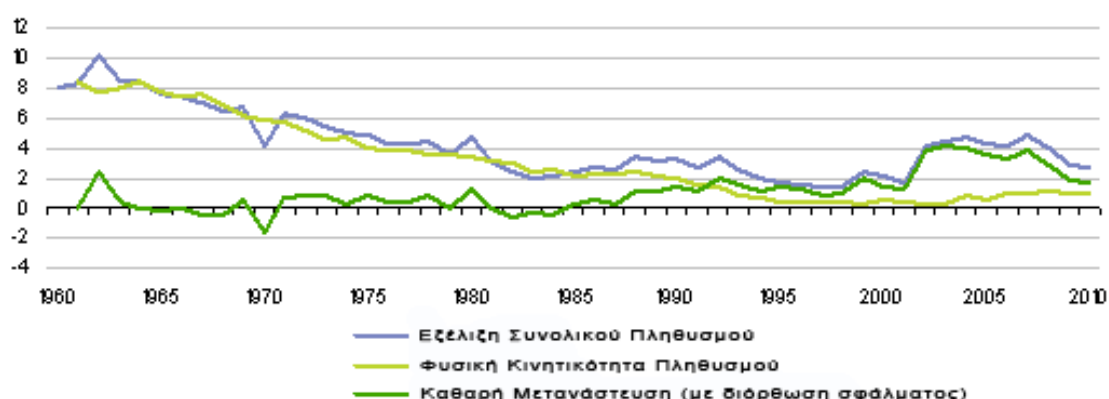
2.1.2 ΕΥΡΥΤΕΡΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ

Η δημογραφική μεταβολή μπορεί να αποδοθεί σε δύο κυρίως παράγοντες:

A) τη φυσική κινητικότητα (η διαφορά μεταξύ του αριθμού των γεννήσεων και του αριθμού των θανάτων) και

B) την καθαρή μετανάστευση (η διαφορά μεταξύ μετανάστευσης και αποδημίας).

Στη δεκαετία του 1960 για τη συντριπτική πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών χωρών η αύξηση του πληθυσμού θα μπορούσε να αποδοθεί στην κινητικότητα, καθώς ο αριθμός των γεννήσεων υπερτερούσε σημαντικά του αριθμού των θανάτων. Ωστόσο, τα σχετικά υψηλά ποσοστά γονιμότητας που σημειώθηκαν στις μεταπολεμικές δεκαετίες, σιγά-σιγά εξασθένησαν, αλλά το προσδόκιμο ζωής συνέχισε να αυξάνεται – παρόλο που μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990 η αναλογία γεννήσεων και θανάτων ήταν ισορροπημένη. Σε αυτή την περίοδο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο η μετανάστευση. Κατά την περίοδο από το 1960 έως τα μέσα του 1980, η συνολική επίπτωση της καθαρής μετανάστευσης στη συνολική μεταβολή του πληθυσμού ήταν περιορισμένη. Από το 1980 και μετά υπήρξε μια αύξηση στην καθαρή μετανάστευση, με κορύφωσή από το 2003 έως το 2007, οπότε η μετανάστευση συνέβαλε κατά μέσο όρο σχεδόν δύο εκατομμύρια άτομα ετησίως στη συνολική μεταβολή του πληθυσμού της ΕΕ. Την επόμενη τριετία ο ρυθμός μετανάστευσης παρουσίασε μία μείωση ωστόσο εξακολουθεί να είναι πολύ σημαντικός.

Πηγή: EUROSTAT

Διάγραμμα 3 Δημογραφική Εξέλιξη ΕΕ (σε εκατομμύρια κατοίκους)

Το διάγραμμα παρέχει περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τους δείκτες γονιμότητας για την περίοδο 1961 - 2010. Καταγράφονται 7,5 εκατομμύρια

νεογέννητα παιδιά στην ΕΕ το 1961, δηλαδή 2,2 εκατ. περισσότερα από το αντίστοιχο μέγεθος το 2010.

Πηγή: Eurostat

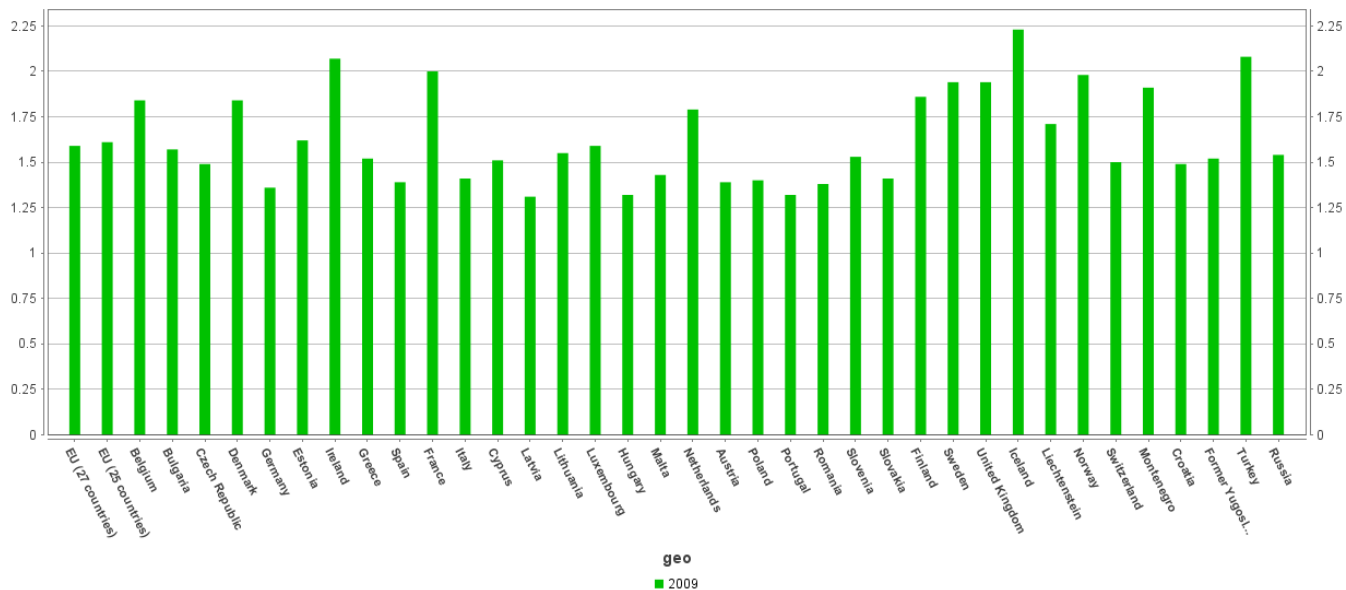
Διάγραμμα 4 Δείκτες Γεννητικότητας ΕΕ-27

Ο αριθμός των γεννήσεων στην ΕΕ μειώθηκε λίγο κάτω από τα 5 εκατ. ευρώ το 2002, και ανέκαμψε ελαφρώς στα 5,4 εκατομμύρια μέχρι το 2010. Ο αδρός δείκτης γεννητικότητας είναι στενά συνδεδεμένος με τον αριθμό των γεννήσεων. Ωστόσο, αντανakλά και άλλες μεταβολές του πληθυσμού μέσω του παρονομαστή, καθώς ο δείκτης αυτός παρουσιάζει τον αριθμό των γεννήσεων ανά 1.000 κατοίκους. Στην Ευρώπη των αδρός δείκτης γεννητικότητας μειώθηκε με ταχύ ρυθμό στις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Ενώ το ποσοστό γεννήσεων συνεχίζει να μειώνεται κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990, με μειώσεις μικρότερης έντασης. Ο αδρός δείκτης γεννητικότητας έφθασε στο χαμηλότερο επίπεδο της το 2003 (10,3 γεννήσεις ανά 1.000 κατοίκους), μετά το οποίο υπήρξε μια μικρή ανάκαμψη (10,7 γεννήσεις ανά 1.000 κατοίκους το 2010). Ιρλανδία, ακολουθούμενη από το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία ανέφεραν τα υψηλότερα ποσοστά γεννήσεων αργού μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ το 2010. Μεταξύ των κρατών μελών, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο κατέγραψαν το μεγαλύτερο αριθμό γεννήσεων το 2010, που αντιστοιχούν σε περισσότερο από το 15% του συνολικού αριθμού των γεννήσεων στην ΕΕ, καθώς και οι δύο χώρες ξεπέρασαν τις 800.000 νέες γεννήσεις. Αντιθέτως, στην Γερμανία καταγράφονται 678.000 γεννήσεις το 2010, που αντιστοιχεί στο 12,7% του συνόλου της ΕΕ-: ο αριθμός αυτός μπορεί να συγκριθεί με το γερμανικό ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ που ήταν 16,3% το 2010.

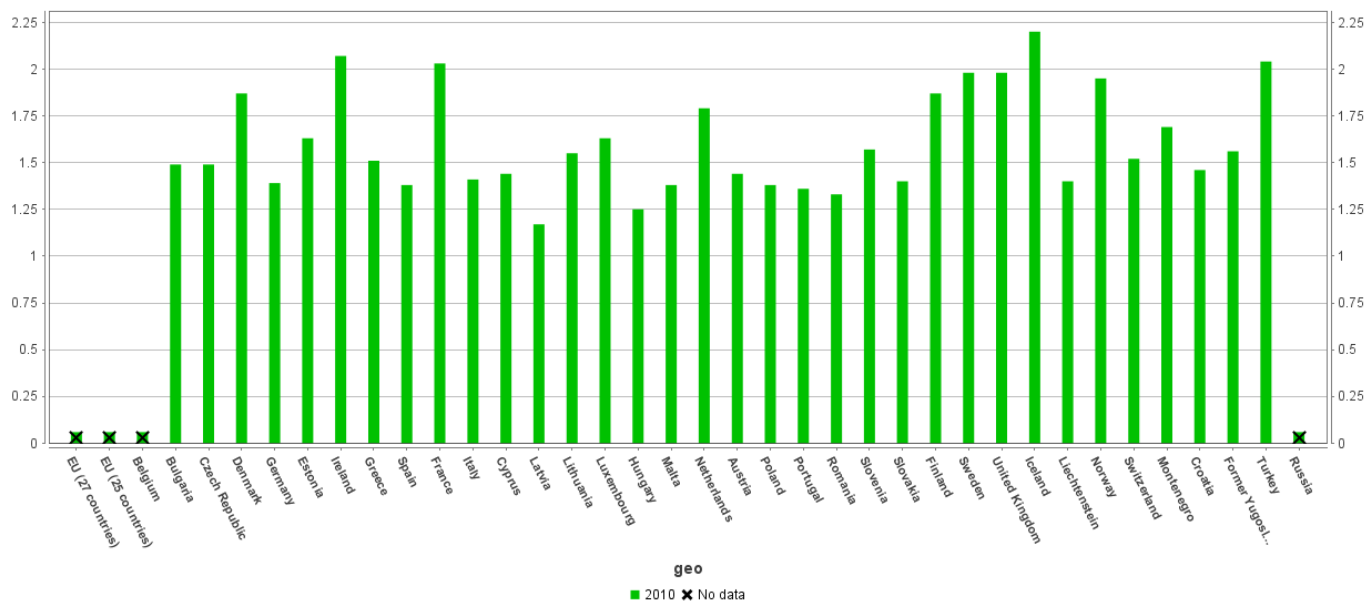
Ο συνολικός αριθμός των γεννήσεων σε κάθε χώρα συνδέεται άρρηκτα με τον αριθμό των γυναικών σε αναπαραγωγική ηλικία, καθώς και την δυνατότητα ή την προθυμία του πληθυσμού να γεννήσει και να αναθρέψει παιδιά. Το ποσοστό γονιμότητας μετρά το μέσο όρο των παιδιών που θα γεννήσει κάθε γυναίκα κατά τη διάρκεια της ζωής της. Το ποσοστό γονιμότητας για την ΕΕ ανήλθε σε 1,6 το 2008 – και είναι από τα χαμηλότερα στον κόσμο. Ένας από τους βασικούς λόγους για σχετικά χαμηλά ποσοστά γονιμότητας της ΕΕ είναι ότι οι γυναίκες καθυστερούν όλο και περισσότερο το χρόνο απόφασης να γεννήσουν ένα παιδί. Η μέση ηλικία των γυναικών κατά τον τοκετό στην ΕΕ ήταν 29,7 χρόνια το 2008. Αυτό μπορεί να αποδοθεί σε μια σειρά δημογραφικών, κοινωνικο-οικονομικών και θεσμικών αιτιών – όπως για παράδειγμα, η μείωση του αριθμού των γάμων, η αύξηση του αριθμού των διαζυγίων, η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, η αβεβαιότητα για την οικονομική κατάσταση και την ασφάλεια στην εργασία, η παραμονή των νέων με τους γονείς τους μέχρι να είναι οικονομικά βιώσιμοι ώστε να προχωρήσουν σε δική τους οικογένεια.

Ως εκ τούτου η αναλογία των ηλικιωμένων στο συνολικό πληθυσμό έχει αυξηθεί καθώς ο αριθμός των γεννήσεων μειώνεται και σημειώνεται παράλληλη αύξηση της διάρκειας ζωής. Πράγματι, οι άνθρωποι στην ΕΕ ζουν περισσότερο από ποτέ, καθώς το προσδόκιμο ζωής (κατά τη γέννηση) ανήλθε σε 79,4 χρόνια το 2008. Το υψηλότερο προσδόκιμο ζωής μεταξύ των κρατών μελών καταγράφηκε στην Ιταλία (81,9 χρόνια το 2008) και την Ισπανία (81,8 έτη το 2009). Στον αντίποδα, το χαμηλότερο προσδόκιμο ζωής καταγράφεται στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Λετονία και τη Λιθουανία (σε όλες μεταξύ 72 και 73 ετών στο 2009). Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά μέσο όρο οι γυναίκες ηλικίας 65 ετών ΕΕ δύνανται να αναμένουν να ζήσουν 20,7 χρόνια ακόμη το 2008, περίπου 3,5 χρόνια περισσότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο για τους άνδρες.

Total fertility rate
Number of children per woman

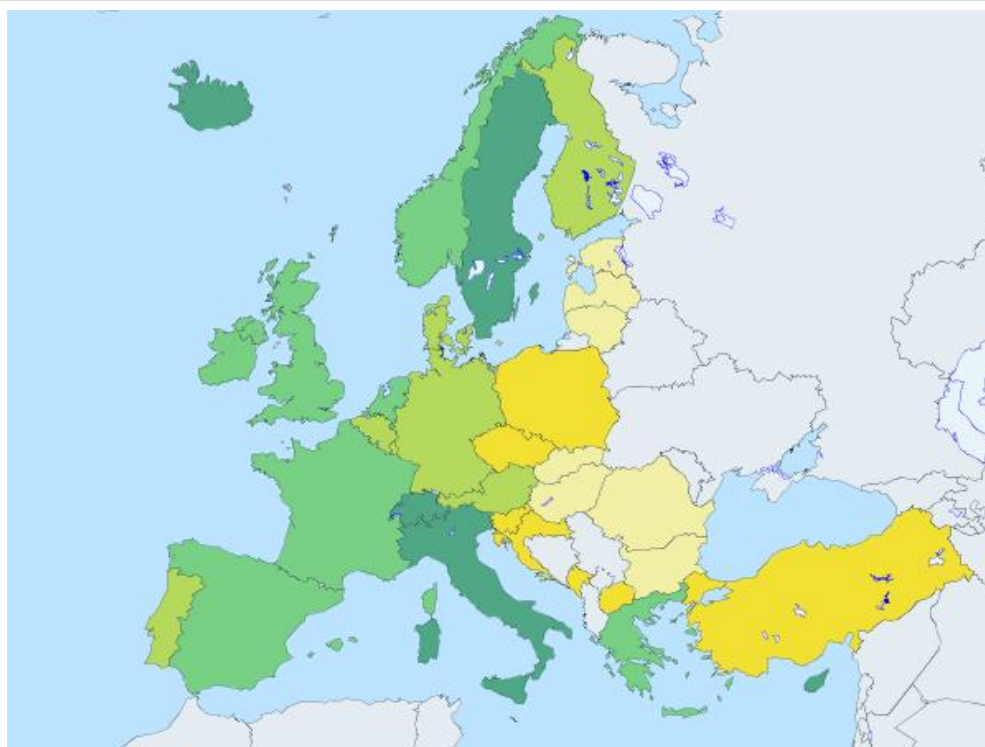
Total fertility rate
Number of children per woman

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 5 Δείκτης Γονιμότητας 2009 και 2010

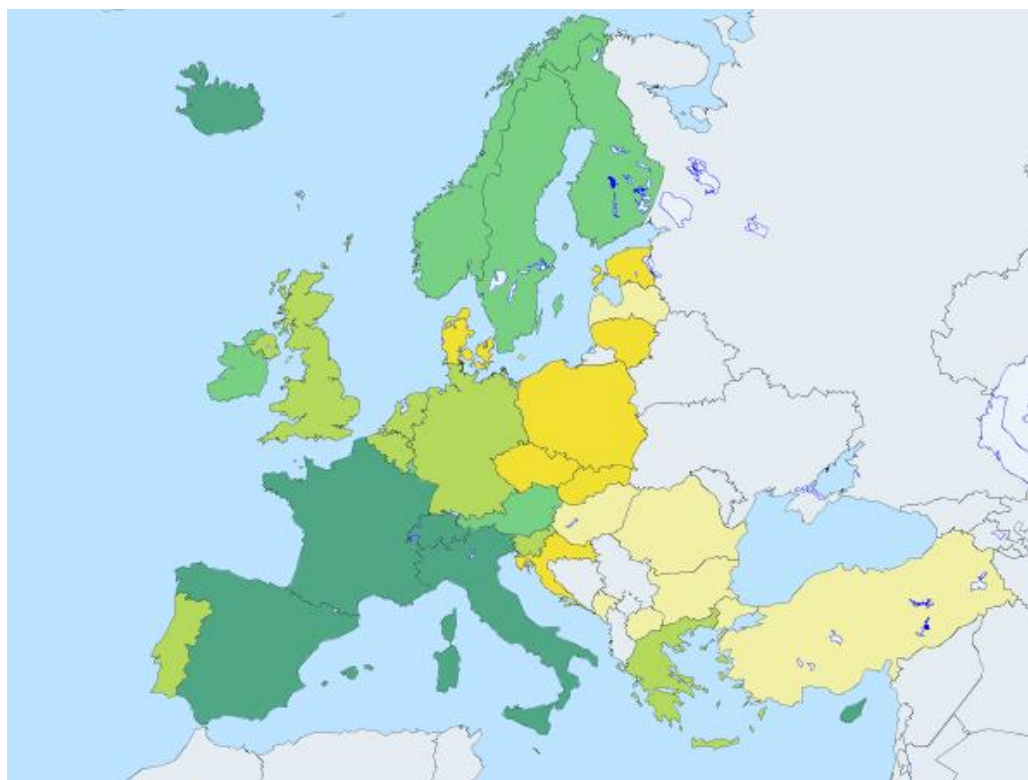
Το γήρας συχνά συνδέεται με την ασθένεια και την αδυναμία - αν και αυτό δεν χρειάζεται να είναι ο κανόνας. Οι παλαιάμοι της κοινωνίας έχουν πραγματικά τη δυνατότητα να παραμείνουν ενεργοί με σημαντική συνεισφορά στην κοινωνία, για παράδειγμα, με την παράταση της παραμονής τους στην αγορά εργασίας ή την ενεργό συμμετοχή στην οικογενειακή ζωή. Η σχετικές πολιτικές προς αυτή την κατεύθυνση επικεντρώνουν στην ενθάρρυνση των ηλικιωμένων να παραμείνουν υγιείς και αυτόνομοι για όσο το δυνατόν περισσότερο.

Σχήμα 1 Προσδόκιο Ζωής (σε έτη) ανά περιοχή των κρατών-μελών – Αρρένες (2010)

68.0 - 71.7 71.7 - 76.4 76.4 - 78.0 78.0 - 79.1 79.1 - 80.2 N/A

Πηγή Eurostat: 2012, Legend Σειρά 2010

Σχήμα 2 Προσδόκιο Ζωής (σε έτη) ανά περιοχή των κρατών-μελών – Θήλειες (2010)

77.2 - 78.8 78.8 - 81.4 81.4 - 83.1 83.1 - 83.6 83.6 - 85.3 N/A

Πηγή Eurostat: 2012, Legend Σειρά 2010

Ο δείκτης για τα έτη υγιούς ζωής (ή προσδόκιμο ζωής χωρίς αναπηρίες) παρέχει την σχετική πληροφόρηση. Το 2009, οι γυναίκες ηλικίας 65 εντός της ΕΕ κατά μέσο όρο αναμένεται να ζήσουν 8,4 χρόνια επιπλέον χωρίς οποιαδήποτε αναπηρία, που ισοδυναμεί με 40,5% της υπολειπόμενη διάρκειας ζωής τους με βάση το προσδόκιμο ζωής. Υπήρχε διαφορά στα αντίστοιχα μεγέθη για άνδρες ηλικίας 65 ετών καθώς θα αναμένεται να ζουν χωρίς οποιαδήποτε αναπηρία 0,2 χρόνια λιγότερο από ό, τι οι γυναίκες, το οποίο ισοδυναμεί με 47,8% της υπολειπόμενης διάρκειας ζωής τους με βάση το προσδόκιμο ζωής.

Τα πρωτεία ως προς τον υψηλότερο δείκτη ετών ζωής χωρίς αναπηρία κατέχει η Σουηδία, αφού οι Σουηδοί άνδρες ηλικίας 65 ετών κατά μέσο όρο αναμένεται το 2010 να ζήσουν επιπλέον 13,6 χωρίς οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης για τις γυναίκες ήταν 14,6 χρόνια. Αυτό ισοδυναμεί με σχεδόν τα τρία τέταρτα (74,8%) της αναμενόμενης υπόλοιπης διάρκειας ζωής των Σουηδών ανδρών και το 69,1% της υπολειπόμενης διάρκειας ζωής για τις γυναίκες στη Σουηδία.

Πίνακας 3 Προσδόκιμο Ζωής και Έτη Υγιούς Ζωής ατόμων άνω των 65 (2010)

	ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΖΩΗΣ		ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΖΩΗΣ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ	
	Males	Females	Males	Females
Europe Changing Composition			:	8,8
EU27:EU (27 countries)	:	:	:	:
EU25:EU (25 countries)	:	:	:	:
EA17:Euro area (17 countries)	:	:	:	:
EA16:Euro area (16 countries)	:	:	:	:
BE:Belgium	17.6	21.3	17,6	9,7
BG:Bulgaria	13.6	17.0	13,6	9,9
CZ:Czech Republic	15.5	19.0	15,5	8,8
DK:Denmark	17.0	19.7	17	12,8
DE:Germany	17.8	20.9	17,8	7,1
EE:Estonia	14.2	19.4	14,2	5,5
IE:Ireland	18.1	21.1	18,1	11,2
EL:Greece	18.5	20.4	18,5	8,1
ES:Spain	18.6	22.7	18,6	8,9
FR:France	18.9	23.4	18,9	9,8
IT:Italy	:	:	:	9,9
CY:Cyprus	18.3	21.0	18,3	8,1

LV:Latvia	13.3	18.2	13,3	5,6
LT:Lithuania	13.5	18.4	13,5	6,7
LU:Luxembourg	17.3	21.6	17,3	12,4
HU:Hungary	14.1	18.2	14,1	5,9
MT:Malta	18.4	21.1	18,4	11,9
NL:Netherlands	17.7	21.0	17,7	9,5
AT:Austria	17.9	21.4	17,9	7,9
PL:Poland	15.1	19.5	15,1	7,5
PT:Portugal	17.1	20.6	17,1	5,7
RO:Romania	14.0 ^(p)	17.2 ^(p)	14	5
SI:Slovenia	16.8	21.0	16,8	7,2
SK:Slovakia	14.0	18.0	14	2,8
FI:Finland	17.5	21.5	17,5	8,9
SE:Sweden	18.3	21.2	18,3	15,5
UK:United Kingdom	18.3	20.9	18,3	11,8
IS:Iceland	18.3	21.5	18,3	14,8
LI:Liechtenstein	19.6	21.8	19,6	:
NO:Norway	18.0	21.2	18	15,7
CH:Switzerland	19.0	22.4	19	12,2
ME:Montenegro	15.0	17.1	15	:
HR:Croatia	14.6	18.2	14,6	6,4
MK:Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	13.9	16.0	13,9	:
TR:Turkey	:	:	:	:
RU:Russia	:	:	:	:

:=not availablep=provisional

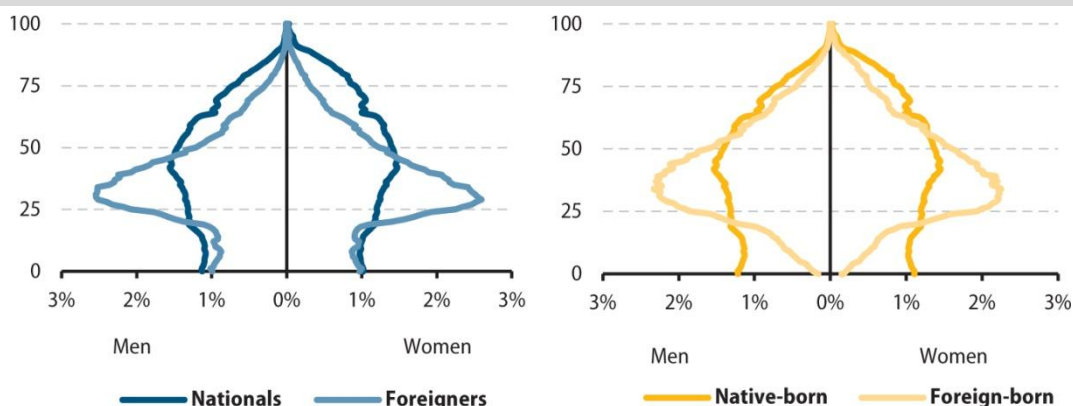
	Life expectancy at age 65 (years)		Healthy life years at age 65 (years)		Healthy life years at age 65 as a proportion of life expectancy at age 65 (%)	
	Male	Female	Male	Female	Male	Female
EU-27 ⁽¹⁾	17.2	20.7	8.2	8.4	47.8	40.5
BE	17.5	21.1	10.5	10.1	60.2	48.0
BG	13.8	17.0	8.4	9.1	61.1	53.8
CZ	15.2	18.8	8.0	8.4	52.9	44.5
DK	16.8	19.5	11.2	12.0	66.9	61.5
DE	17.6	20.8	6.4	6.5	36.4	31.0
EE	14.0	19.2	5.5	5.3	39.0	27.7
IE	17.2	20.6	10.2	10.5	59.1	50.8
EL	18.1	20.2	7.2	6.6	40.0	32.6
ES	18.3	22.5	9.2	8.4	50.1	37.1
FR	18.7	23.2	8.8	9.2	47.0	39.6
IT ⁽¹⁾	18.2	22.0	7.3	6.8	40.4	30.9
CY	18.1	20.9	9.9	8.5	54.9	40.6
LV	13.4	18.2	4.7	5.7	35.2	31.2
LT	13.4	18.4	5.9	6.7	44.0	36.4
LU	17.6	21.4	10.8	11.4	61.5	53.2
HU	14.0	18.2	5.7	5.6	40.7	30.6
MT	16.8	20.6	11.0	11.2	65.7	54.4
NL	17.6	21.0	9.4	10.3	53.3	49.2
AT	17.7	21.2	8.1	8.0	46.0	37.9
PL	14.8	19.2	6.8	7.4	46.1	38.8
PT	17.1	20.5	6.6	5.4	38.4	26.6
RO	14.0	17.2	7.2	7.0	51.4	40.6
SI	16.4	20.5	9.3	9.9	56.6	48.3
SK	14.1	18.0	3.4	2.8	24.3	15.7
FI	17.3	21.5	8.1	8.9	46.9	41.4
SE	18.2	21.2	13.6	14.6	74.8	69.1
UK ⁽¹⁾	17.7	20.3	10.7	11.8	60.5	57.9
IS	18.6	21.0	12.7	13.6	68.3	64.6
NO	18.0	21.1	13.5	14.0	75.2	66.3

⁽¹⁾ 2008 instead of 2009.

Πηγή: Eurostat

Η μετανάστευση μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο βραχυπρόθεσμα στην άμβλυση της δημογραφικής ανισορροπίας, για παράδειγμα, με την κάλυψη της αγοράς εργασίας σε συγκεκριμένους τομείς. Ωστόσο, είναι ευρέως αποδεκτό ότι η γήρανση της ΕΕ δεν μπορεί να αναιρεθεί μόνον με την εισροή μεταναστών ώστε να διορθωθεί η αναμενόμενη μελλοντική ανισότητα μεταξύ των ηλικιωμένων και των ενεργών εργαζόμενων πολιτών. Πράγματι, και οι μετανάστες θα μεγαλώσουν και θα γίνουν ηλικιωμένοι και εξαρτώμενοι.

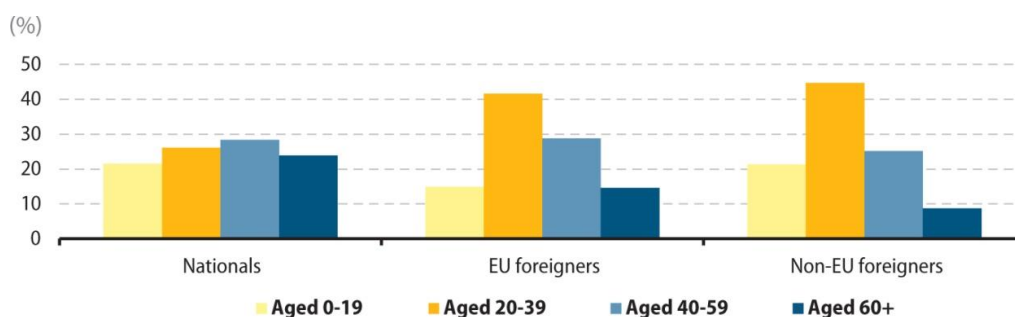
Είναι πολύ δύσκολο να αρθεί η γήρανση του πληθυσμού αν δεν αυξηθούν τα ποσοστά γονιμότητας ώστε να ξεπεράσουν το φυσικό ρυθμό ανανέωσης του πληθυσμού.

Πηγή: Eurostat

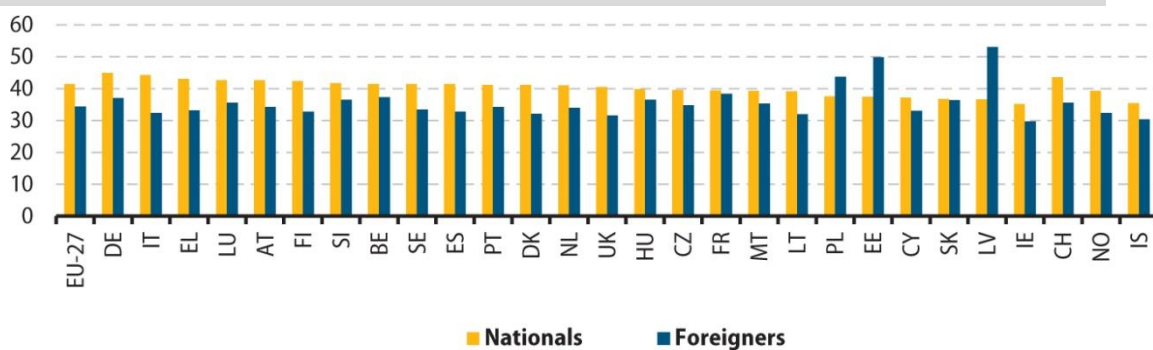
Διάγραμμα 6 Ηλικιακή Δομή Πληθυσμού ΕΕ βάσει Υπηκοότητας και Καταγωγής 2010

Οι μετανάστες αποτελούσαν το 6,5% του πληθυσμού της ΕΕ των 27 το 2010. Οι αλλοδαποί αντιπροσώπευαν ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό (λιγότερο από 1%) του συνολικού πληθυσμού στην Πολωνία (2010), τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία (οι δύο 2009), σε αντίθεση με το ποσοστό 43,0% στο Λουξεμβούργο (2010). Είναι αξιοσημείωτο ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών-μεταναστών βρίσκονται σε παραγωγική εργασιακά ηλικία όταν μεταναστεύουν και μεγάλο ποσοστό αυτών επιστρέφει στη χώρα καταγωγής του στο τέλος της επαγγελματικής του ζωής. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται έντονα σε χώρες όπως: το Λουξεμβούργο, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Κύπρος, η Αυστρία, η Ιρλανδία και η Ιταλία. Επίσης, η μέση ηλικία των αλλοδαπών τείνει να είναι χαμηλότερη από το μέσο όρο ηλικίας των πολιτών των κρατών μελών στα οποία μεταναστεύουν.

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 7 Ηλικιακή Κατανομή Πληθυσμού ΕΕ για τις κατηγορίες Υπήκοοι κρατών-μελών, Αλλοδαποί καταγωγής εκτός Ευρώπης, Αλλοδαποί καταγωγής εντός Ευρώπης 2010

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 8 Μέση Ηλικία Πληθυσμού κατά Υπηκοότητα (2010)

Πίνακας 4 Πληθυσμός κατά Ηλικία και Υπηκοότητα (2010)

	Total population		Persons aged 65+	
	Nationals	Foreign citizens	Nationals	Foreign citizens
EU-27	93.5	6.5	97.3	2.7
BE	90.2	9.7	93.8	6.1
BG (²)	99.7	0.3	99.9	0.1
CZ	96.0	4.0	99.2	0.8
DK	94.0	6.0	98.0	2.0
DE	91.3	8.7	96.1	3.9
EE	84.1	15.9	79.1	20.9
IE	90.1	8.6	96.7	2.3
EL	91.6	8.4	99.5	0.5
ES	87.7	12.3	96.2	3.8
FR	94.2	5.8	95.7	4.3
IT	93.0	7.0	99.2	0.8
CY	83.8	15.9	91.3	8.6
LV	82.6	17.4	72.8	27.2
LT	98.9	1.1	99.1	0.9
LU	56.9	43.0	79.4	20.5
HU	98.0	2.0	98.8	1.2
MT	96.0	4.0	96.5	3.5
NL	95.6	3.9	98.4	1.5
AT	89.4	10.5	96.6	3.4
PL	99.9	0.1	99.9	0.1
PT	95.7	4.3	99.1	0.9
RO (²)	99.9	0.1	100.0	0.0
SI	96.0	4.0	99.0	1.0
SK	98.8	1.2	99.5	0.5
FI	97.1	2.9	99.2	0.8
SE	93.5	6.3	97.2	2.8
UK	92.9	7.0	96.9	3.0
IS	93.2	6.8	99.0	1.0
NO	93.2	6.8	98.2	1.8
CH	78.0	22.0	89.9	10.1
TR (²)	99.8	0.2	99.9	0.1

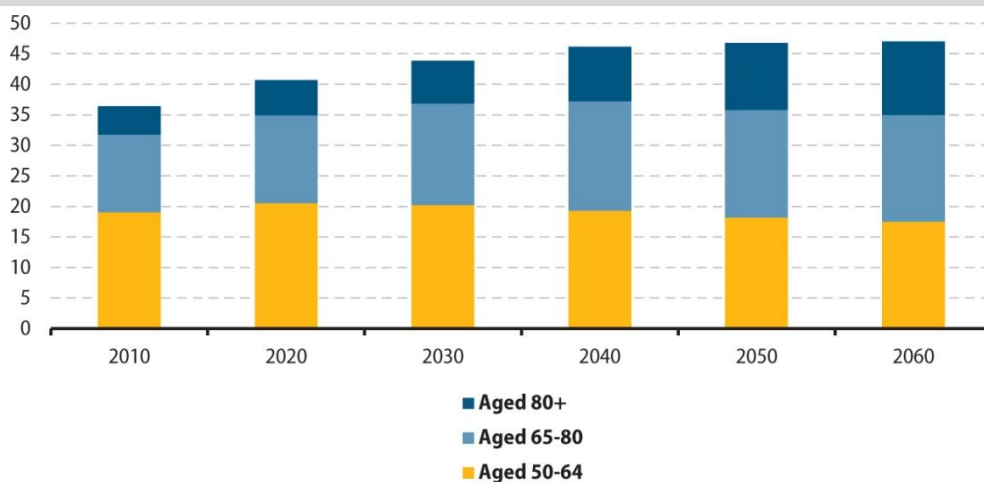
Πηγή: Eurostat

2.1.3 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ Όσον Αφορα Στη Γήρανση Του Πληθυσμού

Το Europop 2010 της Eurostat είναι ένα από τα πιθανά σενάρια εξέλιξης του πληθυσμού της ΕΕ με βάση τα στοιχεία της 1ης Ιανουαρίου 2010 και κατόπιν μιας σειράς υποθέσεων που αναπτύχθηκαν σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο οι κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών συγκλίνουν σε μακροπρόθεσμη βάση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα αριθμητικά στοιχεία παρουσιάζονται με βάση την παραδοχή της «σταθερής πολιτικής», και μπορούν συνεπώς να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση των πιθανών συνεπειών της δημογραφικής αλλαγής, χωρίς κρίσιμες αλλαγές πολιτικών.

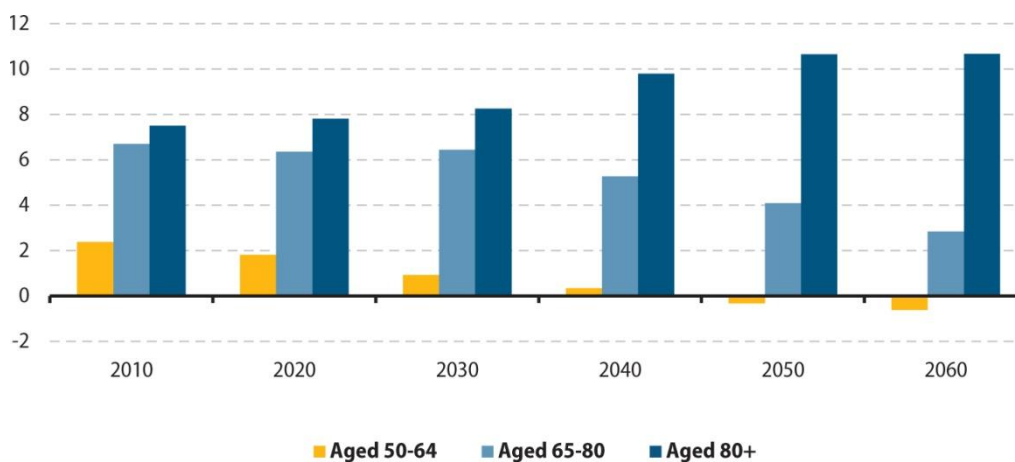
Οι δημογραφικές προβολές της Eurostat δείχνουν ότι μέχρι το 2060 στην ΕΕ για κάθε ηλικιωμένο άνω των 64 ετών θα αντιστοιχούν λιγότερα από δύο άτομα σε ηλικία εργασίας (15 έως 64 ετών), σε σύγκριση με την αντίστοιχη σημερινή αναλογία που είναι ένα προς τέσσερα. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι δημογραφικές αναλογίες εξάρτησης, όπως αυτές μπορεί να επηρεαστούν περαιτέρω από την υποαπασχόληση και την ανεργία (που έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν τον αριθμό των εργαζόμενων ατόμων που έχουν τη δυνατότητα στήριξης της κοινωνίας). Οι πιο ραγδαίες αλλαγές ως προς τον πληθυσμό που βρίσκεται σε ηλικία εργασίας αναμένεται να συμβούν κατά την περίοδο 2015 - 2035, όταν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της γενιάς του babyboom θα συνταξιοδοτηθούν.

Οι προβολές πληθυσμού προβλέπουν μικρή μεταβολή στον συνολικό αριθμό των κατοίκων στην ΕΕ μεταξύ 2010 και 2060. Ωστόσο, η δομή του πληθυσμού αναμένεται αλλάξει σημαντικά ηλικιακά καθώς οι ηλικιωμένοι θα είναι πολύ περισσότεροι. Πράγματι, οι αλλαγές που προβλέπονται είναι άνευ προηγουμένου, καθώς δεν υπάρχουν ιστορικά παραδείγματα ηλικιακής κατανομής πληθυσμού που να διαμορφώνεται σαν αντίστροφη πυραμίδα, με τους ηλικιωμένους περισσότερους από τους νεότερους.

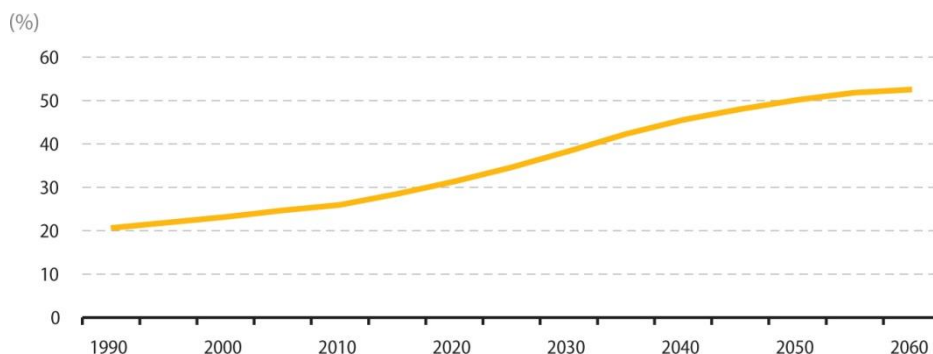

Διάγραμμα 9 Προβολή Δομής Πληθυσμού κατά ομάδα ηλικίας

Πηγή: Eurostat

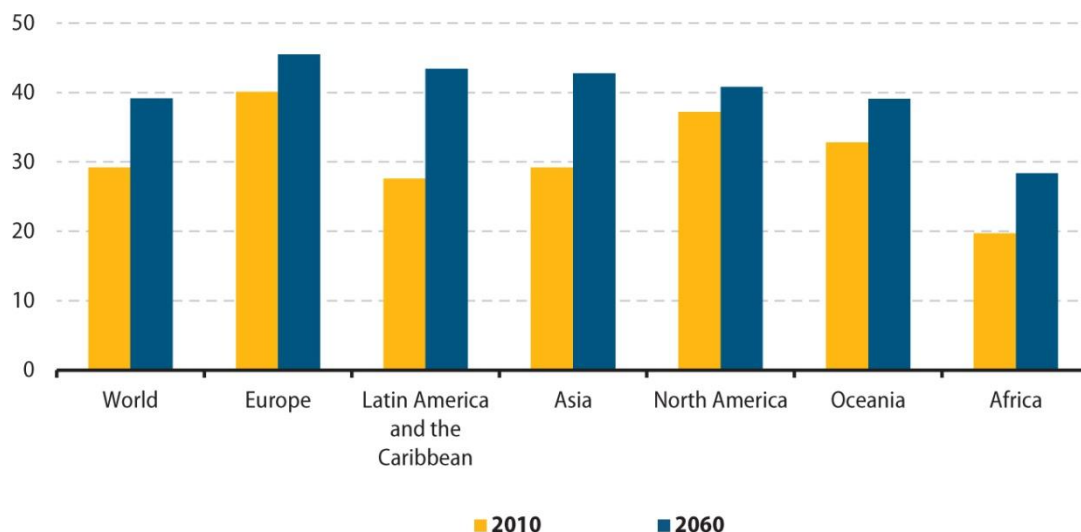

Διάγραμμα 10 Προβολή Διαφοράς Πληθυσμού μεταξύ ανδρών και γυναικών (άνδρες, γυναίκες σε εκατομμύρια)

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 11 Προβολή Δείκτη Εξάρτησης Ηλικιωμένων

Πηγή: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, World population prospects: the 2010 revision

Διάγραμμα 12 Προβολή Μέσης Ηλικίας Πληθυσμού παγκοσμίως

Πίνακας 5 Προβολή Πληθυσμού και % συμμετοχής ηλικιωμένων

	Total population, 2010 (1 000)	Average growth rate 2010-2060 (% per annum)	Projected relative importance of elderly persons (% share of total population)					
			Aged 50-64		Aged 65-79		Aged 80+	
			2010	2060	2010	2060	2010	2060
World	6 895 889	0.7	13.0	17.0	6.1	13.2	1.5	5.1
Africa	1 022 234	1.8	7.6	12.6	3.1	6.7	0.4	1.4
Asia	4 164 252	0.4	12.9	19.0	5.6	15.5	1.1	5.6
Europe	738 199	-0.1	19.4	16.9	12.0	17.3	4.2	10.3
Latin America and the Caribbean	590 082	0.5	11.9	19.0	5.4	15.3	1.4	7.1
North America	344 529	0.6	18.9	16.6	9.3	14.3	3.8	8.0
Oceania	36 593	0.9	15.5	16.2	7.8	12.9	2.8	6.9
EU-27	501 102	0.1	19.1	17.5	12.7	17.5	4.7	12.0
Brazil	194 946	0.2	12.9	20.3	5.5	17.3	1.5	8.8
China	1 341 335	-0.2	16.2	19.8	6.8	20.7	1.4	8.8
India	1 224 614	0.7	11.0	19.3	4.3	13.1	0.7	3.6
Indonesia	239 871	0.4	11.1	19.7	4.8	16.0	0.7	6.4
Japan	126 536	-0.4	20.6	16.5	16.4	17.7	6.3	17.4
Russia	142 958	-0.3	20.0	16.6	9.9	17.8	2.9	6.9
United States	310 384	0.6	18.8	16.6	9.3	14.1	3.8	7.8

Πηγή: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, World population prospects: the 2010 revision

Η μετανάστευση θα εξακολουθήσει να αμβλύνει τη διαδικασία γήρανσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, καθώς οι μετανάστες μεγαλύτερης ηλικίας από τα

νεογέννητα παιδιά, η άμβλυση αυτή θα είναι πολύ μικρότερη από εκείνη που θα επιτυγχανόταν με αύξηση των γεννήσεων.

Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη (World population prospects, the 2010 revision), ο παγκόσμιος πληθυσμός αναμένεται να αυξηθεί σε περίπου 9.600 εκατομμύρια μέχρι το 2060. Σε αρκετές χώρες προβλέπεται μείωση πληθυσμού μεταξύ του 2010 και του 2060 όπως στην Κίνα, την Ιαπωνία και η Ρωσία. Από την άλλη πλευρά, η μόνη ήπειρος όπου ο πληθυσμός αναμένεται να αυξάνεται κατά μέσο όρο τουλάχιστον 1% ετησίως είναι η Αφρική. Ενώ οι παράγοντες που επηρεάζουν το συνολικό πληθυσμό θα μεταβάλλονται με διάφορους τρόπους και σχηματισμούς, κατά τα επόμενα 50 χρόνια, το πλέον βέβαιο είναι η περαιτέρω γενική γήρανση του παγκόσμιου πληθυσμού. Η προβλεπόμενη μέση ηλικία παγκοσμίως προβλέπεται να αυξηθεί από 29,2 χρόνια το 2010 σε 39,1 χρόνια το 2060. Αυτή η πρόβλεψη αύξησης της μέσης ηλικίας θα πραγματοποιηθεί σε όλες τις ηπείρους. Μια πιο ταχεία διαδικασία γήρανσης του πληθυσμού αναμένεται σε χώρες με χαμηλά και μεσαία εισοδήματα (σε σχέση με τις ανεπτυγμένες οικονομίες παγκοσμίως) όπως στη Λατινική Αμερική, την Καραϊβική καθώς και την Ασία που πιθανώς θα είναι οι περιοχές με την ταχύτερη αύξηση της μέσης ηλικίας μεταξύ του 2010 και του 2060.

2.1.4 ΟΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι κυβερνήσεις της ΕΕ είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν μια σημαντική πρόκληση στην προσπάθεια να ενθαρρύνουν τις γενιές του baby-boom να παραμείνουν στην αγορά εργασίας αντί να συνταξιοδοτηθούν πρόωρα, όπως οι προηγούμενες γενιές έχουν την τάση να κάνουν. Η συρρίκνωση του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία εργασίας κινδυνεύει να αποτελέσει τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της έλλειψης δεξιοτήτων. Η ΕΕ επιδιώκει (ενθαρρύνοντας εθνικές κυρίως πολιτικές) να ενισχύσει την παραμονή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στην εργασία αυξάνοντας το όριο συνταξιοδότησης και δίνοντας παράλληλα σχετικά κίνητρα.

Η ενεργός γήρανση, ως πολιτική και κουλτούρα, αναγνωρίζει ότι εφόσον οι άνθρωποι πρέπει να εργαστούν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, τότε θα πρέπει να είναι σε καλή σωματική και ψυχική υγεία, με πρόσβαση σε πιο ευέλικτες δομές και συνθήκες εργασίας, με υγιείς χώρους εργασίας, με έμφαση

στη διά βίου μάθηση και τα συνταξιοδοτικά συστήματα. Αντιμετωπίζοντας ιστορικά χαμηλά ποσοστά γονιμότητας, υποστηρίζεται ότι η δημογραφική ανανέωση προϋποθέτει δράσεις για την προώθηση και την ενθάρρυνση της οικογενειακής ζωής και καλύτερη ισορροπία εργασίας-ζωής. Κίνητρα όπως η άδεια γονέα, η παροχή φροντίδας των παιδιών και η μείωση των φόρων ματα έχουν τη δυνατότητα να αυξηθεί η συμμετοχή και παραμονή στην αγορά εργασίας - ιδίως των γυναικών.

Η επανακατάρτιση και δια βίου μάθηση αναμένεται να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για την παραμονή των ηλικιωμένων γενεών στην αγορά εργασίας και την αποφυγή πρόωρης συνταξιοδότησης.

3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΘΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Τα δημογραφικά στοιχεία μιας χώρας, όπως αυτά προκύπτουν από επίσημες πηγές, προσφέρουν σαφή εικόνα του πληθυσμού της και των χαρακτηριστικών του, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, και αποτελούν κρίσιμους δείκτες κατανόησης του πόσοι και ποιοι είμαστε, ενώ παράλληλα μπορούν να αξιοποιηθούν ως εργαλεία σχεδιασμού τομειακών και χωρικών πολιτικών στη χώρα μας από όλους τους αρμόδιους φορείς διοίκησης. Αποτυπώνουν ποσοτικά την υφιστάμενη κατάσταση και χρήζουν ιδιαίτερης μελέτης και ανάλυσης και στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης ως προς τη διαχείριση της ηλικιακής διάρθρωσης του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί υποσύνολο του συνολικού πληθυσμού, οπότε φέρει τα χαρακτηριστικά και τις τάσεις του.

3.1.1 ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ 2011, ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της απογραφής του 2011, που έδωσε στην δημοσιότητα η Ελληνική Στατιστική Αρχή⁴, στο σύνολο της χώρας απεγράφησαν 10.787.690 μόνιμοι κάτοικοι, εκ των οποίων 5.303.690 άρρενες (49,2%) και 5.484.000 θήλειες (50,8%). Εν συνεχεία με στοιχεία της 31 Ιουλίου του 2012 ανακοινώθηκε ότι ο νόμιμος δε πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 9.903.268.

Ως εκ τούτου αποδεικνύεται ότι οι μόνιμοι κάτοικοι της Ελλάδας μειώθηκαν, καθώς το 2009 ο πληθυσμός ήταν 11.282.571 άτομα. Ως αιτίες για την μείωση του πληθυσμού προβάλλονται η γήρανση, η οικονομική κρίση που εμποδίζει τα

⁴ Δελτίο Τύπου Ελληνικής Στατιστικής Αρχής 22-07-2011

ζευγάρια να αποκτήσουν περισσότερα από ένα παιδί λόγω των εξόδων, αλλά και η «φυγή» πολλών Ελλήνων στο Εξωτερικό για τον ίδιο λόγο.

Με βάση ανάλυση που πραγματοποιείται στα Δημογραφικά Νέα, Τεύχος 17 του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας⁵, η πρόσφατη απογραφή στη χώρα μας, εκείνη του 2011, (η εβδόμη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο) διεξήχθη υπό σαφώς δυσκολότερες συνθήκες από αυτές των προηγούμενων δεκαετιών. Με βάση τα προσωρινά αποτελέσματα ο πληθυσμός της χώρας μας μειώθηκε κατά 146.000 άτομα (ή άλλως κατά 1,3%, από 10.934.097 σε 10.787.690) παρόλο το θετικό φυσικό ισοζύγιο της δεκαετίας (οι γεννήσεις υπερέβησαν την περίοδο αυτή κατά 41.000 περίπου τους θανάτους). Η μείωση αυτή του μόνιμου πληθυσμού ανάμεσα στο 2001 και το 2011 προφανώς δεν αφορά όλες τις διοικητικές της ενότητες, καθώς σε ένα σύνολο 325 δήμων 190 χάνουν πληθυσμό τους και 135 τον αυξάνουν, τα δε ποσοστά μεταβολής περιέχονται σε ένα ευρύτατο φάσμα (-41% έως και + 99%). Τα προσωρινά δεδομένα, παρ' όλες τις επιφυλάξεις όσον αφορά την πληρότητα της απογραφής, αναδεικνύουν κάποιες τάσεις, και ειδικότερα: την μείωση ή και τη στασιμότητα του πληθυσμού των κεντρικών δήμων των μεγάλων αστικών κέντρων (ιδιαίτερα δε των ΠΣ Αθηνών και Θεσσαλονίκης), την αύξηση συνήθως του πληθυσμού των περιφερειακών τους δήμων (αλλά και των δήμων που βρίσκονται υπό την άμεση επιρροή των δυο μεγαλύτερων αστικών κέντρων), την σχετική δυναμικότητα τα Κρήτης αλλά και των αστικών δήμων επί του δυτικού άξονα Πατρών-Ιωαννίνων, την έλλειψη δυναμικότητας της μεγάλης πλειοψηφίας των δήμων του νησιωτικού και του ορεινού ηπειρωτικού χώρου.

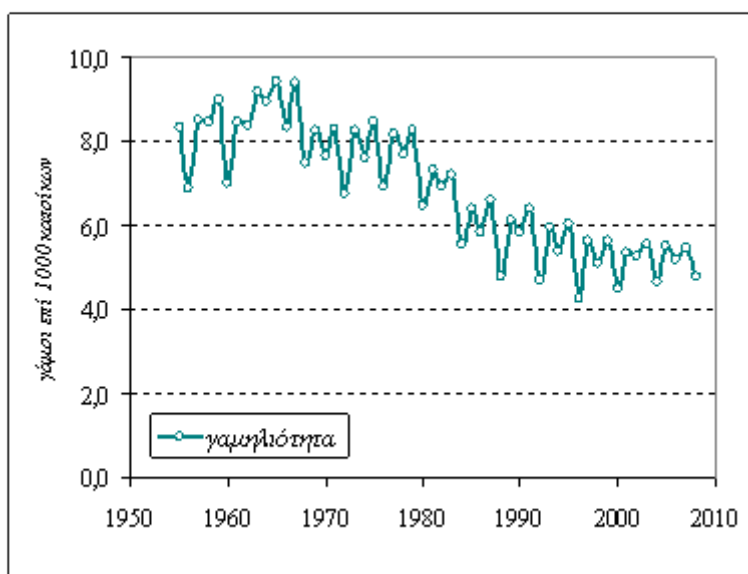
Σε κάθε περίπτωση είναι σαφές ότι τα κύρια χαρακτηριστικά του πληθυσμού της Ελλάδας από το 1950 και μετά είναι:

- Η μείωση της γαμηλιότητας
- Η έντονη πτώση της γεννητικότητας και της γονιμότητας
- Η σημαντική επιμήκυνση της προσδοκώμενης ζωής
- Η αντιστροφή του παραδοσιακού προτύπου της μετανάστευσης
- Η επιταχυνόμενη αστικοποίηση

⁵ Δημογραφικά Νέα, Τεύχος 17, Ιαν-Φεβ 2012, «Ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται; Μια πρώτη κριτική ανάλυση των προσωρινών αποτελεσμάτων της απογραφής του 2011», Βύρων Κοτζαμάνης, Μαρί-Νοέλ Ντυκέν

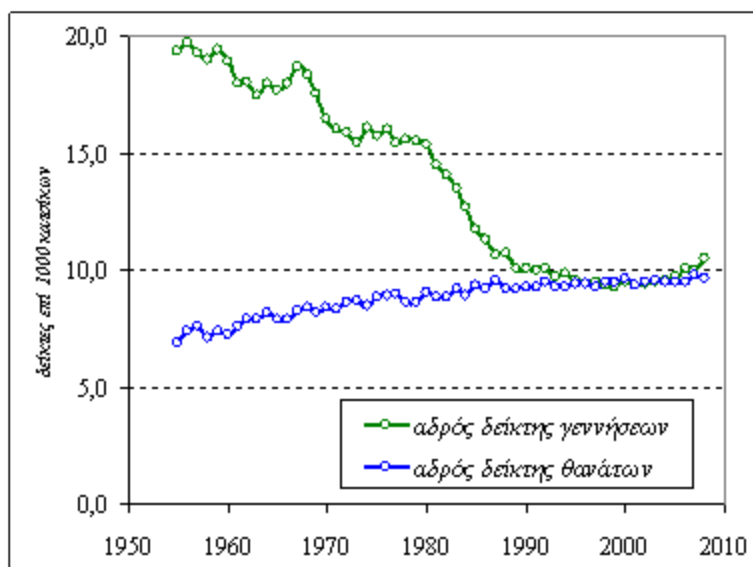
- Η διογκούμενη δημογραφική γήρανση

Ο αδρός δείκτης γαμηλιότητας διατηρήθηκε σχεδόν αμετάβλητος στην τριακονταετία 1950-1980 σε 8 γάμους ανά 1000 κατοίκους και στη συνέχεια άρχισε να μειώνεται αισθητά, κατά την πενταετία (2005-2010) σταθεροποιήθηκε στο επίπεδο του 5‰. Η μείωση της τρέχουσας γαμηλιότητας δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι θα αυξηθεί το ποσοστό των αγάμων στο συνολικό πληθυσμό μακροχρόνια, αλλά φαίνεται να σχετίζεται με το ενδεχόμενο αναβολής των γάμων και σύναψής τους σε μεγαλύτερη ηλικία. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι το διαχρονικό πρότυπο της γαμηλιότητας (αποφυγή γάμων κατά τα δίσεκτα και αναπλήρωσής τους στα προηγούμενα και στα επόμενα έτη των δίσεκτων) εξακολουθεί να παραμένει ισχυρό, αν και αμβλύνεται με την πάροδο του χρόνου.

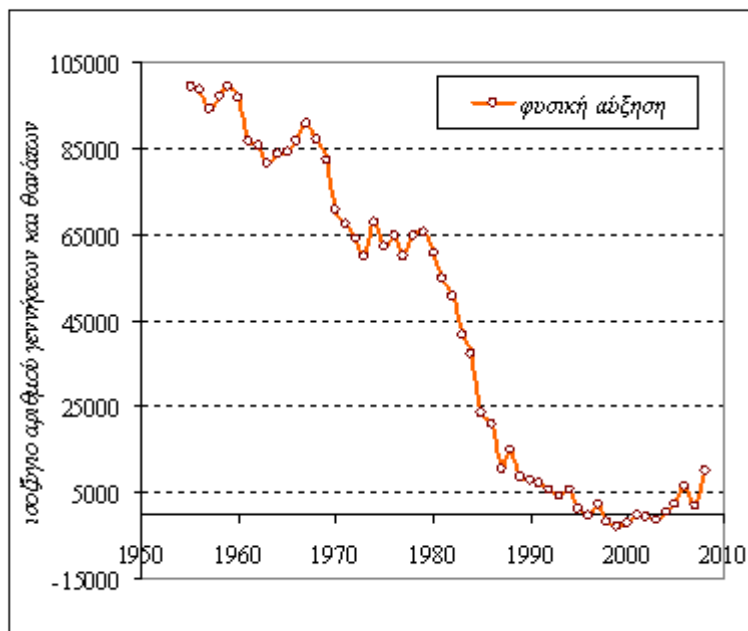
Διάγραμμα 13 Αδρός Δείκτης Γαμηλιότητας

Ο αδρός δείκτης γεννητικότητας (γεννήσεις σε 1.000 κατοίκους) μειώθηκε κατά την τριακονταετία 1950-1980 από 20 σε 16 γεννήσεις και στη συνέχεια σημείωσε ραγδαία πτώση, φθάνοντας το 2001 στο επίπεδο των 9 γεννήσεων ανά 1000 κατοίκους. Κατά την τελευταία πενταετία (2005-2010) ο δείκτης ανέκαμψε ανεπαίσθητα και προσεγγίζει ήδη τις 10 γεννήσεις.

Διάγραμμα 14 Αδρόι δείκτες γεννητικότητας και θνησιμότητας στην Ελλάδα: 1955-2008

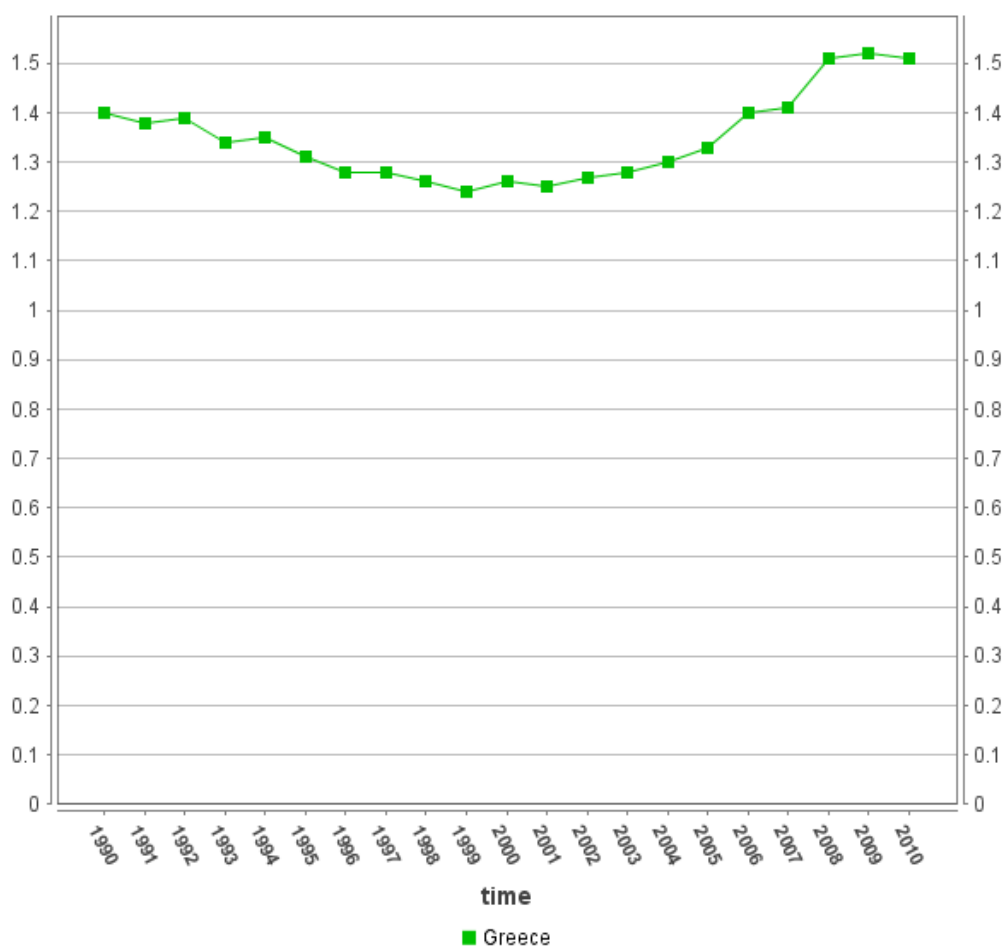
Η τάση αυτή σε συνδυασμό με την ανοδική πορεία που ακολούθησε ο δείκτης θνησιμότητας (λόγω γήρανσης του πληθυσμού) οδήγησε τα τελευταία χρόνια (1998-2003) στην αρνητική φυσική αύξηση του πληθυσμού. Όμως μετά το 2004 η φυσική αύξηση απέκτησε και πάλι θετικό πρόσημο, παρουσιάζοντας πολύ ελαφρά τάση ανόδου το 2009 και το 2010.

Διάγραμμα 15 Ισοζύγιο Μεταξύ Γεννήσεων και Θανάτων

Η καθοδική πορεία της γεννητικότητας αποτυπώνεται ευκρινέστερα στον ολικό δείκτη γονιμότητας, δηλαδή στο μέσο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας (15-49 ετών), ο οποίος από 2,3 στην τριακονταετία

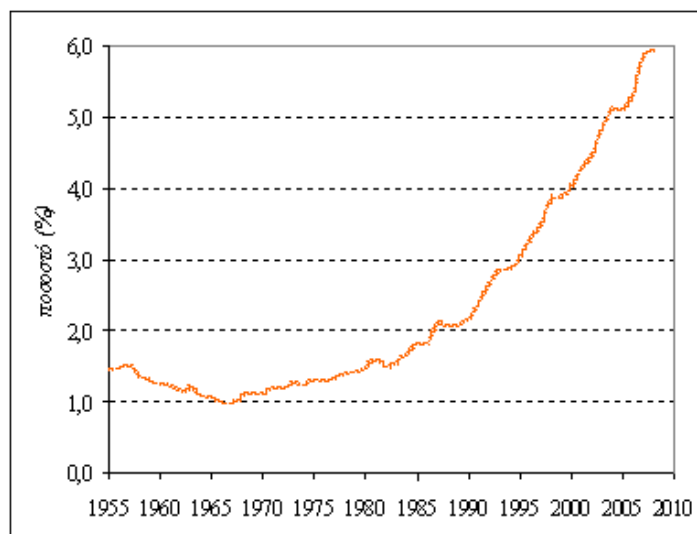
1950-1980 μειώθηκε σε 1,3 έως 1,4 στη δεκαετία του 1980 και παραμένει από τότε σε πολύ χαμηλά επίπεδα μέχρι σήμερα. Ειδικά αξίζει να σημειωθεί ότι σημειώθηκε σημαντική πτώση από το 1990 έως το 2000 κάτω από το 1,3, ακολούθησε σχετική άνοδος με δείκτη πάνω από το 1,5 το 2009 αλλά από το 2010 παρατηρείται καθοδική πορεία. Σε κάθε περίπτωση είναι σαφές ότι για δεκαετίες η γονιμότητα έχει πέσει κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών, που είναι τα 2,1 παιδιά ανά γυναίκα.

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 16 Δείκτης Ολικής Γονιμότητας Ελλάδας από το 1990 έως το 2010

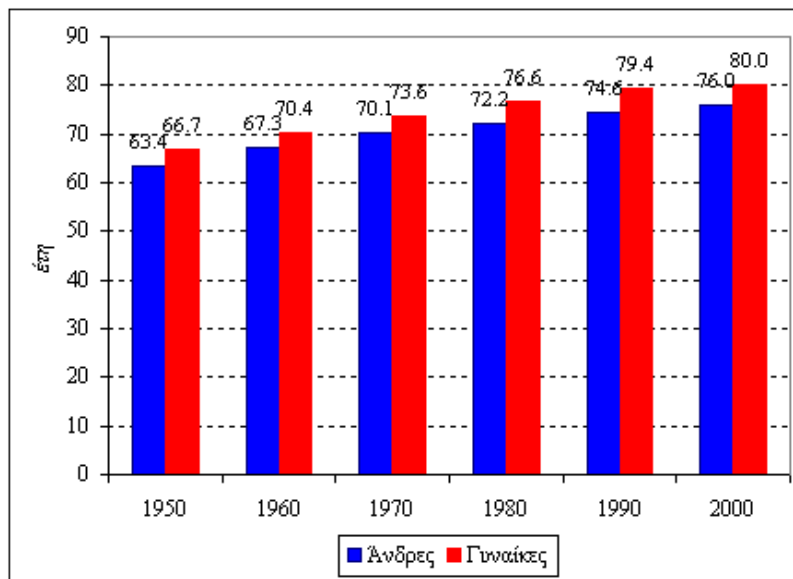
Ταυτόχρονα καταγράφονται αλλαγές στη τεκνογονικές αντιλήψεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο αριθμός των εκτός γάμου γεννήσεων στο σύνολο των γεννήσεων παρουσιάζει έντονα ανοδική τάση, αφού από 1,2% που ήταν στην τριακονταετία 1950-1980 έχει φθάσει στο 6% το 2010. Παρόλα αυτά, στην Ελλάδα η αναλογία των εξώγαμων γεννήσεων υπολείπεται σημαντικά των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών, η οποία σε αρκετές από αυτές υπερβαίνει το 50%.

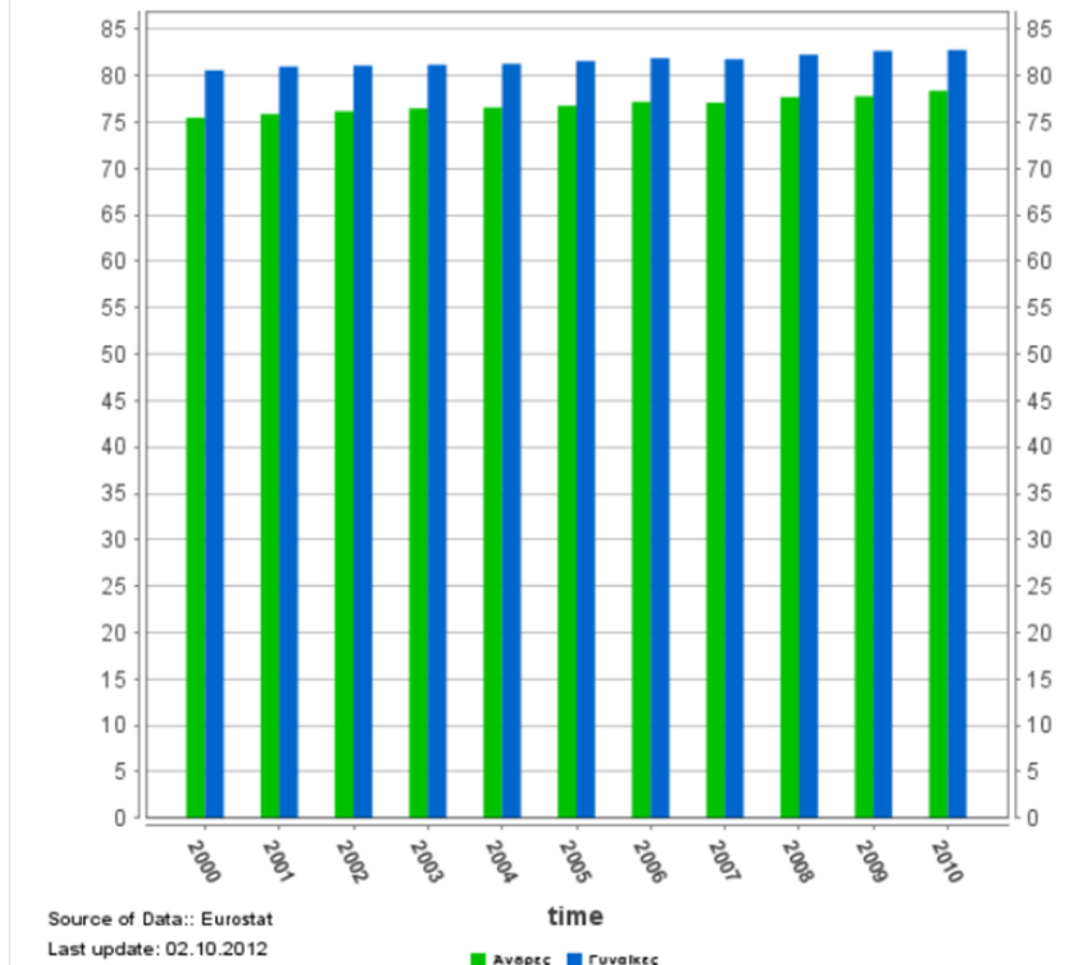
Διάγραμμα 17 Ποσοστό Εξώγαμων Γεννήσεων στο Σύνολο Γεννήσεων Ζώντων

Το προσδόκιμο επιβίωσης του πληθυσμού της Ελλάδας μεταξύ 1950 και 2000 έχει επιμηκυνθεί κατά 13 χρόνια. Συγκεκριμένα η προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση αυξήθηκε από 63,4 έτη το 1950 σε 76,0 το 2000 για τους άνδρες και από 66,7 σε 80,0 για τις γυναίκες αντίστοιχα. Συνολικά, η υπεροχή της μακροβιότητας των γυναικών έναντι των ανδρών έχει σταδιακά αυξηθεί από 2,7 χρόνια το 1950 σε 4,0 χρόνια το 2000.

Από το 2000 και μετά το προσδόκιμο ζωής εξακολούθησε να αυξάνεται με μικρότερο ρυθμό αγγίζοντας το 2010 το 78,4 για τους άνδρες και το 82,8 για τις γυναίκες αυξάνοντας τη διαφορά σε 4,4.

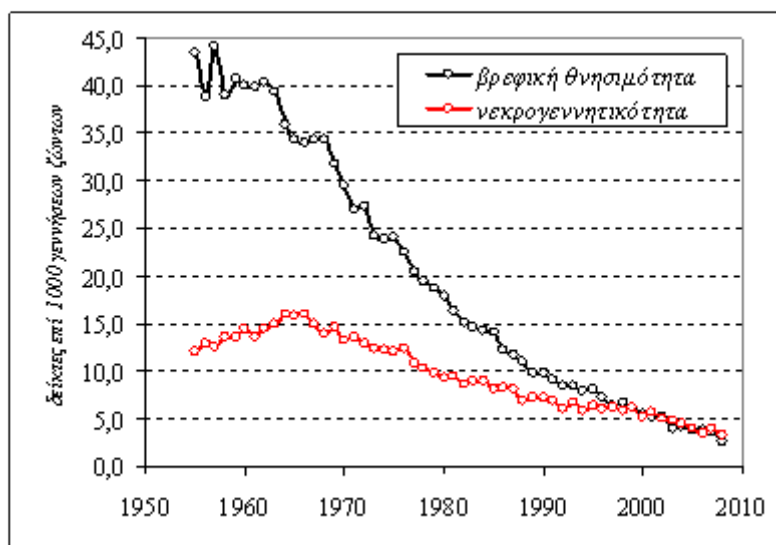

Life expectancy at birth, by sex
Years
Greece

Διάγραμμα 18 Προσδοκώμενη Ζωή Κατά τη Γέννηση (πριν και μετά το 2000 και)

Η επιμήκυνση αυτή οφείλεται στη σημαντική μείωση της θνησιμότητας, η οποία παρατηρείται σε όλες τις ηλικίες αλλά είναι περισσότερο εντυπωσιακή στη βρεφική ηλικία. Πράγματι, ο δείκτης της βρεφικής θνησιμότητας (βρεφικοί θάνατοι σε 1.000 γεννήσεις ζώντων) μεταξύ των ετών 1960 και 2010 μειώθηκε κατά 84%. Ανάλογη πρόοδος σημειώθηκε στην ενδομήτρια θνησιμότητα (γεννήσεις νεκρών σε 1.000 γεννήσεις ζώντων), η οποία στο ίδιο χρονικό διάστημα παρουσίασε πτώση κατά 70%.

Διάγραμμα 19 Δείκτες Βρεφικής Θνησιμότητας και Νεκτογεννητικότητας

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο χαρακτήρας της Ελλάδας άλλαξε και από χώρα κατ' εξοχήν αποστολής μεταναστών μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής ξένου εργατικού δυναμικού. Το ακριβές μεταναστευτικό απόθεμα της χώρας μας δεν είναι γνωστό, όμως σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της απογραφής του 2001 ο αριθμός των αλλοδαπών στην Ελλάδα ανέρχεται σε 797.091 άτομα αντιπροσωπεύοντας το 7,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Έκτοτε, βάσει νόμων νομιμοποιήσεων και δεδομένης της συνεχούς αλλά μειούμενης πλέον εισροής μεταναστών εκτιμάται ότι οι νόμιμοι και παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα ανέρχονται σε 1.300.000 – 1.500.000.

Χρονολογική σειρά αλλοδαπών υπηκόων στην Ελλάδα με διάκριση,
σε Υπηκόους της ΕΕ και τρίτων χωρών, 2001-2011

Έτος (1)	Αλλοδαποί Υπήκοοι (2)	Υπήκοοι Ε.Ε (3)	Υπήκοοι τρίτων χωρών (4)
2001*	761813
2002**	460780	...	624965
2003**	523501	...	685768
2004	586044	5952	580092
2005	604215	11744	592471
2006	786200	3599	782601
2007	785514	37416	748098
2008	929530	161611	767919
2009	954784	163060	791724
2010**	1025262	...	817336
2011**	1087982	...	827265

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ετήσιες Στατιστικές Μεταναστευτικής Κίνησης

* Στοιχεία απογραφής πληθυσμού 2001

** Εκτίμηση με περίοδο βάσης 2004-2009

Η έντονα καθοδική τάση της γεννητικότητας κυρίως και η βελτίωση της θνησιμότητας δευτερευόντως συνέτειναν στην αλλοίωση της σύνθεσης του πληθυσμού κατά ηλικία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη συνεχή συμπίεση του παιδικού πληθυσμού (0-14 ετών) και τη διόγκωση του γεροντικού πληθυσμού (65 ετών και άνω), ενώ ο παραγωγικός πληθυσμός (15-64 ετών) παρέμεινε σχετικά αμετάβλητος. **Στην Ελλάδα ο δείκτης εξάρτησης από το 47,0 το 2000 ανέρχεται σε 50,7 το 2010 και ο δείκτης γήρανσης από 108,6 το 2000 σε 133,8 το 2010.**

Ελλάς: Δημογραφικοί δείκτες ⁽¹⁾ , 2000 - 2010						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Δείκτης εξάρτησης	47.0	47.0	47.2	47.6	48.0	48.6
Δείκτης γήρανσης	108.6	113.6	117.9	121.5	124.4	127.4
Μέση ηλικία της μητέρας κατά τη γέννηση του 1ου παιδιού	29.5	29.3	29.5	29.7	30.0	30.3
Δείκτης ολικής γονιμότητας	1.3	1.3	1.37	1.3	1.3	1.3
Ακαθάριστος δείκτης θνησιμότητας	9.6	9.4	9.5	9.6	9.5	9.5
Δείκτης βρεφικής θνησιμότητας	5.4	5.1	5.1	4.0	4.1	3.8

Πηγή: Διεύθυνση Στατιστικών Πληθυσμού και Αγοράς Εργασίας ΕΛΣΤΑΤ.

(1) Δείκτης εξάρτησης: Η αναλογία του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού (ηλικίας 0 - 14 και 65 ετών και άνω) προς τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό (15 - 64 ετών).

Δείκτης γήρανσης: Αναλογία του γεροντικού πληθυσμού (ηλικίας 65 ετών και άνω) προς τον ηλικιακά νεότερο (0 - 14 ετών).

Δείκτης ολικής γονιμότητας: Ο μέσος αριθμός ζωντανών παιδιών που θα γεννηθεί μια γυναίκα κατά τη διάρκεια της ζωής της (κατά κανόνα 1 49 ετών).

Ακαθάριστος δείκτης θνησιμότητας: Οι θάνατοι, κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς, ανά πληθυσμό 1,000 κατοίκων.

Βρεφική θνησιμότητα: Η αναλογία των θανάτων των βρεφών ηλικίας κάτω του 1 έτους κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς, προς τον αριθμό των γεννήσεων ζωντανών στο ίδιο έτος.

Demographic indicators ⁽¹⁾ , 2000 - 2010					
2006	2007	2008	2009	2010	
48.9	49.0	49.2	49.9	50.7	Age dependency ratio
129.6	130.2	130.5	131.9	133.8	Ageing ratio
30.5	30.7	30.9	31.1	31.2	Mean age of mother at first child birth
1.4	1.4	1.5	1.5	1.5	Total fertility rate
9.5	9.8	9.6	9.6	9.7	Total mortality
3.7	3.6	2.7	3.1	3.8	Infant mortality rate

Source: Population and Labour Market Statistics Division ELSTAT.

(1) Age dependency ratio: The ratio of the number of economically non-active persons (aged 0 - 14 and 65+) compared with the number of economically active persons (aged 15 - 64).

Ageing ratio: The number of persons aged 60 years or over per hundred persons under the age of 15.

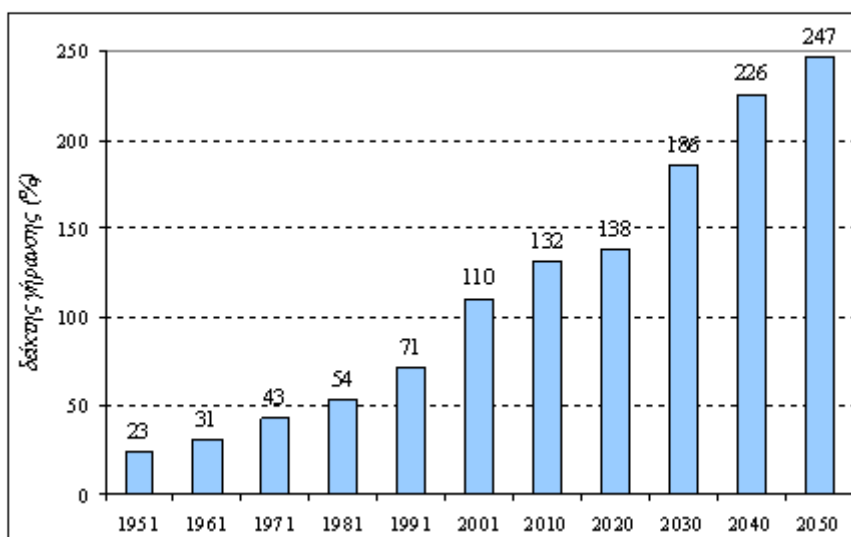
Total fertility rate: The average number of children a woman would bear over the course of her lifetime (normally between the ages of 15 and 49).

Total mortality rate: The number of deaths per 1,000 people.

Infant mortality rate: The number of children dying at less than a year of age divided by the number of live births that year.

Διάγραμμα 20 Βασικοί Δημογραφικοί Δείκτες 2000-2010

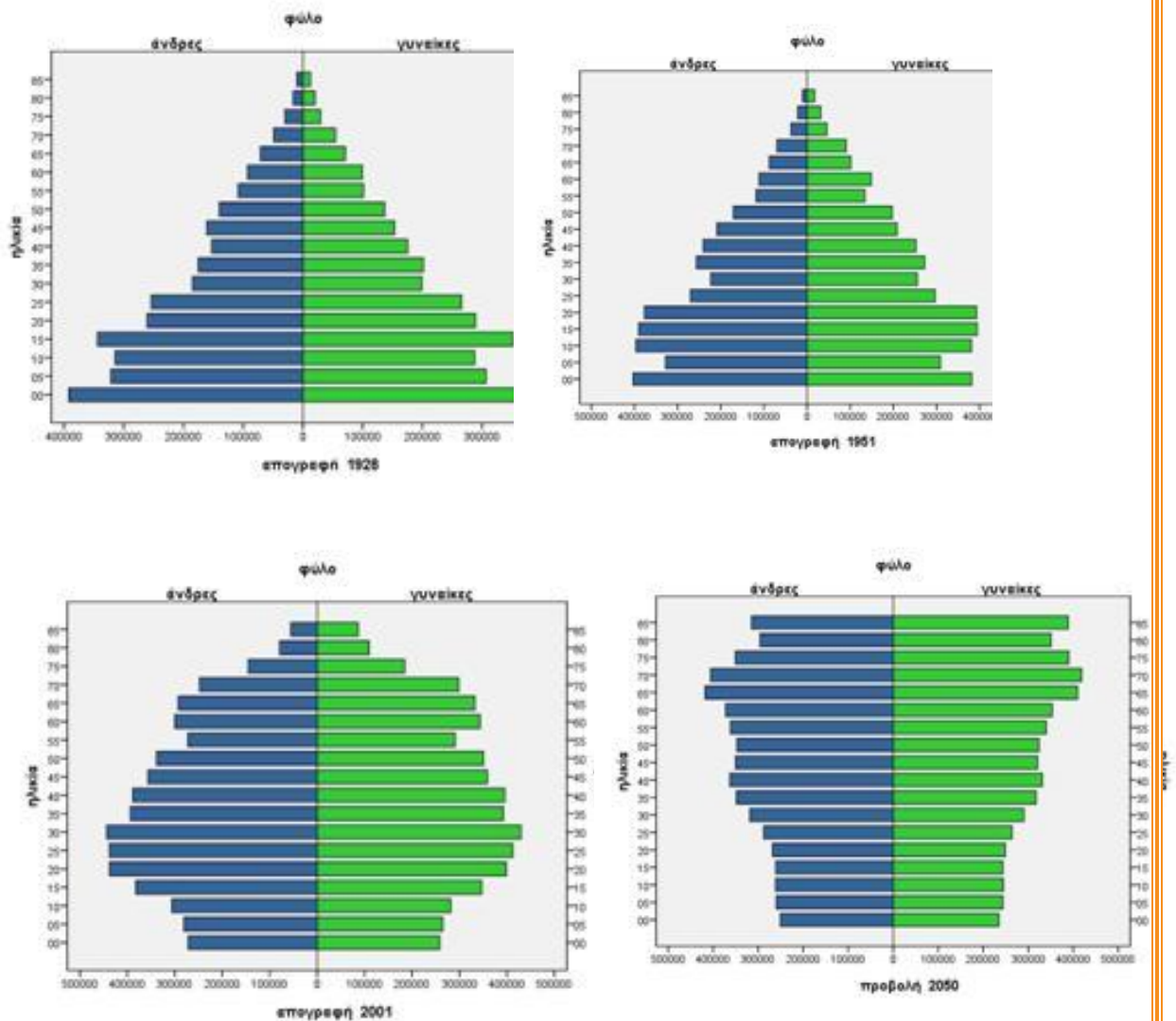
Το φαινόμενο της δημογραφικής γήρανσης αποτυπώνεται πιο παραστατικά στην αύξηση του λόγου υπερηλίκων – παιδικού πληθυσμού, ο οποίος από 23% το 1951 αναρριχήθηκε σε 110% το 2001, 132 το 2010 και αναμένεται να φθάσει στο επίπεδο του 247 το 2050. Οι τάσεις αυτές επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα ότι η ανανέωση των γενεών στη χώρα μας δεν εξασφαλίζεται πλέον.

Διάγραμμα 21 Λόγος μεταξύ υπερηλίκων και παιδικού πληθυσμού: απογραφές 1951-2001 και πληθυσμιακές προβολές 2010-2050

Τέλος, ακόμη πιο εύγλωπτη είναι η εικόνα που συνάγεται από την συγκριτική παράθεση των πυραμίδων ηλικιών. Η καταφανώς νεάζουσα σύνθεση της πυραμίδας ηλικιών του 1928 αλλά και του 1951, ήδη έχει οδηγηθεί σε τετραγωνοποίηση στα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα, αναμένεται δε να καταλήξει σε πλήρη αντιστροφή το 2050, εάν δεν έχει έγκαιρα υιοθετηθεί και εφαρμοσθεί η κατάλληλη δημογραφική πολιτική σε ό,τι αφορά ιδίως την ενίσχυση της γονιμότητας και την πολυδιάστατη προστασία της οικογένειας και

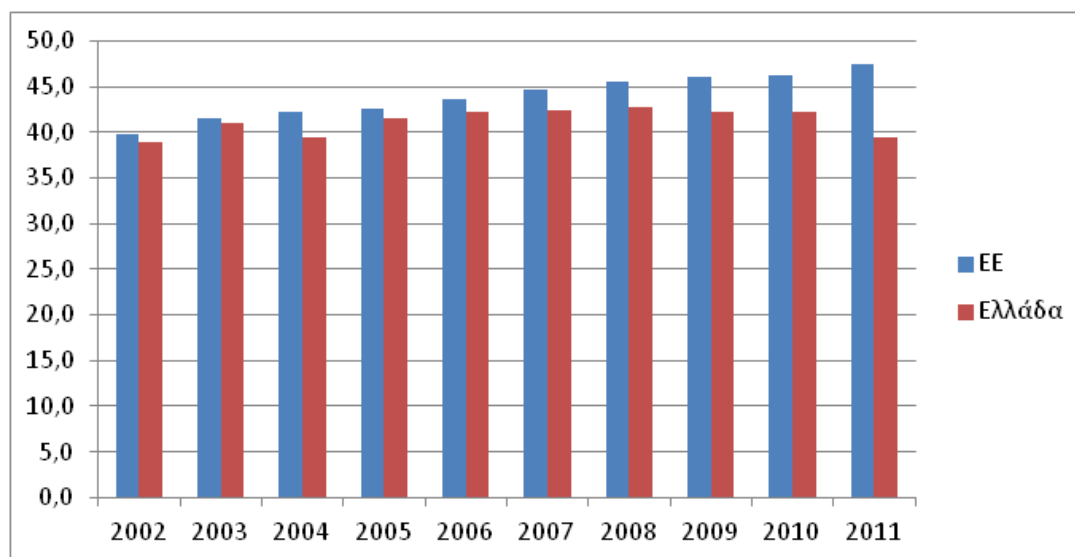
της παιδικής ηλικίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, το 2050 ο πληθυσμός της χώρας αναμένεται να είναι περίπου 11,5 εκατομμύρια, αλλά οι ηλικιωμένοι (άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω) θα αντιπροσωπεύουν σχεδόν το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού.

Διάγραμμα 22 Πυραμίδες ηλικιών του πληθυσμού της Ελλάδας: απογραφές 1928, 1951, 2001 και προβαλλόμενος πληθυσμός του έτους 2050.

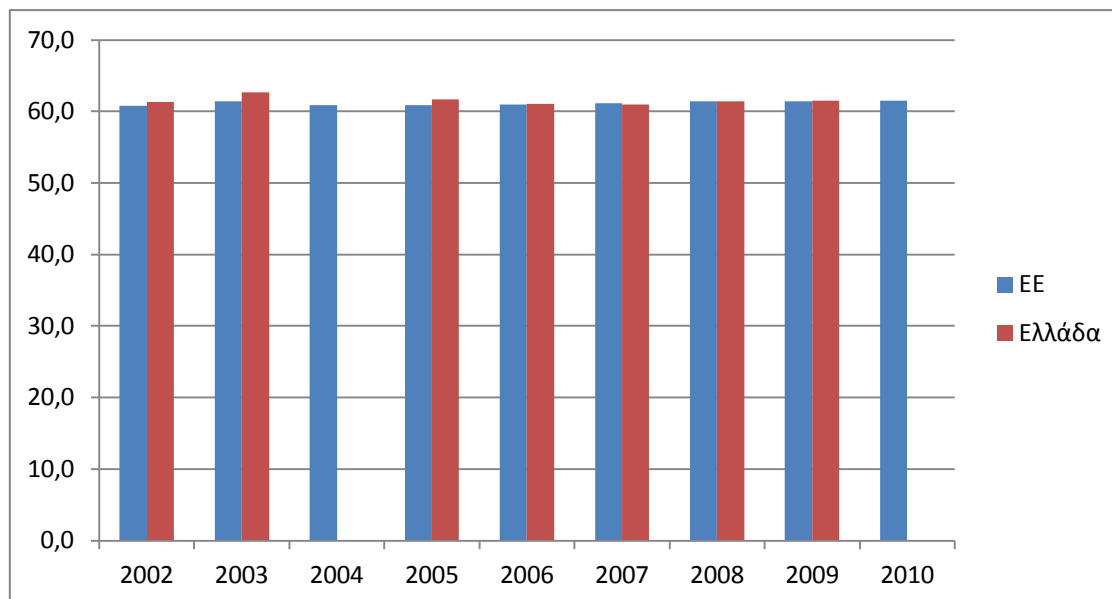
3.2 ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΔΙΑΦΩΡΩΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον δημογραφικής εξέλιξης, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία τόσο η απασχόληση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64 ετών), όσο και η μέση ηλικία εξόδου από την εργασία όπως παρουσιάζονται ακολούθως.

Πηγή: Eurostat

Σχήμα 3 Σχετική Απασχόληση ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στην Ελλάδα και την ΕΕ

Σχήμα 4 Μέση Ηλικία Εξόδου από την εργασία

Η μεν πρώτη, παρουσιάζει καθοδική πορεία με 42,2 το 2009, 42,3 το 2010 και 39,4 το 2011, απέχοντας πάνω από 10 ποσοστιαίες μονάδες από το στόχο της Λισσαβόνας. Αντίστοιχα, η μέση ηλικία εξόδου από την εργασία διαμορφώνεται στα 61,4 χρόνια το 2008 και το 2009, στα ίδια δηλαδή επίπεδα με την ευρωπαϊκή μέση τιμή, ωστόσο δεν υφίστανται επίσημα δεδομένα για το 2011.

Εξάλλου, αναφορικά με την ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού στο σύνολο της χώρας και με βάση τα στοιχεία της Eurostat του 2010 ποσοστό 65,6% είναι ηλικίας 15-64 ετών, με σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά ομάδα ηλικίας. Έτσι, στην ηλικιακή ομάδα 15-50 ανήκει σήμερα το 40,70% του πληθυσμού, στην ηλικιακή ομάδα 51-55 το 13,7% -και οι οποίοι θα εισέλθουν το επόμενο διάστημα στην ομάδα άνω των 55- ενώ στην ομάδα 55-64 ανήκει το 13,7%. Πρόκειται για σημαντικό ποσοστό, αυξημένο σε σχέση με προηγούμενες περιόδους, καθιστώντας επιτακτικό το σχεδιασμό και υλοποίηση δράσεων στοχευμένων σε αυτή την ηλικιακή ομάδα.

Πίνακας 6 Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού το 2010 – ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	κάτω των 15	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-80	πάνω από 80
ΟΛΗ Η ΧΩΡΑ	11.305.118	1.623.759	571.920	622.656	783.371	861.210	881.583	880.281	804.618	772.454	704.638	656.842	540.407	566.467	512.623	522.289
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	606.721	89.832	31.697	34.466	47.976	44.963	42.214	42.803	40.747	39.169	35.874	33.651	28.761	35.073	31.250	161.704
Κεντρική Μακεδονία	1.954.582	290.081	99.925	105.074	135.234	151.055	149.412	152.740	137.936	131.449	119.828	109.161	97.138	105.018	88.747	28.245
Δυτική Μακεδονία	293.061	41.521	15.973	17.695	21.340	19.044	20.681	22.235	21.258	20.235	17.485	14.306	14.218	16.287	15.755	81.784
Θεσσαλία	736.083	105.959	39.618	43.561	48.720	49.437	51.740	52.212	49.066	49.493	45.500	43.903	40.174	42.331	37.722	15.028
Ήπειρος	359.096	45.922	17.975	20.723	27.610	25.226	24.125	24.141	23.398	24.147	23.163	21.653	18.892	20.450	19.362	36.647
Ιόνια Νησιά	234.440	32.558	12.349	13.587	14.177	15.327	17.295	17.990	17.165	16.327	14.663	14.003	10.914	12.167	12.467	141.341
Δυτική Ελλάδα	745.397	103.719	41.611	46.143	56.503	56.538	55.276	54.778	51.553	49.367	45.315	41.297	33.853	36.949	35.482	22.309
Στερεά Ελλάδα	554.359	73.890	28.305	31.440	35.461	39.547	42.156	42.156	39.334	36.925	32.737	31.765	28.792	31.957	29.559	13.451
Πελοπόννησος	591.230	78.376	29.949	33.553	36.156	39.623	42.782	43.974	41.778	40.364	36.389	32.685	29.624	33.239	34.505	37.013
Αττική	4.109.748	580.668	192.748	212.838	278.367	333.782	346.491	341.519	306.532	295.310	270.611	252.282	189.321	183.599	160.937	30.335
Νότιο Αιγαίο και Κρήτη	1.120.401	181.233	61.770	63.576	81.827	86.668	89.411	85.733	75.851	69.668	63.073	62.136	48.720	49.397	46.837	38.233
Βόρειο Αιγαίο	199.968	27.230	10.205	10.632	16.712	15.382	14.695	13.776	12.787	11.969	10.843	12.076	9.391	10.360	10.903	164.743

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 7 Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού το 2010 – ΑΝΔΡΕΣ

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	κάτω των 15	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-80	πάνω από 80
ΟΛΗ Η ΧΩΡΑ	5.597.465	836.860	294.950	323.833	408.564	447.661	452.857	445.351	400.931	381.162	346.511	314.572	248.698	250.015	221.454	224.046
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	302.855	46.392	16.267	17.936	27.492	24.841	21.851	21.184	19.985	19.608	17.938	15.993	12.962	15.133	13.376	11.897
Κεντρική Μακεδονία	958.322	148.803	51.218	54.474	68.569	76.391	75.455	76.268	68.388	64.075	58.451	51.651	44.208	46.457	38.920	34.994
Δυτική Μακεδονία	147.391	21.442	8.110	9.145	11.325	9.957	10.654	11.290	10.826	10.626	9.218	7.204	6.684	7.272	7.068	6.570
Θεσσαλία	363.434	54.152	20.234	22.076	24.961	25.410	26.465	26.167	24.526	24.895	23.000	21.489	18.478	18.921	16.681	15.979
Ήπειρος	176.825	23.753	9.258	10.744	14.106	12.740	12.325	12.003	11.918	12.392	11.841	10.631	8.718	8.908	8.286	9.202
Ιόνια Νησιά	115.576	16.840	6.397	7.107	7.002	7.697	8.659	8.990	8.673	8.354	7.515	6.790	4.959	5.308	5.353	5.932
Δυτική Ελλάδα	376.027	53.737	21.623	24.545	29.504	30.369	29.120	28.219	26.303	25.639	23.007	20.331	15.703	16.218	15.372	16.337
Στερεά Ελλάδα	281.408	38.336	14.576	16.449	18.857	21.701	22.693	22.370	20.520	19.207	16.588	15.249	13.252	14.221	13.202	14.187
Πελοπόννησος	298.263	40.167	15.473	17.264	19.136	21.677	22.562	22.741	21.637	20.941	18.605	16.102	13.726	15.227	15.645	17.360
Αττική	2.006.619	300.300	99.766	110.740	141.268	168.801	176.145	172.512	149.482	139.924	128.350	118.317	86.908	79.877	66.791	67.438
Ν. Αιγαίο και Κρήτη	570.745	92.938	32.028	33.353	46.344	48.077	46.928	43.607	38.673	35.501	31.998	30.815	23.100	22.473	20.760	24.150
Βόρειο Αιγαίο	103.135	13.881	5.306	5.535	11.075	9.453	7.886	6.976	6.563	6.162	5.412	5.768	4.227	4.543	4.762	5.586

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 8 Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού το 2010 – ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	κάτω των 15	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-80	πάνω από 80
ΟΛΗ Η ΧΩΡΑ	5.707.653	786.899	276.970	298.823	374.807	413.549	428.726	434.930	403.687	391.292	358.127	342.270	291.709	316.452	291.169	298.243
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	303.866	43.440	15.430	16.530	20.484	20.122	20.363	21.619	20.762	19.561	17.936	17.658	15.799	19.940	17.874	16.348
Κεντρική Μακεδονία	996.260	141.278	48.707	50.600	66.665	74.664	73.957	76.472	69.548	67.374	61.377	57.510	52.930	58.561	49.827	46.790
Δυτική Μακεδονία	145.670	20.079	7.863	8.550	10.015	9.087	10.027	10.945	10.432	9.609	8.267	7.102	7.534	9.015	8.687	8.458
Θεσσαλία	372.649	51.807	19.384	21.485	23.759	24.027	25.275	26.045	24.540	24.598	22.500	22.414	21.696	23.410	21.041	20.668
Ήπειρος	182.271	22.169	8.717	9.979	13.504	12.486	11.800	12.138	11.480	11.755	11.322	11.022	10.174	11.542	11.076	13.107
Ιόνια Νησιά	118.864	15.718	5.952	6.480	7.175	7.630	8.636	9.000	8.492	7.973	7.148	7.213	5.955	6.859	7.114	7.519
Δυτική Ελλάδα	369.370	49.982	19.988	21.598	26.999	26.169	26.156	26.559	25.250	23.728	22.308	20.966	18.150	20.731	20.110	20.676
Στερεά Ελλάδα	272.951	35.554	13.729	14.991	16.604	17.846	19.463	19.786	18.814	17.718	16.149	16.516	15.540	17.736	16.357	16.148
Πελοπόννησος	292.967	38.209	14.476	16.289	17.020	17.946	20.220	21.233	20.141	19.423	17.784	16.583	15.898	18.012	18.860	20.873
Αττική	2.103.129	280.368	92.982	102.098	137.099	164.981	170.346	169.007	157.050	155.386	142.261	133.965	102.413	103.722	94.146	97.305
Ν. Αιγαίο και Κρήτη	549.656	88.295	29.742	30.223	35.483	38.591	42.483	42.126	37.178	34.167	31.075	31.321	25.620	26.924	26.077	30.351
Βόρειο Αιγαίο	96.833	13.349	4.899	5.097	5.637	5.929	6.809	6.800	6.224	5.807	5.431	6.308	5.164	5.817	6.141	7.421

Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ κατά το Α' Τρίμηνο του 2012 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.837.950 άτομα και των ανέργων σε 1.120.097. Το ποσοστό ανεργίας ήταν 22,6%, έναντι 20,7% του προηγούμενου τριμήνου και 15,9% του αντίστοιχου τριμήνου 2011.⁶

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται ο πληθυσμός κατά φύλο και ομάδα ηλικίας.

Αξιζει να σημειωθούν ιδιαίτέρως τα εξής:

- **Στον συνολικό πληθυσμό των ατόμων άνω των 15 ετών που θεωρούνται δυνητικά εργατικό δυναμικό το ποσοστό των ατόμων άνω των 45 ετών είναι 53,98% με εκείνους από 45-64 να αποτελούν συγκεκριμένα το 36% επί του συνόλου και εκείνους άνω των 64 ετών να αποτελούν το 23% επί του συνόλου.**
- **Ως προς την ομάδα ηλικιών από 45 έως 64 σε ένα σύνολο 2.916.000 ατόμων επαγγελματικά ενεργοί είναι 1.779.200** δηλαδή ένα ποσοστό 61,00% επί του συνόλου της ηλικιακής ομάδας εκ των οποίων μάλιστα 1.509.900 δηλαδή ποσοστό 51,78% επί του συνόλου της ηλικιακής ομάδας είναι απασχολούμενοι ατόμων και οι υπόλοιποι είναι άνεργοι. Άλλοι 1.137.000 της ομάδας ηλικίας από 45 έως 64 ετών, δηλαδή **ποσοστό 39% είναι επί του συνόλου της ηλικιακής ομάδας είναι ανενεργοί επαγγελματικά** (συνταξιούχοι, κλπ.), **το οποίο σηματοδοτεί έξαρση της πρόωρης συνταξιοδότησης. Το ποσοστό των γυναικών σε αυτούς είναι 68%.**
- **Ως προς την ομάδα ηλικιών από 64 ετών και άνω σε ένα σύνολο 2.137.400 ατόμων επαγγελματικά ενεργοί είναι 63.700** δηλαδή ένα ποσοστό 1,29% εκ των οποίων μάλιστα 61.700 είναι απασχολούμενοι (ποσοστό 1,61% επί των ενεργών επαγγελματικά ατόμων και οι υπόλοιποι (0,18%) είναι άνεργοι. Οι υπόλοιποι 2.073.700 της ομάδας, δηλαδή **ποσοστό 96,85% είναι ανενεργοί επαγγελματικά** (συνταξιούχοι, κλπ.). **Το ποσοστό των γυναικών σε αυτούς είναι 56%.**
- Εξετάζοντας συγκριτικά τα στοιχεία του Α' τριμήνου από το 2009 έως το 2012 ο ρυθμός μεταβολών για τις εξεταζόμενες ηλικιακές ομάδες είναι ιδιαίτερα μεγάλος όσον αφορά στην αύξηση της ανεργίας, ενώ από το 2010 και μετά είναι ταχύτερος ο ρυθμός αύξησης και των οικονομικά μη ενεργών.

⁶ Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Α' Τριμήνου 2012 της ΕΣΥΕ

Πίνακας 9 Πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών και κατάσταση απασχόλησης

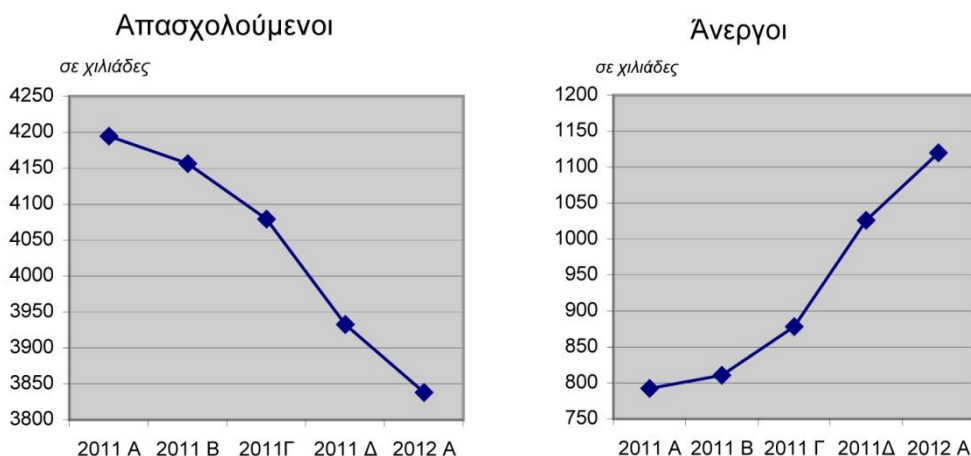
Σε χιλιάδες					
Ομάδες ηλικιών και φύλα	Γενικό σύνολο Grand total	Εργατικό δυναμικό—Labour force			Μη εργατικό δυναμικό Non labour force
		Σύνολο Total	Απασχολούμενοι Employed	Άνεργοι Unemployed	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ—GREECE, T O T A L					
Και των δύο φύλων— Both sexes.....	9.362,3	4.958,0	3.837,9	1.120,1	4.404,3
15 - 19 ετών—years	553,8	45,7	16,6	29,1	508,1
20 - 24 » » ...	525,1	270,5	132,8	137,7	254,6
25 - 29 » » ...	694,2	591,1	379,9	211,2	103,1
30 - 44 » » ...	2.535,6	2.207,9	1.737,0	470,9	327,7
45 - 64 » » ...	2.916,2	1.779,2	1.509,9	269,2	1.137,1
65 και άνω—and over	2.137,4	63,7	61,7	2,0	2.073,7
Άρρενες—Males	4.572,8	2.846,9	2.286,2	560,7	1.725,9
15 - 19 ετών—years.	279,3	27,3	11,8	15,5	252,0
20 - 24 » » ...	261,6	142,4	79,6	62,8	119,1
25 - 29 » » ...	366,5	325,5	217,1	108,4	41,0
30 - 44 » » ...	1.287,8	1.239,4	1.014,8	224,6	48,4
45 - 64 » » ...	1.430,3	1.067,7	919,4	148,3	362,6
65 και άνω—and over	947,3	44,5	43,4	1,1	902,8
Θήλειες—Females	4.789,5	2.111,2	1.551,8	559,4	2.678,4
15 - 19 ετών—years.	274,5	18,4	4,8	13,6	256,1
20 - 24 » » ...	263,5	128,1	53,2	74,9	135,4
25 - 29 » » ...	327,7	265,5	162,8	102,8	62,1
30 - 44 » » ...	1.247,8	968,5	722,2	246,3	279,3
45 - 64 » » ...	1.485,9	711,4	590,5	120,9	774,4
65 και άνω—and over	1.190,2	19,3	18,3	0,9	1.170,9
Από τις οποίες—Thereof					
Έγγαμες—Married	2.771,3	1.303,4	1.036,1	267,4	1.467,9
15 - 19 ετών—years.	2,9	0,8	0,5	0,3	2,2
20 - 24 » » ...	26,2	11,1	4,8	6,4	15,0
25 - 29 » » ...	101,2	65,3	42,7	22,6	35,9
30 - 44 » » ...	906,4	664,6	511,0	153,7	241,8
45 - 64 » » ...	1.159,4	546,9	463,0	83,9	612,5
65 και άνω—and over	575,2	14,7	14,1	0,6	560,4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 10 Συγκριτική Εξέλιξη Α' Τριμήνων 2009-2012

Ομάδες ηλικιών και φύλο	2009					2010					2011					2012				
	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί
Σύνολο	9.252,7	4.948,1	4.485,8	462,3	4.304,5	9.292,2	5.012,4	4.425,6	586,8	4.279,8	9.329,4	4.987,0	4.194,4	792,6	4.342,4	9.362,3	4.958,0	3.837,9	1.120,1	4.404,3
15-19	547,3	46,8	31,3	15,6	500,5	545,3	43,0	28,5	14,5	502,3	544,8	35,8	15,7	20,1	509,0	553,8	45,7	16,6	29,1	508,1
20-24	581,0	304,7	230,7	73,9	276,3	562,1	294,3	204,7	89,5	267,8	547,0	283,8	177,2	106,6	263,2	525,1	270,5	132,8	137,7	254,6
25-29	770,3	647,6	552,1	95,5	122,6	749,1	635,4	522,9	112,6	113,7	717,9	607,8	447,8	160,0	110,1	694,2	591,1	379,9	211,2	103,1
30-44	2.502,1	2.138,7	1.956,7	182,0	363,4	2.521,2	2.172,1	1.934,4	237,7	349,1	2.538,5	2.188,9	1.861,4	327,5	349,6	2.535,6	2.207,9	1.737,0	470,9	327,7
45-64	2.816,5	1.724,7	1.630,1	94,6	1.091,8	2.851,7	1.782,5	1.651,1	131,4	1.069,2	2.884,7	1.788,0	1.611,3	176,7	1.096,8	2.916,2	1.779,2	1.509,9	269,2	1.137,1
65 +	2.035,4	85,6	84,9	0,7	1.949,8	2.062,8	85,0	84,1	1,0	1.977,8	2.096,6	82,8	81,1	1,7	2.013,7	2.137,4	63,7	61,7	2,0	2.073,7
ΑΡΡΕΝΕΣ	4.512,7	2.908,2	2.710,8	197,4	1.604,6	4.534,2	2.924,2	2.660,1	264,1	1.610,0	4.554,7	2.888,0	2.503,9	384,1	1.666,8	4.572,8	2.846,9	2.286,2	560,7	1.725,9
15-19	266,9	27,1	20,9	6,3	239,8	274,5	25,8	18,3	7,5	248,7	280,1	21,8	10,3	11,4	258,4	279,3	27,3	11,8	15,5	252,0
20-24	300,2	169,9	137,3	32,6	130,3	281,8	160,6	122,7	37,9	121,2	268,0	153,0	105,2	47,8	114,9	261,6	142,4	79,6	62,8	119,1
25-29	406,9	364,5	319,4	45,1	42,5	386,9	350,4	298,7	51,7	36,5	373,0	334,3	256,7	77,6	38,7	366,5	325,5	217,1	108,4	41,0
30-44	1.259,9	1.220,0	1.151,9	68,2	39,9	1.282,3	1.241,7	1.144,3	97,4	40,5	1.292,0	1.238,6	1.089,5	149,1	53,4	1.287,8	1.239,4	1.014,8	224,6	48,4
45-64	1.376,9	1.065,1	1.020,5	44,7	311,8	1.395,4	1.085,9	1.017,0	68,9	309,5	1.413,1	1.082,6	985,5	97,2	330,4	1.430,3	1.067,7	919,4	148,3	362,6
65 +	901,8	61,5	61,0	0,6	840,3	913,3	59,8	59,0	0,8	853,5	928,5	57,6	56,6	1,0	870,9	947,3	44,5	43,4	1,1	902,8
ΘΗΛΕΙΣ	4.739,9	2.040,0	1.775,0	264,9	2.700,0	4.758,0	2.088,2	1.765,6	322,6	2.669,8	4.774,7	2.099,1	1.690,6	408,5	2.675,6	4.789,5	2.111,2	1.551,8	559,4	2.678,4
15-19	280,4	19,7	10,4	9,3	260,7	270,8	17,2	10,2	7,1	253,6	264,7	14,0	5,3	8,7	250,6	274,5	18,4	4,8	13,6	256,1
20-24	280,8	134,8	93,5	41,3	146,0	280,3	133,7	82,0	51,6	146,6	279,0	130,7	72,0	58,7	148,2	263,5	128,1	53,2	74,9	135,4
25-29	363,4	283,2	232,8	50,4	80,2	362,2	285,0	224,2	60,9	77,1	344,9	273,4	191,1	82,4	71,4	327,7	265,5	162,8	102,8	62,1
30-44	1.242,2	918,7	804,9	113,8	323,5	1.238,9	930,4	790,1	140,3	308,5	1.246,4	950,3	771,9	178,4	296,2	1.247,8	968,5	722,2	246,3	279,3
45-64	1.439,6	659,5	609,6	49,9	780,0	1.456,2	696,6	634,0	62,6	759,6	1.471,6	705,3	625,8	79,5	766,3	1.485,9	711,4	590,5	120,9	774,4
65 +	1.133,6	24,1	23,9	0,2	1.109,5	1.149,5	25,2	25,1	0,2	1.124,3	1.168,1	25,3	24,5	0,7	1.142,8	1.190,2	19,3	18,3	0,9	1.170,9

Γενικά στο Α' Τρίμηνο του 2012 η απασχόληση μειώθηκε κατά 2,4% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 8,5% σε σχέση με το Α' Τρίμηνο του 2011. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 9,2% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 57,3% σε σχέση με το Α' Τρίμηνο του 2011.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 23 Εξέλιξη Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Α' τρίμηνο του 2011 έως το Α' τρίμηνο του 2012

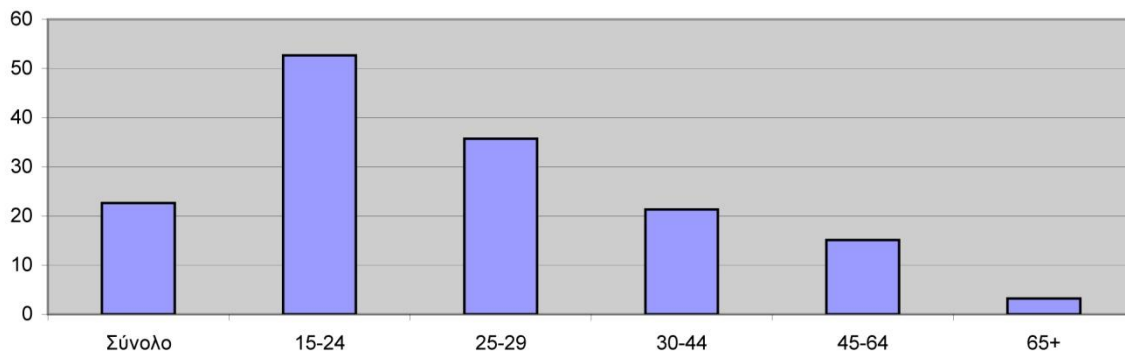
Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (26,5%) είναι σημαντικά υψηλότερο από των ανδρών (19,7%).

Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-24 ετών (52,7%), το οποίο στις νέες γυναίκες φθάνει στο 60,4%.

Πίνακας 11 Ανεργία % κατά φύλο και ομάδες ηλικιών Α' τρίμηνο 2011-Α' τρίμηνο 2012

Ηλικία	Α' τρίμηνο					
	2011			2012		
	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
Σύνολο	13,3	19,5	15,9	19,7	26,5	22,6
15-24	33,9	46,6	39,6	46,1	60,4	52,7
25-29	23,2	30,1	26,3	33,3	38,7	35,7
30-44	12,0	18,8	15,0	18,1	25,4	21,3
45-64	9,0	11,3	9,9	13,9	17,0	15,1
65+	1,7	2,9	2,1	2,4	4,8	3,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 24 Ποσοστά Ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών Σύγκριση Α' τρίμηνο 2011- Α' τρίμηνο 2012

Η κατανομή της ανεργίας, λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο εκπαίδευσης, έχει ως εξής: το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται σε όσους δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (34,3%). Ακολουθούν τα άτομα που έχουν τελειώσει μερικές τάξεις δημοτικού (33,1%) και οι απόφοιτοι τριτάξιας Μέσης Εκπαίδευσης (25,2%). Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται σε όσους έχουν διδακτορικό ή μεταπτυχιακό (12,0%) και στους πτυχιούχους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (15,7%).

Πίνακας 12 Ανεργία % κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο εκπαίδευσης	Α' τρίμηνο					
	2011			2012		
	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
Σύνολο	13,3	19,5	15,9	19,7	26,5	22,6
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακό	10,6	8,7	9,8	11,7	12,4	12,0
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	7,4	13,7	10,6	11,9	19,3	15,7
Πτυχίο Ανώτερης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	13,0	23,3	17,9	20,9	29,3	25,0
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	14,1	22,9	17,6	20,9	30,5	24,7
Απολυτήριο Τριτάξιας Μέσης Εκπαίδευσης	16,3	22,3	18,2	21,4	32,7	25,2
Απολυτήριο Δημοτικού	14,4	15,4	14,8	22,4	23,1	22,7
Μερικές τάξεις Δημοτικού	21,9	12,8	18,9	35,1	29,2	33,1
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	27,5	17,0	23,4	35,4	32,5	34,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Από το σύνολο των ανέργων που αναζητούν μισθωτή απασχόληση, το 46,8% αναζητά αποκλειστικά πλήρη απασχόληση, ενώ το 45,6% αναζητά πλήρη αλλά στην ανάγκη είναι διατεθειμένο να εργαστεί και με μερική απασχόληση. Τέλος, το 7,5% αναζητά μερική απασχόληση ή δεν ενδιαφέρεται αν θα βρει μερική ή πλήρη απασχόληση.

Ένα ποσοστό ανέργων (5,7%) απέρριψε, κατά τη διάρκεια του Α' τριμήνου του 2012, κάποια πρόταση ανάληψης εργασίας για διάφορους λόγους, κυρίως επειδή:

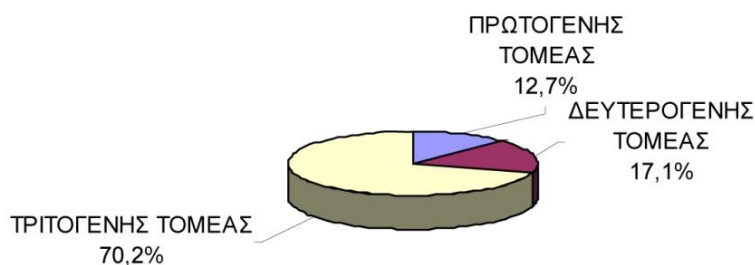
- α) δεν εξυπηρετούσε ο τόπος εργασίας (30,0%),
- β) δεν ήταν ικανοποιητικές οι αποδοχές (24,6%),
- γ) δεν εξυπηρετούσε το ωράριο (17,0%).

Το ποσοστό των «νέων ανέργων», δηλαδή όσων εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, ανέρχεται στο 23,8% του συνόλου των ανέργων ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι (αυτοί που αναζητούν από 12 μήνες και άνω εργασία, ανεξάρτητα αν είναι «νέοι» ή «παλαιοί» άνεργοι), αποτελούν αντίστοιχα το 56,5%.

Κατά το Α' Τρίμηνο του 2012, βρήκαν απασχόληση 81.036 άτομα, τα οποία ήταν άνεργα πριν από ένα έτος. Παράλληλα, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, 33.120 άτομα μετακινήθηκαν από τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό σε θέσεις απασχόλησης. Αντίθετα, 222.861 άτομα, τα οποία ένα χρόνο πριν ήταν απασχολούμενα, σήμερα είναι άνεργα και άλλα 93.997 άτομα που ήταν απασχολούμενα, είναι πλέον οικονομικά μη ενεργά. Επιπλέον, 123.968 άτομα, που πριν ένα έτος ανήκαν στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, εισήλθαν στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, αλλά είναι άνεργα.

Εξετάζοντας την εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων, ανά τομέα της οικονομίας, παρατηρούμε ότι σε όλους τους τομείς παρατηρείται μείωση στον αριθμό των απασχολούμενων σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο. Στον πρωτογενή τομέα η μείωση ανέρχεται σε 5,8%, στο δευτερογενή 15,1% και στο τριτογενή 7,2%. Στο Διάγραμμα παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων κατά τομέα της οικονομίας για το Α' Τρίμηνο του 2012.

Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά τομέα της οικονομίας. Α' τρίμηνο 2012

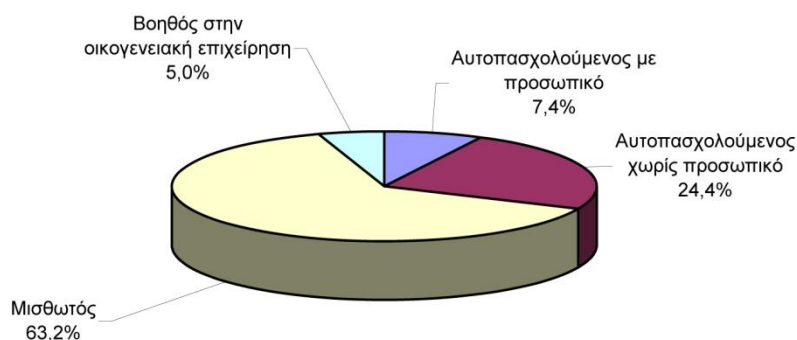
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 25

Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης ανέρχεται στο 7,2% του συνόλου των απασχολούμενων. Από το υποσύνολο αυτό των εργαζομένων το 59,7% έκανε αυτή την επιλογή διότι δεν μπόρεσε να βρει πλήρη απασχόληση, το 8,3% για άλλους προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους, και το 5,6% διότι φροντίζει μικρά παιδιά ή εξαρτώμενους ενήλικες και το 26,4% για διάφορους άλλους λόγους.

Το ποσοστό των μισθωτών, το οποίο εκτιμάται σε 63,2%, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία ανέρχεται στο 80% του συνόλου των απασχολούμενων.

Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά θέση στο επάγγελμα. Α' τρίμηνο 2012

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στον πίνακα που ακολουθεί, δίνεται ο αριθμός των απασχολούμενων κατά μονοψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για το Α' Τρίμηνο του έτους 2012 σε σύγκριση με το Δ' τρίμηνο του 2011 και το Α' Τρίμηνο του 2011.

Πίνακας 13 Απασχολούμενοι άνω των 15 ετών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Σε χιλιάδες

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ – 08)	Α' Τρίμηνο 2011	Δ' τρίμηνο 2011	Α' Τρίμηνο 2012
Σύνολο	4.194,4	3.932,8	3.837,9
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	519,0	496,7	488,9
Ορυχεία και Λατομεία	11,1	12,2	11,6
Μεταποίηση	440,7	388,1	375,6
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	24,5	26,2	25,5
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυμάνσεως	27,4	25,8	23,0
Κατασκευές	267,2	227,0	218,9
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	782,0	723,4	693,7
Μεταφορά και αποθήκευση	203,2	192,9	189,5
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	272,3	286,8	258,2
Ενημέρωση και επικοινωνία	83,1	68,2	73,6
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	113,7	116,8	118,6
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4,7	7,1	5,9
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	218,9	216,0	221,8
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	79,1	71,9	71,3
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	373,2	341,8	338,9
Εκπαίδευση	308,8	303,0	308,3
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	244,6	234,3	233,5
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	46,7	47,0	42,5
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	87,6	82,4	77,0
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	84,6	63,2	59,6
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	2,1	2,0	2,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

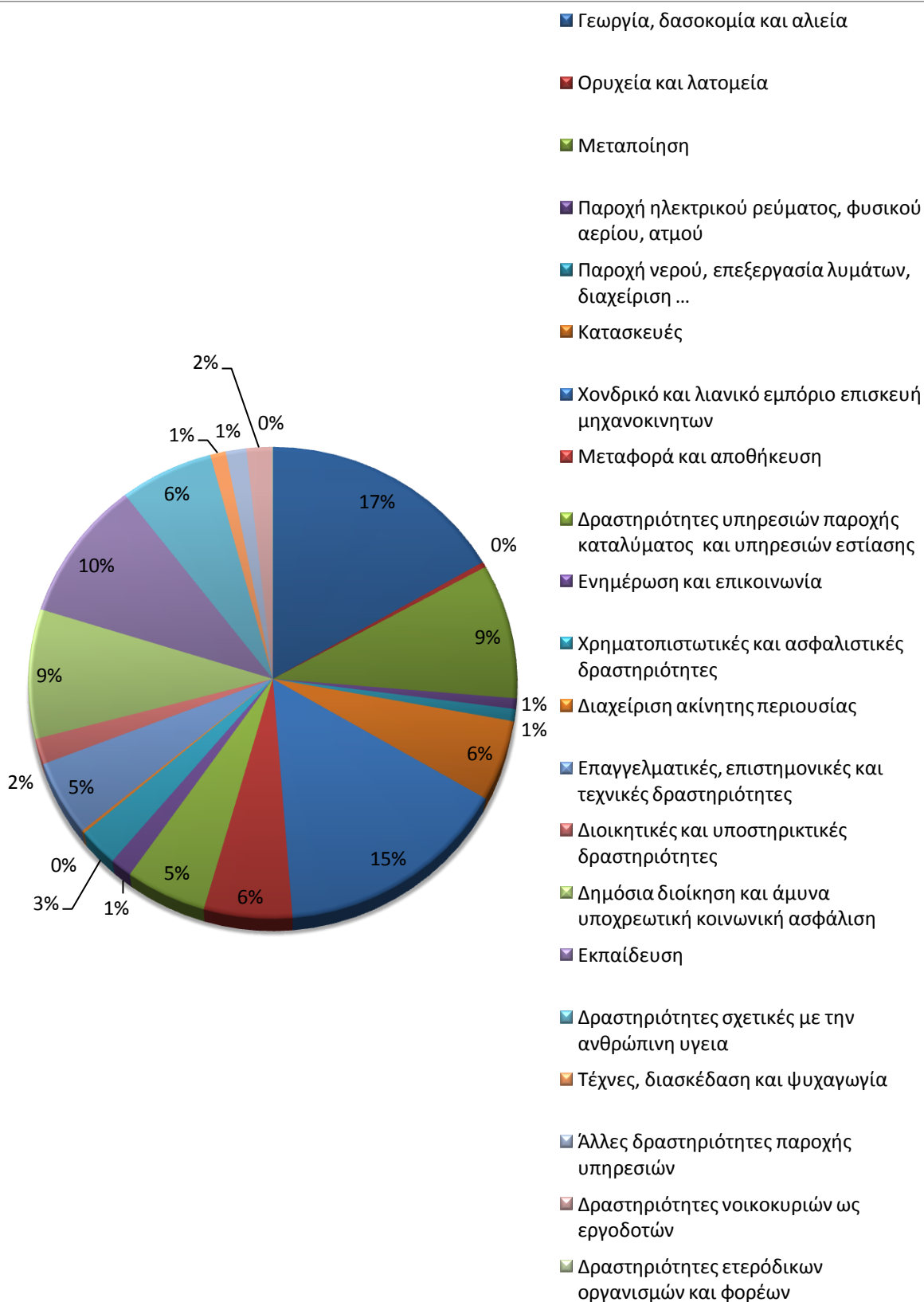
Μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας και φύλο	Σύνολο	Ομάδες ηλικιών					
		ετών 15 – 19	ετών 20 – 24	ετών 25 – 29	ετών 30 – 44	ετών 45 – 64	65 ετών και άνω 65
Και των δύο φύλων.....	3.837,9	16,6	132,8	379,9	1.737,0	1.509,9	61,7
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	488,9	2,5	13,3	26,5	169,1	251,9	25,6
Ορυχεία και λατομεία	11,6	–	0,1	0,3	5,4	5,6	0,2
Μεταποίηση	375,6	3,5	13,8	40,2	174,0	139,9	4,1
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού	25,5	–	0,9	1,1	12,5	10,9	–
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση ...	23,0	–	0,6	0,9	8,6	12,6	0,3
Κατασκευές	218,9	1,2	10,5	25,4	96,6	83,4	1,9
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή μηχανοκίνητων	693,7	3,7	29,6	87,1	331,7	231,5	10,1
Μεταφορά και αποθήκευση	189,5	–	3,3	16,4	80,6	87,0	2,3
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	258,2	3,3	20,5	32,9	118,0	80,0	3,6
Ενημέρωση και επικοινωνία	73,6	–	1,5	9,5	40,9	21,5	0,2
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	118,6	–	2,6	11,8	64,5	39,4	0,2
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	5,9	–	–	0,4	2,5	2,9	0,2
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	221,8	–	4,1	28,2	108,2	77,7	3,6
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	71,3	0,5	2,2	7,3	34,5	26,6	0,2
Δημόσια διοίκηση και άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	338,9	0,1	10,1	29,0	163,8	134,1	1,8
Εκπαίδευση	308,3	0,3	4,3	23,0	132,5	146,6	1,6
Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία	233,5	0,4	6,1	21,5	107,6	95,2	2,8
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	42,5	–	2,3	3,7	20,4	15,7	0,3
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	77,0	1,1	6,0	11,1	35,9	20,9	2,0
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	59,6	0,1	1,0	3,3	28,3	25,9	0,9
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	2,0	–	–	–	1,2	0,8	–

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

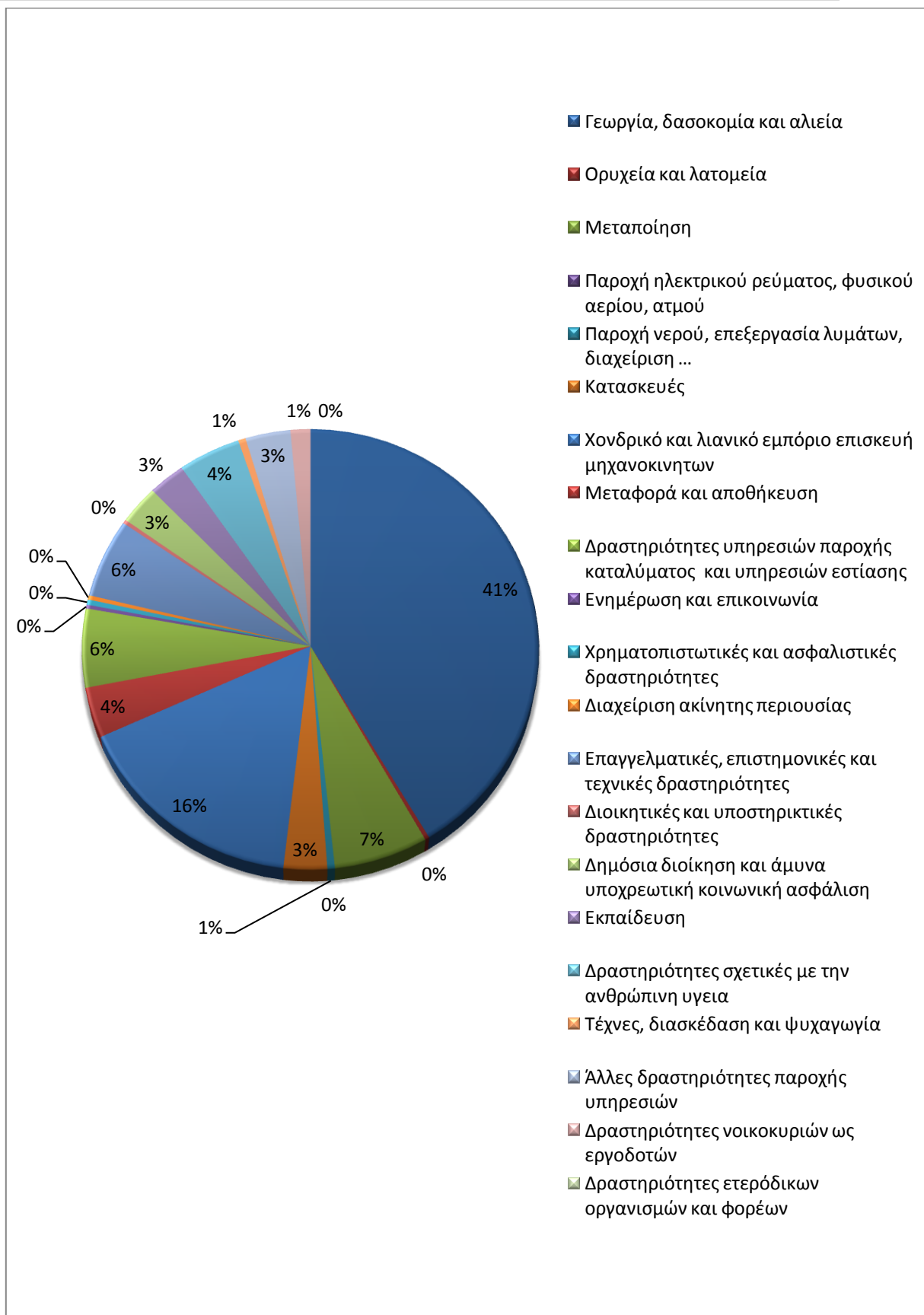
Πίνακας 14 Μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας και φύλο ανά ηλικιακή ομάδα (Α΄ Τρίμηνο 2012)

Στον πίνακα που προηγήθηκε παρουσιάζεται η κατανομή των ομάδων ηλικιών στις κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας.

Για τις ομάδες ηλικιών 45-64 και άνω των 64 παρατίθενται ακολούθως διαγράμματα που παρουσιάζουν την ποσοστιαία κατανομή του απασχολούμενου ανθρώπινου δυναμικού κάθε ηλικιακής ομάδας στις επιμέρους κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας.

Διάγραμμα 26 Ποσοστιαία κατανομή του απασχολούμενου ανθρώπινου δυναμικού ηλικίας 45-64 στις επιμέρους κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας (Α' Τρίμηνο 2012)

Διάγραμμα 27 Ποσοστιαία κατανομή του απασχολούμενου ανθρώπινου δυναμικού ηλικίας άνω των 64 στις επιμέρους κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας (Α' Τρίμηνο 2012)

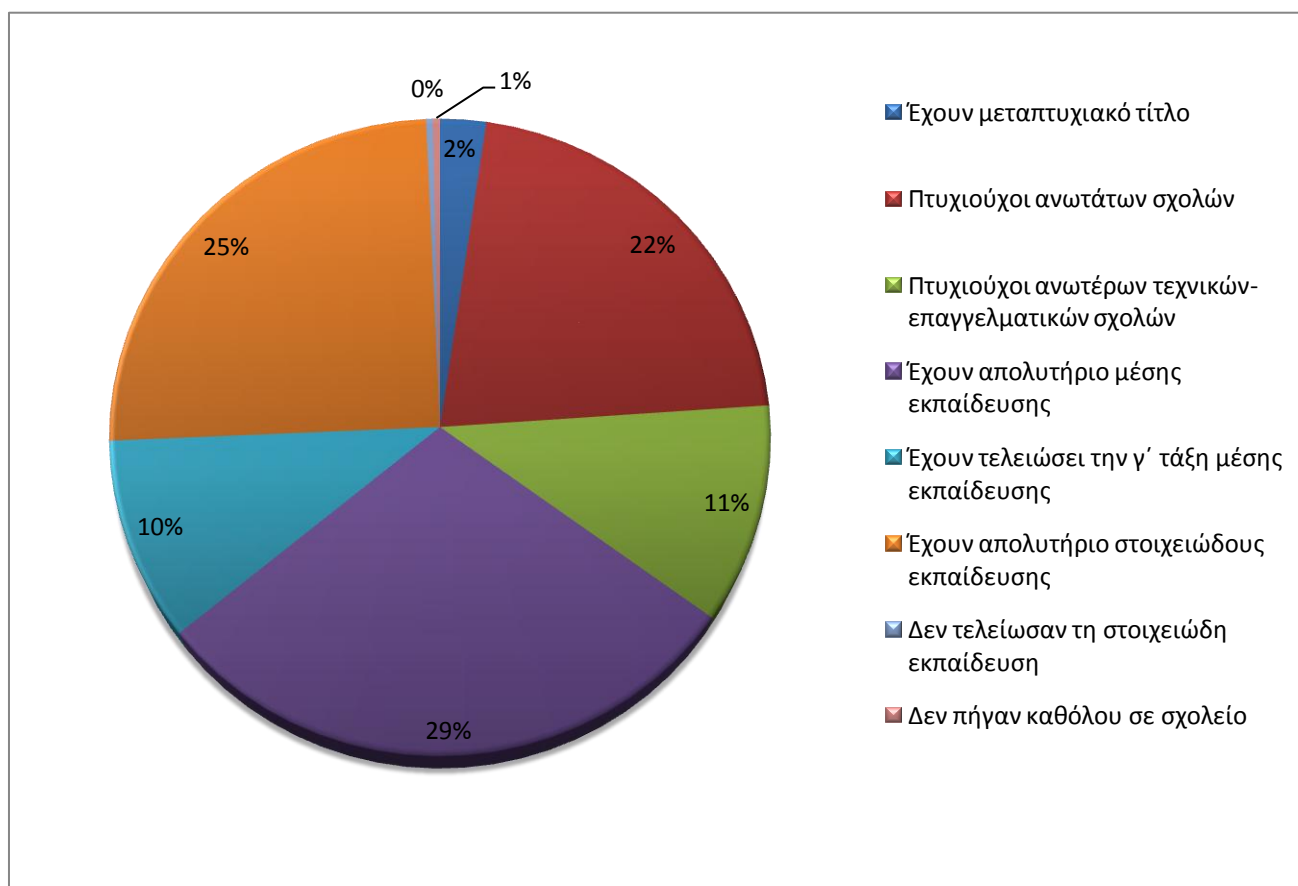
Πίνακας 15 Επίπεδο Εκπαίδευσης ανά ομάδα ηλικίας ενεργού ανθρώπινου δυναμικού (Α' Τρίμηνο 2012- Εργατικό Δυναμικό)

Επίπεδο εκπαίδευσης και φύλο	Σύνολο	Ομάδες ηλικιών και πλήθος σε χιλιάδες					
			ΕΤΩΝ 20 – 24	ΕΤΩΝ 25 – 29	ΕΤΩΝ 30 – 44	ΕΤΩΝ 45 – 64	65 ΕΤΩΝ και άνω
Και των δύο φύλων	3837,9	16,6	132,8	379,9	1737	1509,9	61,7
Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο	134,6	–	–	13,3	83,5	35,1	2,7
Πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών	735,1	–	11	73,2	315,6	325,9	9,4
Πτυχιούχοι ανωτέρων τεχνικών-επαγγελματικών σχολών	680,2	0,5	31,7	109,9	369	167,6	1,6
Έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης	1259,7	7,6	65,3	125	615,3	438,8	7,7
Έχουν τελειώσει την γ' τάξη μέσης εκπαίδευσης	414	6,7	14,4	33,8	199,1	154,8	5,2
Έχουν απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης	590,8	1,4	9,5	23,8	148,4	377,3	30,5
Δεν τελείωσαν τη στοιχειώδη εκπαίδευση	10,1	–	0,2	0,9	2,1	5	2
Δεν πήγαν καθόλου σε σχολείο	13,4	0,4	0,6	–	4,2	5,5	2,7
Άρρενες	2286,2	11,8	79,6	217,1	1014,8	919,4	43,4
Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο	79,5	–	–	2,8	48,2	26,3	2,2
Πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών	372,4	–	2	26,9	149,6	186,2	7,8
Πτυχιούχοι ανωτέρων τεχνικών-επαγγελματικών σχολών	368,6	–	15	51,7	194,3	106,3	1,3
Έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης	791,7	5,2	43,3	87,9	379,6	270,9	4,8
Έχουν τελειώσει την γ' τάξη μέσης εκπαίδευσης	290,1	4,9	11,1	28,2	138,4	103,8	3,6
Έχουν απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης	369,5	1,2	7,6	19,1	99,9	220,6	21,1
Δεν τελείωσαν τη στοιχειώδη εκπαίδευση	6,3	–	0,2	0,5	1,9	2,5	1,2
Δεν πήγαν καθόλου σε σχολείο	8,1	0,4	0,5	–	2,8	2,9	1,4
Θήλειες	1551,8	4,8	53,2	162,8	722,2	590,5	18,3
Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο	55,1	–	–	10,5	35,2	8,8	0,6
Πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών	362,6	–	9,1	46,2	165,9	139,8	1,6
Πτυχιούχοι ανωτέρων τεχνικών-επαγγελματικών σχολών	311,7	0,5	16,7	58,2	174,7	61,3	0,3
Έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης	468	2,4	22,1	37,1	235,7	167,8	2,9
Έχουν τελειώσει την γ' τάξη μέσης εκπαίδευσης	123,9	1,8	3,3	5,6	60,7	51	1,6
Έχουν απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης	221,4	0,1	1,9	4,7	48,5	156,7	9,4
Δεν τελείωσαν τη στοιχειώδη εκπαίδευση	3,8	–	–	0,4	0,1	2,5	0,8
Δεν πήγαν καθόλου σε σχολείο	5,3	–	0,1	–	1,3	2,6	1,3

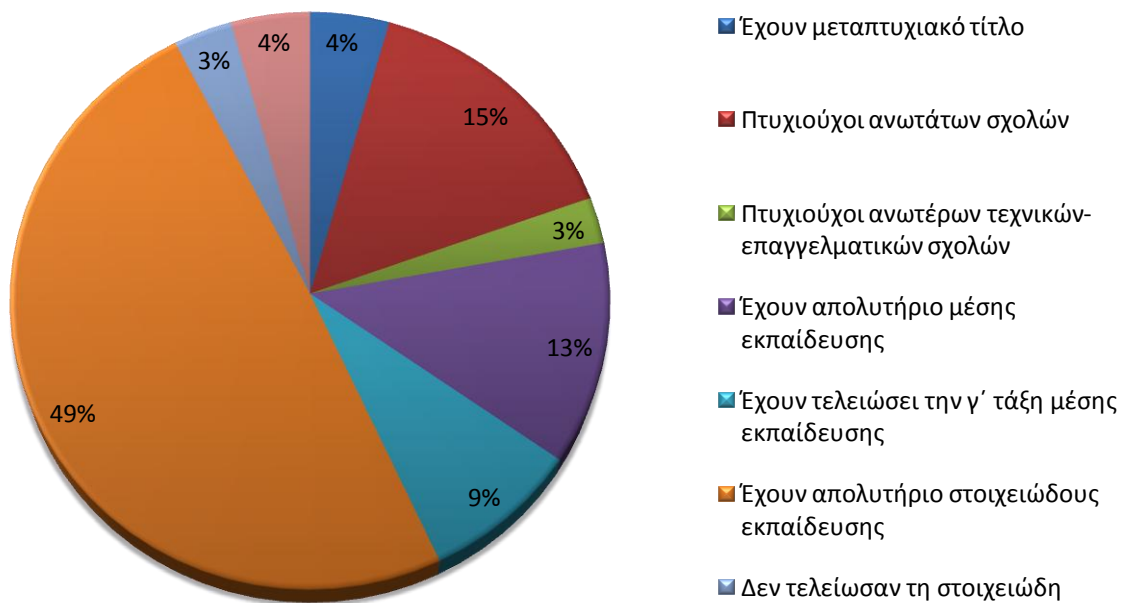
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Όσον αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης των υπό εξέταση ηλικιακών ομάδων του εργατικού δυναμικού της χώρας για το Α' Τρίμηνο του 2012, με βάση τα δεδομένα του πίνακα που προηγήθηκε διαπιστώνονται τα εξής:

- Ως προς τον πληθυσμό από 45-64 ετών: Από το σύνολο των εργαζομένων αυτής της ηλικιακής ομάδας μόλις το 2,32% διαθέτει μεταπτυχιακό, το 21,58% είναι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών και το 11,10% ανώτερων, το 29,06% έχει απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης ενώ το 24,99% έχει απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης.
- Αντίστοιχα, ως προς τον πληθυσμό από 64 ετών και άνω: Από το σύνολο των εργαζομένων αυτής της ηλικιακής ομάδας μόλις το 4,38% διαθέτει μεταπτυχιακό, το 15,24% είναι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών και το 2,59% ανώτερων, το 12,48% έχει απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης ενώ το 49,43% έχει απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης.

Διάγραμμα 28 Επίπεδο Εκπαίδευσης Εργατικού Δυναμικού ηλικίας από 45 έως 64 ετών - Α' Τρίμηνο 2012

Διάγραμμα 29 Επίπεδο Εκπαίδευσης Εργατικού Δυναμικού ηλικίας άνω των 64 ετών- Α' Τρίμηνο 2012

3.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης και δεδομένου ότι κατά την περίοδο επικαιροποίησής της η Έκθεση του ΙΝΕ της ΓΣΕΕ για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση (Σεπτέμβριος 2012) κρίνεται σημαντικό να ληφθούν υπόψη τα βασικά συμπεράσματα αυτής που αναφέρονται στην αγορά εργασίας και τους προσδιοριστικούς της παράγοντες ως εξής⁷:

Κατά τα έτη 2010-2011 ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε κατά 8,6% ως επακόλουθο της μείωσης του προϊόντος, έναντι 10,4% του ΑΕΠ. Το υπόλοιπο 2% περίπου της μείωσης του προϊόντος προήλθε από την μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Η μείωση της απασχόλησης στη διάρκεια της ύφεσης μετατράπηκε σε κατακόρυφη αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Η πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ποσοστό ανεργίας 15% το 2001 και 19,7% το 2012 δεν επαληθεύτηκαν. Αντίθετα, επαληθεύονται οι προβλέψεις του ΙΝΕ για ποσοστά ανεργίας 17,7% το 2011 και 24% το 2012.

Η σημαντική αύξηση του ποσοστού ανεργίας κατά την τριετία 2009-2011 (σε συνδυασμό με την δυνατότητα μείωσης των μισθών στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα της οικονομίας) έχει προκαλέσει μείωση των πραγματικών μισθών κατά 13,2%. Παράλληλα, η περαιτέρω αύξηση του ποσοστού ανεργίας κατά το 2012 θα συνοδευτεί από την μείωση των μέσων πραγματικών αποδοχών των μισθωτών στο τέλος του 2012 κατά περίπου 20% έναντι του 2009.

Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας κατά την τετραετία 2005-2008 ανήλθε αθροιστικά σε 6% περίπου, ενώ κατά τις δύο προηγούμενες τετραετίες (2001-2004 και 1997-2000) είχε υπερβεί το 12% για κάθε μια από αυτές. Από το 2008, με την είσοδο της ελληνικής οικονομίας στην ύφεση, η παραγωγικότητα υποχώρησε μαζί με τον βαθμό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού και την συρρίκνωση του αποθέματος παγίου κεφαλαίου, και μειώθηκε σωρευτικά, στην τετραετία 2008-2011, κατά 5,6%. Ως αποτέλεσμα ήταν στο τέλος του 2011 να έχει επανέλθει στο επίπεδο του 2003.

⁷ Ελληνική Οικονομία και Απασχόληση, ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Σεπτέμβριος 2012

Κατά την διετία 2010-2011 ο μέσος ονομαστικός μισθός μειώθηκε κατά 6,4% έναντι του 2009, ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας κατά 1,9%. Επομένως, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, που είναι η διαφορά τους, μειώθηκε κατά 4,5%. Εάν συνεχιστεί η ίδια πολιτική κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2012, η μείωση του μοναδιαίου εργασιών προβλέπεται να είναι σημαντική (8% περίπου) εξαιτίας των διαθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας (μείωση κατώτατου μισθού, απονέκρωση των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων, κλπ).

Η αγοραστική δύναμη από τα εισοδήματα εργασίας (μισθωτών και αυτοαπασχολούμενων) μειώθηκε, στην διετία 2010-2011, κατά 22,8%. Σε τρέχουσες τιμές, οι αποδοχές εργασίας μισθωτών και αυτοαπασχολούμενων μειώθηκαν κατά 19 δις ευρώ. Εάν συνεχιστεί η ίδια πολιτική κατά το 2012, η αντίστοιχη μείωση θα ανέλθει σε 33 δισεκ. ευρώ. Έτσι, το διαθέσιμο εισόδημα που προέρχεται από αμοιβές εργασίας μειώθηκε περαιτέρω εξαιτίας της αυξημένης άμεσης και έμμεσης φορολόγησης των τελευταίων ετών.

Η ιδιωτική κατανάλωση μετά την μείωση (αθροιστικά) κατά 4,9% το 2009-2010 παρουσίασε μείωση (σε σταθερές τιμές) κατά 7,1% κατά το 2011 και κατά 5,7% μέχρι το τέλος του 2012. Σωρευτικά, στην τετραετία 2009-2012, η μείωση ανέρχεται σε 18,8%, με αποτέλεσμα το επίπεδο της ιδιωτικής κατανάλωσης (σε πραγματικούς όρους) στο τέλος του 2012 να επιστρέψει στο επίπεδο του 2003.

Το 2009 οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 20%, σε όγκο, έναντι του 2008. Εντούτοις, στην διετία 2010-2011 οι απώλειες αυτές περιορίστηκαν καθώς υπήρξε αθροιστικά αύξηση κατά 3,9%. Σε ότι αφορά τις εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, η ύφεση της ελληνικής οικονομίας που χαρακτηρίζεται από μειώσεις της ζήτησης, οδήγησε σε πτώση των εισαγωγών κατά 36% περίπου στην τετραετία 2009-2012. Αυτές οι μεταβολές εξηγούν την βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ από το -14% περίπου κατά το 2008 σε -6% περίπου κατά το 2012.

Μετά από μείωση 7,5% κατά το 2010 και 6,1% το 2011, η αγοραστική δύναμη των μέσων αποδοχών ανά μισθωτό αναμένεται μέχρι το τέλος του 2012 να μειωθεί κατά 7,6%. Έτσι, η πρόοδος που πραγματοποιήθηκε την περίοδο 1995-2009 όσον αφορά την βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των μισθών θα έχει αναιρεθεί, μέχρι το τέλος του 2012, ως αποτέλεσμα των μειώσεων των μισθών της τελευταίας τριετίας.

Μέχρι και το 2009, η αύξηση των μέσων πραγματικών αποδοχών ανά απασχολούμενο, είχε ως αποτέλεσμα να συγκλίνουν σημαντικά οι αμοιβές στην Ελλάδα έναντι του αντίστοιχου μέσου όρου των 15 πιο ανεπτυγμένων χωρών

της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως, μέχρι το τέλος του 2012 η σύγκλιση των πραγματικών μισθών έναντι του μέσου όρου της Ε.Ε-15 θα έχει οπισθοχωρήσει περαιτέρω στο 68,5%, δηλαδή περίπου κατά μια εικοσαετία, στο επίπεδο του 1993.

Η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά μετά το 1995 και μέχρι το 2009, είτε σε σχέση με άλλα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας, είτε σε διεθνή σύγκριση. Υπολογισμένη ως ποσοστό του μέσου αντίστοιχου μεγέθους της Ε.Ε.-15 χωρών είχε προσεγγίσει το 91% κατά το 2003 και παρέμεινε σε αυτό το επίπεδο μέχρι το 2009. Από το 2010 αρχίζει η διαδικασία απόκλισης της παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας έναντι της αντίστοιχης της Ε.Ε.-15 χωρών και ο δείκτης θα έχει υποχωρήσει στο τέλος του 2012 από το 91% στο 86%. Η πρόβλεψη αυτή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκτιμάται ως αισιόδοξη καθώς η ύφεση της ελληνικής οικονομίας βαθαίνει και εξακολουθεί να προκαλεί την μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Οι μειώσεις των μέσων πραγματικών αποδοχών ανά απασχολούμενο κατά το 2010-2012, υπολογισμένες με βάση τον δείκτη τιμών καταναλωτή, δηλαδή ως αγοραστική δύναμη, υπερέβησαν κατά πολύ τις αντίστοιχες μειώσεις της παραγωγικότητας της εργασίας. Έτσι, την τριετία 2010-2012 διευρύνθηκε θεαματικά το χάσμα της αγοραστικής δύναμης των μισθών έναντι της παραγωγικότητας της εργασίας.

Η μέση παραγωγικότητα στην Ελλάδα ανερχόταν το 2009 σε 90,1% του μέσου όπου των 15 πιο αναπτυγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ το 2011 ο αντίστοιχος δείκτης είχε μειωθεί στο 85,8%. Επομένως, από την μείωση κατά 12,6 εκατοστιαίες μονάδες του δείκτη πραγματικής σύγκλισης, οι 5,0 εκατοστιαίες μονάδες οφείλονται στην πτώση της παραγωγικότητας και οι 11,2 μονάδες στην αύξηση της ανεργίας.

Η πτώση της παραγωγικότητας σχετίζεται με την μείωση της ζήτησης και την συνακόλουθη μείωση του βαθμού χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού της τελευταίας, αλλά και με την αποδυνάμωση της επενδυτικής δραστηριότητας σε μηχανολογικό εξοπλισμό και νέες τεχνολογικές μεθόδους παραγωγής.

Το μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ (διορθωμένο για την επίπτωση της απασχόλησης) που εκφράζει την πρωτογενή διανομή του προϊόντος, παρουσιάζει μακροχρόνια πτωτική τάση επί μια ολόκληρη δεκαετία μεταξύ 1983 και 1993 και σταθεροποιήθηκε στη μεσοπρόθεσμη διάρκεια 1993-2008 στο 63% του ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών παραγωγής. Στην συνέχεια όμως το μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ μειώθηκε δραματικά στην διάρκεια της τριετίας 2010-2012.

Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 1995-2009, συγκρινόμενο με το αντίστοιχο μέγεθος των 35 βιομηχανικών χωρών αυξήθηκε συνολικά κατά περίπου 4%. Αυτό σημαίνει ότι από την αύξηση του σταθμισμένου μοναδιαίου κόστους εργασίας σε δολάρια (23%), το 19% οφειλόταν στις μεταβολές της ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας, δηλαδή στην ανατίμηση του ευρώ και μόνο 4% στις διεκδικήσεις των εργαζομένων για υψηλότερες αποδοχές.

3.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥ ΓΗΡΑΝΣΗΣ

3.4.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

Βασική στρατηγική της ΕΕ και κατ' επέκταση προτεραιότητα των πολιτικών ενεργούς γήρανσης είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ολοκληρωμένων στρατηγικών παράτασης του επαγγελματικού βίου και αύξηση της απασχόλησης των ατόμων ηλικίας άνω των 55 καθώς θεμέλια λίθο της ενεργούς γήρανσης θα πρέπει να αποτελούν οι πολιτικές, πρακτικές και δράσεις οι οποίες προάγουν την αξιοπρεπή απασχόληση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και οι πολιτικές που προωθούν την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Οι πολιτικές για την επίτευξη μίας ενεργούς γήρανσης χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: στις πολιτικές ενίσχυσης της προσφοράς εργασίας της ηλικιακής ομάδας άνω των 55 ετών, στις πολιτικές ενίσχυσης της ζήτησης εργασίας των ατόμων αυτών και στις πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω ηλικίας.

Οι εθνικές κυβερνήσεις, η ΕΕ, οι επιχειρήσεις και οι κοινωνικοί εταίροι σε πανευρωπαϊκό επίπεδο έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες πτυχές της παράτασης του επαγγελματικού βίου με κύρια πεδία πολιτικής δράσης τα ακόλουθα (ο κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός) :

- αύξηση των ορίων ηλικίας για συνταξιοδότηση ώστε τα άτομα να παρατείνουν τον επαγγελματικό βίο τους
- μείωση στο ελάχιστο δυνατό της πρόωρης συνταξιοδότησης
- ενεργός συνταξιοδότηση
- ευέλικτες μορφές εργασίας
- εφαρμογή ενεργών πολιτικών απασχόλησης για την κοινωνικά μειονεκτούσα ομάδα των ατόμων ηλικίας άνω των 55
- ενίσχυση της διά βίου μάθησης
- σε επιχειρησιακό επίπεδο εξασφάλιση καλών εργασιακών συνθηκών που συντελούν στη διατήρηση θέσεων εργασίας ειδικότερα σε σχέση με την υγεία, την ασφάλεια την επαγγελματική εξέλιξη

3.4.2 ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ-ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΙ

Στα πλαίσια του στόχου για ενίσχυση της ενεργούς γήρανσης η Ελλάδα έχει κάνει βήματα προς πλήρωση αυτού του στόχου. Βασικά εργαλεία αποτελούν η εθνική νομοθεσία και ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενεργητικών πολιτικών για την προώθηση της απασχόληση των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων.

Το 1998 με το ν. 2643 με τίτλο «*Μέριμνα για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών και άλλες διατάξεις*» στις ειδικές κατηγορίες εντάσσονται πλέον ρητώς τα άτομα που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 55 ετών και άνω.

Στα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση (ΕΣΔΑ)⁸ που συντάχθηκαν στα πλαίσια της ΕΣΑ και της Στρατηγικής της Λισαβόνας, λαμβάνονται μέτρα για την τοποθέτηση ανέργων μεγάλης ηλικίας σε θέσεις απασχόλησης με έμφαση στην βελτίωση των υπηρεσιών απασχόλησης του ΟΑΕΔ προς αυτή την κατεύθυνση, την πρόληψη της μακροχρόνιας ανεργίας, η οποία λόγω δομικής ανεργίας πλήττει ιδιαίτερα την ηλικιακή ομάδα όχι μόνο 55- 64 ετών αλλά και άνω των 50. Επίσης προκρίνουν την αντιμετώπιση της ανεργίας και ασφαλιστικής κάλυψης των ανέργων που βρίσκονται κοντά στο όριο της συνταξιοδότησης με στόχο την επίτευξη της ασφάλειας των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων ώστε να τύχουν της απαιτούμενης στήριξης να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας. Σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν ειδικών παρεμβάσεων από τον ΟΑΕΔ, μερικές εκ των οποίων είναι: η εφαρμογή προγραμμάτων Νέων Θέσεων Εργασίας και Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών και για την ηλικιακή ομάδα 55 - 64 ετών. Επίσης ο ΟΑΕΔ υλοποιεί προγράμματα απασχόλησης για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας με τίτλο «*Επιχορήγηση επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων που βρίσκονται στο στάδιο πλησίον της σύνταξης*» και χρηματοδοτούνται από τον ΛΑΕΚ. Παράλληλα συνεχίστηκε η προσπάθεια με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας μέσω της πρόληψης του εργατικού

⁸ ΕΣΔΑ, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004

κινδύνου, της μείωσης των εργατικών ατυχημάτων και της προαγωγής της υγείας των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας.

Με το ΕΣΔΑ του 2001 ορίζεται ως στόχος της ελληνικής πολιτικής για την απασχόληση η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων ώριμης ηλικίας (5564). Και εντοπίζει το πρόβλημα του χαμηλού ποσοστού απασχόλησης των ατόμων μεγάλης ηλικίας στην πρόωρη συνταξιοδότηση η οποία κυμαίνεται σε υψηλά ποσοστά⁹ και την έλλειψη των απαιτούμενων από την αγορά εργασίας δεξιοτήτων. Ως εκ τούτου, με το ΕΣΔΑ 2001 αλλά και 2002 βασικό εργαλείο πολιτικής για μία ενεργό γήρανση τίθεται η αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος. Επιπλέον, τα ΕΣΔΑ υπογραμμίζουν την ανάγκη του κοινωνικού διαλόγου, καθώς η δημογραφική γήρανση δεν μπορεί να επιτευχθεί με την επιβολή αυταρχικών προσαρμογών και καταναγκαστικών λύσεων.

Το 2004, σε συμφωνία με τους στόχους των ΕΣΔΑ, ο ν. 3227 «*Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις*»¹⁰ περιλαμβάνει διατάξεις οι οποίες προωθούν μία ενεργό γήρανση μέσω διατάξεων για την αντιμετώπιση της ανεργίας των μεγάλων σε ηλικία ανέργων. Το 2004 ο νόμος 3250 «*Μερική απασχόληση στο Δημόσιο, στους ΟΣΑ και στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου*» προκρίνει και ενισχύει την μερική απασχόληση διευκολύνοντας κατά αυτόν τον τρόπο την παραμονή των ηλικιωμένων στην εργασία και καθιστά δυνατή την ενεργό συνταξιοδότηση.

Από το 2005 οι ελληνικές πολιτικές ενεργούς γήρανσης περιλαμβάνονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (εφεξής ΕΠΜ) 2005 - 2008. Στα πλαίσια των στόχων του ΕΠΜ υλοποιούνται ειδικά προγράμματα απασχόλησης για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας από τον ΟΑΕΔ. Αποφασίζεται η επιχορήγηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων, καθώς και των επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα που προσλαμβάνουν ανέργους που τους υπολείπονται μέχρι 1.500 ένσημα και ένα μήνα μέχρι πέντε χρόνια για την συμπλήρωση του ορίου ηλικίας για την συνταξιοδότηση.

Στην προσπάθεια ενίσχυσης του θεσμικού πλαισίου των νέων μορφών απασχόλησης με παράλληλη διατήρηση της ασφάλειας της απασχόλησης, θεσπίζεται ο ν. 3385/2005 «*Ρυθμίσεις για την προώθηση της απασχόλησης, την*

⁹ Το επόμενο έτος, 2002, ψηφίζεται νόμος για την μεταρρύθμιση του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος με στόχο τη διόρθωση αυτών των προβλημάτων

¹⁰ ΦΕΚ 31/Α/04

ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και άλλες διατάξεις»¹¹. Ο νόμος κινείται σε τρεις άξονες: πρώτον, ενίσχυση τη ευελιξίας της αγοράς εργασίας με εξορθολογισμό του πλαισίου που διέπει τις υπερωρίες και την διευθέτηση του χρόνου εργασίας έτσι ώστε να εξυπηρετηθεί η ανταγωνιστικότητα (ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων) και η διατήρηση θέσεων εργασίας. Δεύτερον, την ενίσχυση της ασφάλειας στην εργασία, με μέτρα που ενισχύουν τον ρόλο του ΣΕΠΕ. Τέλος, τρίτον, τον τομέα της κοινωνικής προστασίας με μέτρα ενίσχυσης ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Επιπλέον προωθήθηκαν παρεμβάσεις για την διευκόλυνση της γεωγραφικής κινητικότητας ανέργων, την επαγγελματική κινητικότητα και το θεσμό της διαδοχικής ασφάλισης

Στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) στο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» της περιόδου 2007-2013, για τους Άξονες Προτεραιότητας της Αρμοδιότητας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας επίκεντρο της στρατηγικής είναι η αξιοποίηση του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού ως κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της χώρας μέσω:

- της δυναμικής προσαρμογής και συνεχούς αναβάθμισης των γνώσεων και δεξιοτήτων στις απαιτήσεις της οικονομίας
- της διευκόλυνσης της πρόσβασης στην απασχόληση για όλους

Η προεξέχουσα σημασία του ανθρώπινου δυναμικού συναρτάται ευθέως με την ανάγκη για νέες μορφές οργάνωσης της εργασίας, και το Ανθρώπινο Κεφάλαιο ολοένα και περισσότερο αποτιμάται σε Γνώση - παραγωγή νέας και διάχυση διαθέσιμης - και Δεξιότητες. Στον Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου και των επιχειρήσεων» τα μέτρα και οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν και που αφορούν στην απασχόληση των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων θα αποσκοπούν:

- στην προσαρμοστικότητα των εργαζομένων στις ανάγκες του διεθνούς ανταγωνισμού, των συνεχών τεχνολογικών αλλαγών και των παραγωγικών αναδιαρθρώσεων
- στην ποικιλομορφία των εργασιακών ρυθμίσεων (ευελιξία), με στόχο την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης καθώς και την εκπλήρωση των προσωπικών επιδιώξεων των εργαζομένων
- στην ενίσχυση της επαγγελματικής και γεωγραφικής κινητικότητας των εργαζομένων
- στην βελτίωση της ποιότητας στην εργασία και στο εργασιακό περιβάλλον

¹¹ ΦΕΚ 210/Α/05

- στην υλοποίηση ήδη θεσμοθετημένων πολιτικών και πρακτικών διαχείρισης της ισότητας στην εργασία και τη μελλοντική διεύρυνση και βελτίωση του θεσμικού πλαισίου
- στην εξισορρόπηση της ευελιξίας και της ασφάλειας (flexicurity) μέσω της θετικής αλληλεξάρτησης μεταξύ ανταγωνιστικότητας, απασχόλησης και κοινωνικής ασφάλειας για την επίτευξη περισσότερο ανοικτών και ευπροσάρμοστων αγορών εργασίας στις ανάγκες των ηλικιωμένων, μεταξύ άλλων
- στη συνεκτική και ολοκληρωμένη στρατηγικής για την δια βίου μάθηση

Βασικά εργαλεία πολιτικής αποτελούν η εισαγωγή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων και δράσεων συμβουλευτικής και κατάρτισης για ανέργους, ΝΕΕ, αυτοαπασχολούμενους σε θέματα σύστασης-λειτουργίας ΜΜΕ από τον ΟΑΕΔ. Η ευαισθητοποίηση των ατόμων μεγάλης ηλικίας για τη συνεχή αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων του - ανάπτυξη μαθησιακής κουλτούρας.

Στον Άξονα Προτεραιότητας 2 «Διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία» κεντρικές κατευθύνσεις στο σχεδιασμό της προγραμματικής περιόδου 3007 - 2013 που θα διέπουν το σύνολο των βασικών προτεραιοτήτων στον τομέα της Πρόσβασης στην Απασχόληση και αποτελούν το βασικό πλαίσιο πολιτικής που προωθεί την ενεργό γήρανση είναι :

- Η δημιουργία συνθηκών πλήρους απασχόλησης: διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων απασχόλησης και δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης ώστε να αυξηθεί το ποσοστό απασχόλησης και να μειωθεί το ποσοστό ανεργίας.
- Η βελτίωση της ποιότητας της εργασίας και της παραγωγικότητας: βελτίωση των εγγενών χαρακτηριστικών της ίδιας της εργασίας (ικανοποίηση από την εργασία, ωράριο, περιεχόμενο, αντιστοίχιση χαρακτηριστικών της εργασίας και δεξιοτήτων του εργαζομένου, ευκαιρίες για κατάρτιση και δια βίου μάθηση), καθώς και βελτίωση των ευρύτερων χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας (ενεργός γήρανση, ισότητα των φύλων, υγιεινή και ασφάλεια, πρόσβαση στην εργασία, κοινωνικός διάλογος, καταπολέμηση των διακρίσεων κ.λπ.).

Στον τομέα της δια βίου μάθησης και κατάρτισης, τομέας πολιτικής που αποτελεί βασική προτεραιότητα της ΕΕ αλλά και των ελληνικών Κυβερνήσεων όπως διαφαίνεται στα ΕΣΔΑ, το ΕΠΜ και το ΕΣΠΑ, και έχει αποτελέσει αντικείμενο επανειλημμένων Συστάσεων προς την χώρα μας, όπως θα δούμε παρακάτω, το

Υπουργείο Απασχόλησης και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων προώθησαν την εφαρμογή μίας πληθώρας νόμων που διέπουν το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την κατάρτιση και την δια βίου μάθηση των ατόμων μεγάλης ηλικίας, υπό την πίεση και την χρηματοδότηση της ΕΕ.

Η υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης στην Ελλάδα πραγματοποιείται από τον ΟΑΕΔ άλλα και άλλους φορείς δημόσιους και ιδιωτικούς που απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες του πληθυσμού και εποπτεύονται από διαφορετικά Υπουργεία. Ο Ν. 2009/1992¹² καθιερώνει το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΣΕΕΚ), που έχει ως σκοπό, την ανάπτυξη και παροχή επαγγελματικής κατάρτισης και την εκτέλεση κάθε είδους εθνικών ή κοινοτικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης¹³.

Στην Ελλάδα, οι φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα που υλοποιούν προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης είναι τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ). Την ευθύνη της πιστοποίησής των ΚΕΚ έχει το ΕΚΕΠΙΣ¹⁴, το οποίο ιδρύθηκε το 1997 με σκοπό την αναγνώριση και κατοχύρωση ειδικότητων της παρεχόμενης ΣΕΚ σύμφωνα με τα δεδομένα και τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς εργασίας, αλλά και τα όσα ισχύουν στα κράτη της ΕΕ¹⁵.

Από την πρώτη Ιανουαρίου του 1993 οργανώνονται και λειτουργούν στην Ελλάδα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) δημόσια ή ιδιωτικά και παρέχουν κάθε είδους επαγγελματικής κατάρτισης, αρχικής ή συμπληρωματικής. Για την φοίτηση στα δημόσια ή ιδιωτικά ΙΕΚ δεν υπάρχει ηλικιακός

¹² Ν. 2009/1992, «Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 18/Α/92

¹³ Το ΕΣΣΕΕΚ σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου: «διαμορφώνεται δε και αναπτύσσεται σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, με όλους τους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, ελληνικούς και διεθνείς, και ειδικότερα με τους φορείς της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας».

¹⁴ Νόμος 2469/1997, «Περιορισμός και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κρατικών δαπανών και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 38/Α/97 άρθρο 22: Ιδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία "Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών". Έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, εποπτεύεται από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Με το Ν. 3385/2005 Φ.Ε.Κ. 210/Α/05 άρθρο 14 το ΕΚΕΠΙΣ μετονομάστηκε σε Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης.

¹⁵ Η ανάπτυξη και καθιέρωση της πιστοποίησης των δομών ΣΕΚ, έχει, μεταξύ άλλων, τους ακόλουθους στόχους: α. την εν γένει εναρμόνιση του Συστήματος Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης με το Σύστημα της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, β. την μελέτη και ανάπτυξη των προδιαγραφών και κριτηρίων πιστοποίησης των Δομών ΣΕΚ και των Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (ΣΥΥ), των προγραμμάτων ΣΕΚ, των εκπαιδευτών ΣΕΚ και των στελεχών ΣΥΥ, γ. την εξασφάλιση των προϋποθέσεων και η εξυπηρέτηση των στόχων, που ρητά αναφέρονται στο Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα (και αργότερα με το Ν. 2819/00, ΦΕΚ 84/Α/00 του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης) και αφορούν τον άξονα Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού και Προώθηση της Απασχόλησης.

περιορισμός¹⁶. Για την οργάνωση και λειτουργία των δημοσίων¹⁷ ΙΕΚ και την εποπτεία των ιδιωτικών και για την πραγματοποίηση των στόχων του ΕΣΕΕΚ ιδρύθηκε ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ)¹⁸.

Με το Ν. 2434/1996 συστάθηκε στον ΟΑΕΔ ο κλάδος του Λογαριασμού για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση (ΛΑΕΚ), στον οποίο συγκεντρώνονται εισφορές από εργαζόμενους και εργοδότες και οι πόροι χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη δράσεων απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης. Τομή στην αναδιοργάνωση των υπηρεσιών του ΟΑΕΔ επήλθε με τις

107

διατάξεις του Ν. 2956/2001 «Αναδιάρθρωση του ΟΑΕΑ και άλλες διατάξεις», οι οποίες προέβλεπαν την δημιουργία τριών θυγατρικών Εταιριών του ΟΑΕΔ μεταξύ των οποίων της «Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.» με αντικείμενο δραστηριότητας την παροχή αρχικής, συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης στο ανθρώπινο δυναμικό.

Για τον συντονισμό των επιμέρους συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας συγκροτήθηκε με το νόμο 3191/2003¹⁹ το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ). Στα πλαίσια υλοποίησης του Εθνικού Προγράμματος της Μεταρρύθμισης (βλ. παρακάτω) ψηφίζεται ο νόμος 3369/2005²⁰ για τη στρατηγική για τη δια βίου μάθηση σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον ν. 3369/2005 οι υπηρεσίες δια βίου εκπαίδευσης σε άτομα που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση παρέχουν τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και σε αποφοίτους μέχρι και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης και σε αποφοίτους μέχρι και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι Σχολές Γονέων. Υπηρεσίες δια βίου εκπαίδευσης σε αποφοίτους ανώτατης εκπαίδευσης,

¹⁶ Άρθρο 4, παράγραφος 3 του Ν 2009/1992: «Τα διάφορα τμήματα των ΙΕΚ μπορούν να παρακολουθήσουν απόφοιτοι γυμνασίου, τεχνικής και επαγγελματικής σχολής, σχολής μαθητείας του ΟΑΕΔ και κάθε τύπου λυκείου για να αποκτήσουν ή να αναβαθμίσουν συγκεκριμένα επαγγελματικά προσόντα, καθώς και ενήλικες με γνώσεις κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας, για να αποκτήσουν χρήσιμες γνώσεις ή προσόντα ή να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους ή να εξοικειωθούν σε νέες μεθόδους και τεχνολογίες ή να μετακινηθούν από ένα επάγγελμα σε άλλο, με στόχο την καλύτερη ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία και στην κοινωνία».

¹⁷ Υπάγονται στο Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

¹⁸ Ο.π. 99, άρθρο 2.

³² «Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση», ΦΕΚ 258/Α/03

²⁰ Ν. 3369/2005 «Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 171/Α/05

πανεπιστημιακής και τεχνολογικής, παρέχουν τα Ινστιτούτα Δια βίου Εκπαίδευσης.

Παρά τα ανωτέρω βήματα που έγιναν στην Ελλάδα προς την εδραίωση της ενεργούς γήρανσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Αξιολογήσεις²¹ των ελληνικών ΕΣΔΑ και του ΕΠΜ και του ΕΣΠΑ προέβει σε Συστάσεις προς το Ελληνικό κράτος. Περιεχόμενο των Συστάσεων προς την Ελλάδα κάθε έτους ήταν η ανάπτυξη μιας περιεκτικής στρατηγική για τη δια βίου μάθηση καθώς ένα σημαντικό πρόβλημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωποι οι μεγαλύτερης ηλικίας άνεργοι είναι οι έλλειψη των κατάλληλων δεξιοτήτων. Επίσης Συστάσεις διατυπώθηκαν με της οποίες καλούσε την Ελλάδα να εξετάσει και να καταργήσει τις στρεβλώσεις που οφείλονται στη φορολόγηση της εργασίας και στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα προκειμένου να βελτιώσει τα κίνητρα για εργασία και ζήτησε από την Ελλάδα να προσδιορίσει τη συνολική στρατηγική για την παράταση του επαγγελματικού βίου με την παροχή ευέλικτων εργασιακών ρυθμίσεων και κινήτρων. Το 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάνει μία δριμεία κριτική στην Ελλάδα στην Αξιολόγηση της μιλώντας για ανεπαρκή ελληνική πολιτική για τη χάραξη μίας σφαιρικής στρατηγικής για την παράταση του επαγγελματικού βίου παρά τις σημαντικές συνέπειες που σύμφωνα με τις μελλοντικές προβολές θα έχει η δημογραφική γήρανση στο εργατικό δυναμικό της Ελλάδας.

Ωστόσο, πέρα των Συστάσεων στις Αξιολογήσεις της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε την ικανοποίηση της με την μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος και αναγνώρισε πως η Ελλάδα παρουσιάζει καλή πρόοδο όσον αφορά την ηλικία εξόδου και το ποσοστό απασχόλησης των εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας, καθώς οι δείκτες αυτοί για την Ελλάδα είναι υψηλότεροι από το κοινοτικό μέσο όρο ή κοντά σε αυτό.

Ο ν. 2084/92²², γνωστός και ως νόμος Σιούφα, θέτει ενιαίες αρχές με στόχο να προσαρμόσει το ασφαλιστικό σύστημα στα οικονομικά δεδομένα με την αυστηροποίηση των διατάξεων. Αύξησε τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης στο 60ο και 65ο για το σύνολο των ασφαλισμένων για τις γυναίκες και τους άνδρες αντίστοιχα. Για τις πρόωρες συντάξεις εισάγονται στην 15ετία όρια ηλικίας, δηλαδή πρόωρη συνταξιοδότηση μπορεί να γίνει από τα 60 χρόνια και πάνω. Ανάλογο δικαίωμα υπάρχει στα 35 χρόνια υπηρεσίας με όριο ηλικίας τα 58 χρόνια. πως η σύνταξη γήρατος θα είναι μειωμένη κατά το 1/200 της πλήρους

²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αξιολογήσεις: 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005

²² Ν. 2084/92, «Αναμόρφωση της Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 165/Α/92

μηνιαίας συντάξεως για κάθε μήνα που λείπει από το όριο ηλικίας που προβλέπεται και μέχρι 60 μήνες. Μείωσε το συνολικό ποσοστό αναπλήρωσης κύριας και επικουρικής σύνταξης. Έθεσε πλαφόν τα 35 χρόνια ασφάλισης για το 80% των συντάξιμων αποδοχών και όρισε ως συντάξιμες αποδοχές το μέσο όρο των αποδοχών της τελευταίας πενταετίας. Παράλληλα επέφερε μία ριζοσπαστική τομή. Διαχώρισε τους ασφαλισμένους σε παλαιούς και νέους δηλαδή σε όσους ασφαλίστηκαν πριν το 1992 και μετά. Το νέο σύστημα εισάγει για τους νέους εργαζόμενους αυστηρότερους όρους ασφάλισης και προϋποθέσεις συνταξιοδότησης απ' ότι στους ήδη ασφαλισμένους, μετακυλώντας το οικονομικό κόστος του συστήματος προς τις νεώτερες γενιές πλήττοντας κατ' αυτό τον τρόπο τη διαγενειακή αλληλεγγύη, σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις της ΕΕ, καθώς τα βάρη δεν μοιράζονται ισομερώς πλέον μεταξύ των γενεών.

Η δεύτερη ασφαλιστική μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε με το ν.2676/99²³ με βασικό αντικείμενο οργανωτικές και λειτουργικές αλλαγές (ενοποιήσεις, συγχωνεύσεις ταμείων κτλ.), ώστε να επέλθει μείωση στις λειτουργικές και οργανωτικές δαπάνες των ταμείων. Όσον αφορά την ενεργό γήρανση ο νέος νόμος προβλέπει διατάξεις που αντί να την ενισχύουν την αποτρέπουν καθώς η ενεργός συνταξιοδότηση καθίσταται μη συμφέρουσα. Με τις ρυθμίσεις που αφορούν την απασχόληση των συνταξιούχων θεσπίζονται περιορισμοί με αποτέλεσμα την αποθάρρυνση των συνταξιούχων για εργασία.

Ο ν. 3029/02 (αποτελεί την τρίτη ασφαλιστική μεταρρύθμιση της περιόδου που εξετάζουμε. Με τον νόμο αυτό επιχειρείται μεγαλύτερη προσαρμογή του ασφαλιστικού συστήματος στις δημογραφικές εξελίξεις. Επίσης ο ν. 3029/02 επιχειρεί την εν μέρει αποκατάσταση της πληγείσας από τον ν.2084/92 εμπιστοσύνης μεταξύ των γενεών με την διόρθωση των διαφοροποιήσεων και των αδικιών μεταξύ παλαιών και νέων ασφαλισμένων, ικανοποιώντας το αίτημα της ΕΕ για ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, ενόψει των έντονων δημογραφικών απειλών. Εναρμονίζει τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης σε παλαιούς και νέους ασφαλισμένους θεσπίζοντας το 65ο όριο ως γενικό όριο συνταξιοδότησης με 15 χρόνια ασφάλισης και το 60ο με 35 χρόνια ασφάλισης για άνδρες και γυναίκες. Μειώνει τα ποσοστά αναπλήρωσης στους παλαιούς από 80% σε 70% και αυξάνει το ποσοστό αυτό στους νέους από 60% σε 70% των συντάξιμων αποδοχών, εναρμονίζοντας τις δύο κατηγορίες. Με το νόμο καταργούνται οι συντάξεις χωρίς όρια ηλικίας, μπορεί ο δικαιούχος να

²³ Ν. 2676/99, «Οργανωτική και λειτουργική αναδιάρθρωση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 1/Α/99

κατοχυρώνει σύνταξη αλλά δε δικαιούται να την πάρει αν δε συμπληρώσει το κάθε φορά ηλικιακό όριο που ο νόμος Σιούφα καθορίζει, με μόνη εξαίρεση η συνταξιοδότηση με 37 χρόνια αμιγούς μισθωτής εργασίας. Περικόβονται δραστικά οι πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και μειώνεται αισθητά το ποσό της σύνταξης στις πρόωρες. Με τον ν. 3655/08 γίνεται ένα ακόμα βήμα στην μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος. Θεσπίζονται ισχυρά αντικίνητρα για πρόωρες συντάξεις καθώς μειώνεται το ποσό της σύνταξης ως και 10% στις περιπτώσεις πρόωρης συνταξιοδοτήσεως, τόσο στην κύρια όσο και στην επικουρική. Η μείωση αυτή προκύπτει από την αύξηση της «ποινής» για πρόωρη συνταξιοδότηση, όπως προβλέπει ο νέος ασφαλιστικός νόμος, από το 1/267 στο 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται από την συμπλήρωση των κανονικών ορίων ηλικίας. Καταργείται επίσης η δυνατότητας συνταξιοδοτήσεως ανέργων με μειωμένη σύνταξη. Με τον Νόμο 3232/04²⁴ αρχικά και στη συνέχεια με τον Νόμο 3518/06²⁵ δόθηκε η δυνατότητα συνταξιοδοτήσεως σε ανέργους που ήταν ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ να πάρουν σύνταξη, οι άνδρες στην ηλικία των 60 ετών και οι γυναίκες σε ηλικία 55 ετών, χωρίς να απαιτείται η συμπλήρωση 100 ενσήμων κάθε έτος την προηγούμενη πενταετία. Στην 1 - 1 - 2009 έληξε η ισχύς της συγκεκριμένης διατάξεως. Τέλος ο νόμος προβλέπει ότι οι ασφαλισμένοι από 1/1/93 θα λάβουν προσαύξηση της σύνταξης κατά 3,3% για κάθε έτος παραμονής στην εργασία και μέχρι 3 έτη, για όσους έχουν συμπληρώσει 35 έτη ασφάλισης και το 65ο έτος ηλικίας, δηλαδή θα φτάσει από 70% στο 80% η αναπλήρωση της σύνταξης. Για τους ασφαλισμένους μέχρι 31/12/92 προβλέπει την προσαύξηση της σύνταξης κατά 3,3% για κάθε έτος παραμονής στην εργασία και μέχρι 3 έτη, για όσους έχουν συμπληρώσει 35 έτη ασφάλισης και το 60ο έτος ηλικίας

Το νέο Νομοσχέδιο που κατατέθηκε στη Βουλή (Μάιος 2010) περιλαμβάνει αυξήσεις των ορίων ηλικίας για την 35ετία και τις μητέρες ανηλίκων, ωθεί τους ασφαλισμένους προς τα 40 έτη εργασίας και τη δραστική περικοπή των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων. Ενώ δεν επηρεάζονται τα όρια όσων συνταξιοδοτούνται με 37 έτη ασφάλισης χωρίς όριο ηλικίας. Τα μέτρα που αφορούν τον περιορισμό της πρόσβασης στην πρόωρη συνταξιοδότηση είναι η αύξηση της ελάχιστης ηλικίας πρόωρης συνταξιοδότησης στα 60 έτη από 1ης Ιανουαρίου 2011, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων στα βαρέα και ανθυγιεινά επάγγελμα

²⁴Ν. 3232/04, «Θέματα κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 48/Α/04

²⁵Ν. 3518/06, «Αναδιάρθρωση των κλάδων του Ταμείου Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων έργων (Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε) και ρύθμιση άλλων θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας», ΦΕΚ 272/Α/06

και εκείνων με 40 χρόνια εισφορών. Η μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών κατά 6% ετησίως για τα άτομα που συνταξιοδοτούνται μεταξύ των ηλικιών 60 και 65, με περίοδο συνεισφορών μικρότερη των 40 ετών. Εισάγονται αυστηρότεροι όροι και τακτική επανεξέταση της πλήρωσης των προϋποθέσεων για τις συντάξεις αναπηρίας. Τέλος, οι συντελεστές θα ξεκινούν από το 0,7% για τα 15 έτη ασφάλισης και θα ξεπερνούν το 2% για τα έτη ασφάλισης από τα 37 ως τα 40 έτη. Ο μέσος συντελεστής θα είναι 1,2%, ενώ το ποσοστό αναπλήρωσης με 35ετία στα 65 έτη θα είναι 65% .

Στα πλαίσια του άξονα «Καταπολέμηση του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας» του ΕΠ «Κατάρτιση και Απασχόληση» του Β' ΚΠΣ, υλοποιήθηκαν στοχευμένες δράσεις προώθησης στην απασχόληση ατόμων άνω των 55 ετών, μακροχρόνια ανέργων άνω των 45 ετών και άλλων κατηγοριών ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας²⁶. Το ΕΠ εστιάσθηκε στην εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για τις ομάδες αυτές του πληθυσμού που απειλούνται από ανεργία και κοινωνικό αποκλεισμό²⁷. Περιελάμβαναν δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης, ενδυνάμωσης και προετοιμασίας (προκατάρτιση), κατάρτιση και προώθηση στην απασχόληση και οδήγησαν στην ανάπτυξη προσόντων για την κοινωνική και εργασιακή ένταξη των συμμετεχόντων

Εκτός του Β' ΚΠΣ και εντός της προγραμματικής περιόδου 1994-1999, υλοποιήθηκε στην Ελλάδα η Κοινοτική Πρωτοβουλία «Απασχόληση», η οποία αναφέρονταν άμεσα στην ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού και στην Προώθηση της Απασχόλησης όλων με έμφαση στις ευπαθείς ομάδες μεταξύ των οποίων οι άνεργοι άνω των 55 ετών. Ο στόχος ήταν η συμβολή στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, η βελτίωση των μηχανισμών λειτουργίας της αγοράς εργασίας με στόχο την τόνωση της ανάπτυξης της απασχόλησης και την προώθηση της κοινωνικής αλληλεγγύης. Στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας η Ελλάδα προχώρησε στη λήψη μέτρων για την προώθηση της ένταξης στην αγορά εργασίας εκείνων που δεν διαθέτουν βασικά προσόντα. Η

²⁶ ΑΜΕΑ, παλιννοστούντες, πρόσφυγες και μετανάστες, αποφυλακισμένοι και νεαρά παραβατικά άτομα ή νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο (ηλικίας 16-24 ετών), ειδικές πολιτισμικές ομάδες όπως οι Τσιγγάνοι, Πομάκοι κλπ., πρώην χρήστες ουσιών, ειδικές κατηγορίες γυναικών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό (αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, κακοποιημένες γυναίκες), οι οροθετικοί, οι άστεγοι, κτλ..

²⁷ Κρητικίδης, Γ., «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Κατάρτιση και την Απασχόληση: Η πορεία υλοποίησης του Β' ΚΠΣ και οι προτάσεις για το Γ'ΚΠΣ, Παρατηρήσεις επί του απολογισμού του Β'ΚΠΣ», <http://www.inegsee.gr/enimerwsi-48-doc10.htm>, ανακτήθηκε: 2 Φεβρ. 2010 και OMAS LTD, "Review of the Employment Strategies in Greece During the Period 1994-2001", December 2001

Κοινοτική Πρωτοβουλία «Απασχόληση» ολοκληρώθηκε σε δύο φάσεις υλοποίησης 1995-1997 η α' φάση και 1997-1999 η β' φάση .

Η ΕΕ το 2000 εξέδωσε την οδηγία 2000/78/ΕΚ για την «Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία», αντιλαμβανόμενη τη σημαντικότητα του ζητήματος των διακρίσεων και της αρνητικής επίδρασης που αυτές έχουν στην αύξηση της απασχόλησης. Βάσει της οδηγίας αυτής απαγορεύονται οι διακρίσεις στην εργασία για λόγους όπως η **ηλικία**, το φύλο, η αναπηρία, η καταγωγή κτλ. Το ελληνικό δίκαιο ενσωμάτωσε την οδηγία αυτή με το νόμο 3304/2005 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, **ηλικίας** ή γενετήσιου προσανατολισμού». Αυτός ο νόμος πρώτη φορά απαγορεύει ρητώς την ηλικία ως κριτήριο διακρίσεων πρώτη φορά, εισάγοντας νομικά μέσα προστασίας και προβλέποντας κυρώσεις, παράλληλα με τη δημιουργία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για την προαγωγή και εδραίωση της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση.

Στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ αλλά και με την κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL υλοποιήθηκαν στοχευμένες δράσεις προώθησης στην απασχόληση της ηλικιακής ομάδας 55-64. Καινοτόμα εργαλεία, νέοι θεσμοί και πρακτικές στήριξης που έχουν ευρεία εφαρμογή, θεμελιώθηκαν, βασικά εκ' των οποίων αποτελούν:

- Θεσμοθέτηση Συμβούλων Διακρίσεων, του Δικτύου Μεντόρων-Εργοδοτών κατά των Διακρίσεων
- Ανάπτυξη δράσεων συνοδευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών και η εφαρμογή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων για 60.000 άτομα ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας
- Πραγματοποιήθηκαν Προγράμματα Επιδότησης της Απασχόλησης Νέων Θέσεων Εργασίας & Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών Ατόμων Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων (ΟΑΕΔ)
- Επίσης προκηρύχθηκαν και υλοποιήθηκαν ²⁸ προγράμματα Παροχής Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών σε ανέργους μεγαλύτερης ηλικίας και άλλων ομάδων του πληθυσμού, από Φορείς Παροχής Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (ΦΠΣΥΥ)

28 ΜΕΤΡΟ 2.ΑΞΟΝΑΣ 2: Πρόγραμμα επιδότησης ΝΘΕ & ΝΕΕ Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων στο πλαίσιο του Ε.Π. "Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση" του Γ' ΚΠΣ

Το ΥΠΕΡΚΑ στα πλαίσια του EQUAL υλοποίησε το πρόγραμμα ΠΡΟΚΛΗΣΗ , με κεντρικό στόχο του την ανίχνευση και καταπολέμηση προβλημάτων διακρίσεων και ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν με αιτίες διάκρισης την ηλικία, το φύλο, την αναπηρία, κτλ.

Το 2004 ψηφίζεται ο νόμος Ν. 3227/2004 «Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις», με τον οποίο παρέχονται σημαντικά κίνητρα για την αύξηση της απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία ατόμων, των γυναικών και των νέων.

Σήμερα οι πολιτικές ένταξης και επανένταξης στην αγορά εργασίας των κοινωνικά ευπαθών ομάδων πραγματοποιούνται στα πλαίσια του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» του ΕΣΠΑ 2007-2013, με τον Άξονα 3 , για την διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση με βασικές ομάδες στόχους

- Γυναίκες
- Νέοι/ες (15-24 ετών)
- Άνεργοι μεγαλύτερης ηλικίας (55-64 ετών)
- Μακροχρόνια άνεργοι
- Άτομα ευπαθών κοινωνικών ομάδων (μετανάστες, πρώην φυλακισμένοι, εξαρτημένα άτομα κτλ),

που απειλούνται περισσότερο από τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και τον με την παροχή όλου του φάσματος συνοδευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών σε εξατομικευμένη βάση. Οι ειδικότεροι στόχοι αναφέρονται στην ενεργοποίηση των μακροχρόνια ανέργων (μεγάλο μέρος των ανέργων άνω των 55 ετών είναι μακροχρόνια άνεργοι) και των ατόμων από ειδικές κοινωνικές ομάδες, που απειλούνται περισσότερο από τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας μέσω της εφαρμογής ειδικά στοχευόμενων δράσεων.

Οι δράσεις των παραπάνω αξόνων ταξινομούνται σε δύο βασικές κατηγορίες²⁹. Η πρώτη κατηγορία δράσεων αναφέρεται σε προπαρασκευαστικές ενέργειες προκειμένου τα άτομα άνω των 55 ετών να προετοιμασθούν κατάλληλα για να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και η δεύτερη κατηγορία δράσεων αναφέρεται σε μία σειρά ατομικών ολοκληρωμένων παρεμβάσεων.

²⁹ Ενδιαφέροντα στοιχεία που περιγράφουν διεξοδικά τα επιμέρους μέτρα του προγράμματος μπορεί να βρει ο αναγνώστης στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης

Τέλος, στον Άξονα Προτεραιότητας 2 «Διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία» βασική κατεύθυνση στο σχεδιασμό της προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013 που θα διέπει το σύνολο των βασικών προτεραιοτήτων στον τομέα της Πρόσβασης στην Απασχόληση και αποτελεί το βασικό πλαίσιο πολιτικής για την προώθηση της ένταξης των ατόμων μεγάλης ηλικίας στην εργασία είναι: η ενίσχυση μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην απασχόληση και στον εργασιακό χώρο.

3.4.3 ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2010-2012

Κατά την διετία 2010-2012 το θεσμικό πλαίσιο ως προς την αγορά εργασίας υπέστη ραγδαίες εξελίξεις. Σε κάποιες περιπτώσεις οι ρυθμίσεις ευνοούν τη διαχείριση της ενεργού γήρανσης, ωστόσο στις βασικές τους κατευθύνσεις είτε δεν την ευνοούν είτε μάλιστα την αποθαρρύνουν. Αυτό αποτελεί και το παράδοξο της ελληνικής περίπτωσης που μάλιστα υπό τις συστάσεις της ΕΕ, οδηγήθηκε ή οδηγείται σε πολιτικές και παρεμβάσεις που δεν ευνοούν την ενεργό γήρανση των εργαζομένων.

Ακολουθεί αναφορά στους βασικότερους νόμους και τις σχετικές ρυθμίσεις:

- Ν. 3833/10, Προστασία της εθνικής οικονομίας-Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης (ΦΕΚ Α40/15.03.10)
 - Προγράμματα απασχόλησης ανέργων (επιδότηση μέχρι το 100% των ασφαλιστικών εισφορών από τον ΟΑΕΔ)
 - Πάγιο σύστημα ρύθμισης οφειλομένων εισφορών

- Ν. 3845/10, Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης του ευρώ και το ΔΝΤ (Μνημόνιο 1) (ΦΕΚ 65/6.5.10)
 - Θέσπιση της επιταγής επανένταξης στην αγορά εργασίας για επιδοτούμενους ανέργους
 - Επιχορήγηση των ΕΠΑ από τον ΟΑΕΔ για την πρόσληψη ανέργων 55-64 ετών για εργασία στον δημόσιο τομέα
 - Καθιέρωση της δυνατότητας πρόσληψης νέων έως 24 ετών για 12 μήνες για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας με μισθό το 80% του κατώτατου μισθού της ΕΓΣΣΕ

- Οι όροι των Ομοιοεπαγγελματικών και Επιχειρησιακών Συμβάσεων Εργασίας μπορούν να αποκλίνουν έναντι των αντίστοιχων όρων Κλαδικών Συμβάσεων Εργασίας, καθώς και των Εθνικών Γενικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας και οι όροι των Κλαδικών Συμβάσεων Εργασίας μπορούν να αποκλίνουν έναντι των αντίστοιχων όρων Εθνικών Γενικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας
 - Με την έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων ρυθμίζονται θέματα που αφορούν: α) τη διαδικασία προσφυγής στον Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας, β) την αύξηση του ορίου απολύσεων, στις περιπτώσεις ομαδικών απολύσεων, γ) τον καθορισμό του ύψους και τον τρόπο καταβολής της αποζημίωσης του απολυομένου, δ) τα μέτρα αποτροπής απολύσεων εργαζομένων μεγάλης ηλικίας που βρίσκονται στο στάδιο πριν τη συνταξιοδότησή τους, ανεξάρτητα αν πρόκειται για ομαδικές απολύσεις ή μεμονωμένες, ε) τον καθορισμό των όρων απασχόλησης και το κατώτατο ημερομίσθιο των νέων ηλικίας κάτω των 25 ετών που εισέρχονται στην αγορά εργασίας για πρώτη φορά, στ) τον καθορισμό των εν γένει όρων απασχόλησης και ασφάλισης των απασχολουμένων σε συμβάσεις μαθητείας, η διάρκεια των οποίων δεν μπορεί να είναι ανώτερη του έτους, ζ) τον καθορισμό της ανώτατης διάρκειας των συμβάσεων ορισμένου χρόνου.
- Ν. 3846/10, Εγγυήσεις για την εργασιακή ασφάλεια (ΦΕΚ 66/11.05.10) 33
- **Ειδικές μορφές απασχόλησης:** τεκμήριο εξαρτημένης εργασίας=9 μήνες και αποκλειστική απασχόληση στον ίδιο εργοδότη Μερική απασχόληση: συμμόρφωση με την κοινοτική οδηγία 97/81, επέκταση της ΜΑ και στις ΔΕΚΟ, προσαύξηση κατά 10% της αμοιβής για ΜΑ κάτω των 20 ωρών και για υπερωριακή απασχόληση, διευκόλυνση για μετατροπή της πλήρους απασχόλησης σε μερική
 - Προσωρινή απασχόληση: διάρκεια μέχρι 12-18 μήνες, αμοιβές όχι κάτω από τα κατώτατα όρια της ΕΓΣΣΕ, ίδια δικαιώματα με τους μόνιμους εργαζόμενους, ασφάλιση στο ΙΚΑ
 - Διαθεσιμότητα μισθωτών
 - Τηλεργασία
 - Διευθέτηση χρόνου εργασίας
 - Εργασία που παρέχεται την 6η ημέρα
- Ν.3863/10, Νέο ασφαλιστικό σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις (ΦΕΚ 115/15.07.10)

- Μεσολάβηση-διαίτησία: κατάργηση της δυνατότητας μονομερούς προσφυγής των συνδικάτων στη διαίτησία σε περίπτωση άρνησης του εργοδότη να αποδεχτεί την πρόταση του μεσολαβητή
 - Ρύθμιση θεμάτων εργασιακών σχέσεων : διευκόλυνση των απολύσεων (έμμεση μείωση της αποζημίωσης απόλυσης υπαλλήλων κατά 50%, διευκόλυνση ομαδικών απολύσεων)
 - Μείωση των προσαυξήσεων σε περίπτωση υπερεργασίας και υπερωριακής απασχόλησης
 - Περικοπή του κατώτατου μισθού των εργαζομένων κάτω των 25 ετών στο 84% του κατώτατου εθνικού μισθού της ΕΓΣΣΕ
- Ν. 3899/10, Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας (ΦΕΚ Α'212/17.12.10)
- Θέσπιση της Ειδικής Επιχειρησιακής ΣΣΕ: υπερίσχυση έναντι κλαδικών ΣΣΕ, κατάργηση της αρχής της ευνοϊκότερης ρύθμισης
 - Διαδικασία επίλυσης συλλογικών διαφορών: περιορισμός του ρόλου του ΟΜΕΔ αποκλειστικά στον καθορισμό του βασικού μισθού
 - Αξιολόγηση του θεσμού μεσολάβησης-διαίτησίας από τους κοινωνικούς εταίρους
 - Γενικές ρυθμίσεις και μεταβατικές διατάξεις
 - Ρύθμιση θεμάτων μερικής απασχόλησης, εκ περιτροπής εργασίας (ο εργοδότης μπορεί να επιβάλλει -αντί απολύσεων- σύστημα εκ περιτροπής απασχόλησης
 - μέχρι 9 μήνες εντός του ημερολογιακού έτους), προσωρινής απασχόλησης (διάρκεια μέχρι 36 μήνες), δοκιμαστικής περιόδου απασχόλησης (διεύρυνση σε 12 μήνες) και απλοποίηση διαδικασιών εφαρμογής εργατικής νομοθεσίας
- Ν. 3986/11, Επείγοντα μέτρα εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 (ΦΕΚ 152/1-7-2011)
- Προϋποθέσεις επιδότησης και οικονομική ενίσχυση ανέργων: ανώτατο όριο τα 450 ημερήσια επιδόματα εντός μιας 4ετίας
 - Αυτόματη μετατροπή ΣΟΧ σε αορίστου χρόνου κατά την καταγγελία
 - Ρυθμίσεις για τους εργαζόμενους με συμβάσεις ορισμένου χρόνου: (α) επιτρέπεται η χωρίς περιορισμό ανανέωση των ΣΟΧ εφόσον υφίσταται αντικειμενικός λόγος (π.χ. είδος ή δραστηριότητα της επιχείρησης), (β) εφόσον δεν συντρέχει αντικειμενικός λόγος, επιτρέπονται μέχρι 3 ανανεώσεις, αλλιώς τεκμαίρεται η κάλυψη παγίων και διαρκών αναγκών (γ) διαδοχικές θεωρούνται οι ΣΟΧ οι οποίες συνάπτονται με τους ίδιους

όρους, εφόσον δεν έχουν μεσολαβήσει 45 ημέρες από την προηγούμενη σύμβαση

- Διευθέτηση του χρόνου εργασίας: περίοδος αναφοράς 6 μήνες. Η διευθέτηση καθορίζεται με επιχειρησιακή σύμβαση ή συμφωνία εργοδότη με συνδικαλιστική οργάνωση, συμβούλιο εργαζομένων ή ένωση προσώπων
 - Συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου για νέους 18-25 ετών για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, με αποδοχές μειωμένες έως 20%: διάρκεια μέχρι 24 μήνες, δυνατότητα σύναψης περισσότερο της 1 σύμβασης
- Ν. 4024/11, Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο βαθμολόγιο-μισθολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 (ΦΕΚ Α' 226/27.10.2011)
- Ν. 4046/12, Μνημόνιο Συνεννόησης στις συγκεκριμένες προϋποθέσεις οικονομικής πολιτικής-Πράξη 6 Υπουρ. Συμβουλίου της 28-2-2012 (ΦΕΚ 38/28.2.2012)
- Καθορισμός κατώτατων μισθών, μεταρρυθμίσεις στο σύστημα καθορισμού των αμοιβών, ενθάρρυνση της επαναδιαπραγμάτευσης των συλλογικών συμβάσεων, ειδικοί εργασιακοί όροι, μέτρα για το μη-μισθολογικό κόστος, καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και της εισφοροδιαφυγής.

4 ΕΝ ΕΙΔΗ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

4.1 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ - ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι βιβλιογραφικές πηγές στην πλειοψηφία τους εστιάζουν στα ποσοτικά χαρακτηριστικά του της διαχείρισης της ηλικιακής διάρθρωσης του ανθρώπινου δυναμικού στη χώρα μας, με αποτέλεσμα να μην υφίστανται επαρκή επικαιροποιημένα ποιοτικά δεδομένα στο πλαίσιο δευτερογενούς έρευνας πόσω μάλλον δε για την περίοδο της οικονομικής κρίσης που έχει μεταβάλλει τις συνθήκες και τις τάσεις της απασχόλησης στη χώρα μας.

Το 2011 οι οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα επιδεινώθηκαν πέρα από κάθε προσδοκία, αφού οι μεταβολές των μακροοικονομικών μεγεθών ήταν κατά πολύ δυσμενέστερες, διαψεύδοντας όλες τις προβλέψεις που είχαν γίνει από εγχώριους φορείς και από διεθνείς οργανισμούς, οι οποίες απέτυχαν να εκτιμήσουν το εύρος της πτώσης στην τελική εγχώρια ζήτηση. Η ύφεση επεκτάθηκε το 2011 και το ΑΕΠ κατέγραψε πτώση 6,9% σε ετήσια βάση, ενώ συμπληρώνεται μία πενταετία συνεχούς συρρίκνωσής του.³⁰

Η δραματική αυτή επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας είχε άμεσο αντίκτυπο στο μέτωπο της απασχόλησης, με τις δυσμενείς συνέπειες να πλήττουν κυρίως τον ιδιωτικό τομέα.

Η διαρκής ρευστότητα, οι συνεχόμενες αλλαγές και ανακατατάξεις που επικράτησαν στους τομείς των εργασιακών σχέσεων, της απασχόλησης και της λειτουργίας του κοινωνικού κράτους, καθώς και η αυξημένη αβεβαιότητα που έχει, μεταξύ άλλων, και ψυχολογικές συνέπειες σε κοινωνικό και ατομικό επίπεδο, έχουν διαμορφώσει ένα περιβάλλον όπου τα δεδομένα αναθεωρούνται με ραγδαίους ρυθμούς.³¹

Η κρίση επιδεινώνει τις συνθήκες απασχόλησης με την κατάργηση θέσεων εργασίας και την αύξηση της ανεργίας, με την καθιέρωση και επέκταση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης (κυρίως μερική απασχόληση και εκ περιτροπής απασχόληση), με την υποβάθμιση του θεσμού των συλλογικών συμβάσεων εργασίας και την κατάργηση άλλων εργασιακών, δικαιωμάτων. Οδηγεί στην

³⁰ ΜΕΛΕΤΗ ICAP Group «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ - ΑΝΕΡΓΙΑ», Ιούλιος 2012

³¹ Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2012, ΕΚΚΕ, Σεπτέμβριος 2012

αύξηση των αβεβαιοτήτων απασχόλησης, διαβίωσης και ασφάλισης. Η πλήρης απασχόληση εξακολουθεί να αποτελεί ένα όραμα, αλλά οι δυνατότητες επίτευξής της περιορίζονται. Φαίνεται πιο ρεαλιστική η επίτευξη της ευελιξίας με ασφάλεια (flexicurity), δηλαδή ενός συνδυασμού της μεγαλύτερης ευελιξίας της αγοράς εργασίας με ένα ισχυρό δίκτυο ασφάλειας, που πρέπει να εξασφαλίσει το νέο κοινωνικό κράτος με την επιδότηση της ανεργίας και της εργασίας, με επιδοτούμενα προγράμματα μετεκπαίδευσης και δια βίου εκπαίδευσης, με τη χαμηλότερη φορολόγηση της εργασίας και με τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης.

Στις διεθνείς αγορές, ιδιαίτερα στις αγορές κεφαλαίων και εργασίας, οι αλλαγές έχουν πάρει ένα μοναδικό, ιστορικό χαρακτήρα. Όλο και περισσότερες εντεταλμένες θέσεις εργασίας (tasks) αρχικά στη μεταποίηση και στη συνέχεια στις υπηρεσίες, μεταφέρονται σε χώρες φτηνής εργατικής δύναμης προκαλώντας για ένα χρονικό διάστημα στην αγορά εργασίας ελλείψεις τις οποίες, ιδιαίτερα οι ευρωπαϊκές χώρες, αδυνατούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά. Από την άλλη μεριά τα πλεονάσματα που σωρεύουν οι αναπτυσσόμενες, προπάντων οι αναδυόμενες οικονομίες (κυρίως η Κίνα και οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες, αλλά και η Ινδία), διοχετεύονται και επενδύονται σε χώρες, όπως οι Η.Π.Α. και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Σκανδιναβία αλλά και Ισπανία).

Η ελληνική αγορά εργασίας γνώρισε πρωτοφανείς θεσμικές ανατροπές κατά τη διετία 2010- 2012, ανατροπές οι οποίες άλλαξαν άρδην το τοπίο των εργασιακών σχέσεων και ανέτρεψαν σταθερές Υπό το πρίσμα των παραπάνω διαπιστώσεων, έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη του εργατικού κόστους τα τελευταία χρόνια και, συγκεκριμένα από το 2007, που ήταν το τελευταίο έτος με θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, μέχρι σήμερα.

Το συνολικό κόστος εργασίας (άμεσο και έμμεσο) στο σύνολο της οικονομίας μειώθηκε, μεταξύ του α' τετραμήνου του 2010 και του τελευταίου του 2011 κατά 14,3% σε ονομαστικές τιμές, με σημαντικές αποκλίσεις ανά κλάδο δραστηριότητας (Γαβρόγλου, 2012).¹¹ Αν προσθέσει κανείς και τον πληθωρισμό, η μείωση αγγίζει το 16%. Σε αυτό αναμένεται να προστεθεί άλλο ένα 10% περίπου περαιτέρω μείωση μέσα στο 2012. Έχουμε, δηλαδή, μια βίαιη μείωση των αποδοχών που επεβλήθη νομοθετικά στη διάρκεια της τελευταίας διετίας 2010-2012, η οποία, ωστόσο, δεν φάνηκε να συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Αντιθέτως, η διεθνής θέση της Ελλάδας παραμένει σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, εξαιτίας της συνεχιζόμενης βαθιάς ύφεσης της οικονομίας, της 1

Ως εκ τούτου, οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας κατά την περίοδο 2010-2011 στη χώρα μας χαρακτηρίζονται από πρωτοφανείς απώλειες εργατικών δυνάμεων, κατά 900 θέσεις εργασίας καθημερινά και ραγδαία αύξηση της ανεργίας, όπου ο αριθμός μόνο των μακροχρόνια ανέργων το 2011 είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό του συνόλου των ανέργων το 2009. Παρουσιάζεται δε η υψηλότερη μείωση της απασχόλησης και η μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-27. Μεγαλύτερο, συγκριτικά, βάρος της κρίσης υφίστανται οι άνδρες, κυρίως έως 45 ετών.

Σημειώνεται, επίσης, σημαντική συρρίκνωση της απασχόλησης σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, καθώς και μείωση της πλήρους απασχόλησης και επέκταση των ευέλικτων μορφών εργασίας.

Οι μεταβολές στην αγορά εργασίας που παρατηρούνται τον τελευταίο χρόνο, φαίνεται να ακολουθούν μια διαφορετική πορεία σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Από το 1991 έως και το 2008 η απασχόληση αυξανόταν και η ελληνική οικονομία είχε δημιουργήσει σχεδόν ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε σχετική έρευνα. Το 1/3 της αύξησης της απασχόλησης που σημειώθηκε τα 17 αυτά χρόνια, χάθηκε μέσα σε ένα χρόνο, κατά την περίοδο 2010-2011. Συγκεκριμένα, για την περίοδο αυτή η απασχόληση μειώθηκε κατά 323.600 άτομα. Η απώλεια θέσεων εργασίας είναι σημαντική για όλες τις ομάδες ηλικιών και για τα δύο φύλα, ωστόσο πλήττονται συγκριτικά περισσότερο οι άνδρες από τις γυναίκες, τα άτομα έως 45 ετών και στα δύο φύλα και ιδιαίτερα οι νέοι έως 29 ετών. Σε σχέση με το 2010, τα 2/3 της μεταβολής της συνολικής απασχόλησης αντιστοιχούν στη μείωση της απασχόλησης των ατόμων έως 45 ετών.

Σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ, ο δείκτης απασχόλησης στην Ελλάδα εμφανίζεται κατά 10,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερος από το μέσο όρο της ΕΕ-27 αφενός, και αφετέρου το ποσοστό απασχόλησης παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μείωση ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ για την περίοδο 2009-2011.

Οι μεταβολές στην απασχόληση κατά την περίοδο 2010-2011 επηρεάζουν σημαντικά και τους τρεις τομείς της οικονομίας. Ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζει συγκριτικά υψηλότερη ποσοστιαία μείωση, υπερδιπλάσια από αυτή της συνολικής απασχόλησης, η οποία οφείλεται κυρίως στους δύο μεγαλύτερους κλάδους της οικονομίας, των Κατασκευών και της Μεταποίησης. Η μείωση της συνολικής απασχόλησης οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην απώλεια θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης, με μεγαλύτερο συγκριτικά κίνδυνο να

αντιμετωπίζουν περισσότερο οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες και οι νέοι ηλικίας έως 29 ετών και των δύο φύλων.

Ένα χαρακτηριστικό των εξελίξεων της περιόδου 2010-2011 είναι η σημαντική ποσοστιαία αύξηση της μερικής απασχόλησης των ανδρών και ειδικότερα, αυτών ηλικίας άνω των 30 ετών, ενώ αντίθετα, η μερική απασχόληση των γυναικών μειώνεται. Η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του μεριδίου των ανδρών στο σύνολο των μερικά απασχολούμενων, όπου πλέον το 40% είναι άνδρες, η πλειοψηφία των οποίων αναγκάστηκε να δεχτεί τη μερική απασχόληση λόγω αδυναμίας να εξασφαλίσει πλήρη απασχόληση.

Άλλο χαρακτηριστικό των εξελίξεων είναι η ταχεία επέκταση νέων μορφών ευέλικτης και επισφαλούς εργασίας (μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης) και ο περιορισμός της πλήρους απασχόλησης.

Η σημαντική μείωση της απασχόλησης μετατρέπεται σε ανεργία, η αύξηση της οποίας ανέρχεται σε πάνω από 40%, σε σχέση με το 2010. Η αύξηση αυτή αφορά όλες τις ηλικίες και των δύο φύλων, ωστόσο περισσότερο πλήττονται τα άτομα έως 45 ετών, τα οποία αποτελούν τα 2/3 των ανέργων.

Ειδικότερα, και το 2011, το ποσοστό ανεργίας των νέων έως 29 ετών παραμένει υπερδιπλάσιο συγκριτικά με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Η ανεργία των γυναικών συνεχίζει να είναι υψηλότερη από αυτή των ανδρών. Ωστόσο, αυτό που χαρακτηρίζει τις εξελίξεις κατά την περίοδο 2010-2011 είναι το κλείσιμο της ψαλίδας στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των δύο φύλων, γεγονός που οφείλεται στην αρκετά υψηλότερη, σε αριθμούς και σε ποσοστά, αύξηση της ανεργίας των ανδρών σε σχέση με αυτή των γυναικών, σε όλες τις ηλικίες και τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Ιδιαίτερα ανησυχητική εξέλιξη αποτελεί η ραγδαία αύξηση της μακροχρόνιας ανεργίας, που είναι μεγαλύτερη της συνολικής, με αποτέλεσμα σχεδόν 500 χιλιάδες άτομα να αναζητούν εργασία για πάνω από 12 μήνες. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα κατέχει πλέον το υψηλότερο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-27.

Από την εικόνα που παρουσιάζει η αγορά εργασίας σήμερα – ραγδαία αύξηση της ανεργίας και σημαντική συρρίκνωση της απασχόλησης με αυξανόμενους ρυθμούς μεταβολής – σε συνδυασμό με την ακολουθούμενη πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής μέσω μείωσης δαπανών και εισοδήματος, οι μελλοντικές εξελίξεις στην απασχόληση και την ανεργία διαφαίνονται ιδιαίτερα δυσμενείς. Δύσκολα θα μπορούσε να υποστηριχθεί κανείς ότι τα συμβατικά μέτρα

και οι ενεργητικές πολιτικές που σχεδιάζονταν τα προηγούμενα χρόνια με σκοπό την αύξηση της απασχόλησης, την αντιμετώπιση της ανεργίας και την εργασιακή ένταξη ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων, θα επιφέρουν σημαντικό θετικό αποτέλεσμα. Σε μια οικονομία η οποία βρίσκεται σε βαθειά ύφεση, σε μια αγορά εργασίας όπου η απασχόληση φαίνεται να βρίσκεται σε 'ελεύθερη πτώση' και η ανεργία σε 'ιλιγγιώδη άνοδο', οι μελλοντικές εξελίξεις στην απασχόληση θα εξαρτηθούν από τις στρατηγικά επιλεγμένες πολιτικές προτεραιότητες και παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης και της δημοσιονομικής κρίσης της χώρας.

Οι χώρες και οι επιχειρήσεις εξετάζουν και αντιμετωπίζουν τη διαχείριση της ηλικίας με διαφορετικούς τρόπους, αναλόγως μάλιστα και με την ένταση με την οποία τις επηρεάζει η σε εξέλιξη βαρέα οικονομική κρίση. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ιδιαίτερα δε κατά τη διάρκεια της ύφεσης, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι συχνά δεν αντιμετωπίζονται ως ομάδες προτεραιότητας με δυσμενές για τη διαχείριση της ενεργού γήρανσης αποτέλεσμα. Κατά την διετία 2010-2012 το θεσμικό πλαίσιο ως προς την αγορά εργασίας υπέστη ραγδαίες εξελίξεις. Σε λίγες περιπτώσεις οι πολιτικές και οι ρυθμίσεις ευνοούν τη διαχείριση της ενεργού γήρανσης, ωστόσο στις βασικές τους κατευθύνσεις είτε δεν την ευνοούν είτε μάλιστα την αποθαρρύνουν. Αυτό αποτελεί και το παράδοξο της ελληνικής περίπτωσης που μάλιστα υπό τις συστάσεις της ΕΕ, οδηγήθηκε ή οδηγείται σε πολιτικές και παρεμβάσεις που δεν προάγουν την ενεργό γήρανση των εργαζομένων και δημιουργούν συνθήκες απώλειας και των όποιων επιτεύξεων σε αυτό το πεδίο έως σήμερα.

Σε αυτό ακριβώς το ραγδαία εξελισσόμενο πλαίσιο κατ' αρχήν η πρωτογενής έρευνα που θα διενεργηθεί στο πλαίσιο του παρόντος έργου αλλά πρωτίστως η ίδια η διαδραστική πλατφόρμα που αποτελεί το κομβικό προϊόν του και θα λειτουργεί ως εργαλείο διαρκούς έρευνας και παρατήρησης, διάδρασης, ανταλλαγής πρακτικών, εκπαίδευσης και συμβουλευτικής διαχείρισης για τους επιλεγμένους κλάδους θα αποτελέσουν τις κατ' εξοχήν αξιόπιστες πηγές άντλησης ποιοτικών δεδομένων για την διαχείριση της ηλικιακής διάρθρωσης του ανθρώπινου δυναμικού και ειδικά της ενεργού γήρανσης στην Ελλάδα.

4.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Συνθήκες Διαβίωσης στην Ελλάδα, Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2012
2. Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας, ΕΚΚΕ, Σεπτέμβριος 2012
3. Ευκαιρίες και προκλήσεις της δημογραφικής αλλαγής στην Ευρώπη, Laszlo Andor/ Επίτροπος αρμόδιος για θέματα απασχόλησης κοινωνικών υποθέσεων και κοινωνικής ένταξης, 13 Ιουλίου 2010
4. Αντίκτυπος της ύφεσης στις πολιτικές διαχείρισης της ηλικίας, EUROFOUND, Μάρτιος 2012
5. «Active ageing and solidarity between generations, 2012 edition - A statistical portrait of the European Union, EUROSTAT, 2012
6. ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ 2011 Δελτίο Τύπου, Ελληνική Στατιστική Αρχή, 22-07-2011
7. Ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται; Μια πρώτη κριτική ανάλυση των προσωρινών αποτελεσμάτων της απογραφής του 2011, Βύρων Κοτζαμάνης, Μαρί-Νοέλ Ντυκέν Δημογραφικά Νέα Τεύχος 17 Ιαν-Φεβ 2012
8. «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ», ΜΕΛΕΤΗ, ICAP Group 2012
9. Εκπόνηση της έκθεσης με θέμα «Πως καλύπτεται η ζήτηση εργατικού δυναμικού μέσω της μετανάστευσης στην Ελλάδα», μέσα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης, Κέδρος ΑΕ/Υπουργείο Εργασίας, 2012
10. Έρευνες Εργατικού Δυναμικού 2009, 2010, 2011, 2012, Ελληνική Στατιστική Αρχή
11. Στατιστικά στοιχεία και Ανακοινώσεις, Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011, 2012
12. Eurostat, 2012, News Release Euro indicators, 52/2012
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-02042012-AP/EN/3-02042012-AP-EN.PDF
13. Eurostat, Statistical database.
14. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/database
15. Eurostat, 2012, «Basic figures on the EU, Spring 2012»
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/recently_published

16. ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2011, Ετήσια Έκθεση 2011: Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, Νο 13 Εκθέσεις, Αύγουστος 2011, Αθήνα, ΙΝΕ- ΓΣΕΕ, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2011,
17. «Ετήσια έκθεση του ΙΝΕ: Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση το 2011. Σύνοψη συμπερασμάτων», Ενημέρωση, τ. 186, Σεπτέμβριος 2011, Αθήνα, ΙΝΕ- ΓΣΕΕ.
18. Τράπεζα της Ελλάδας, 2012, Στατιστικά Δελτία Οικονομικής Συγκυρίας 2011,2012, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, 2011, 2012
19. Ελληνική Οικονομία και Απασχόληση, ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Σεπτέμβριος 2012
20. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητική για το 2011, Απρίλιος 2012
21. Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση και μη Μισθολογικό Κόστος στην Ελλάδα, ΙΝΕΜΥ Ιανουάριος 2012